

Δ. ΓΙΑΝΝΙΑ - Δ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

τάξις ΣΤ' 61

59]

ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΙΑ — ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Διὰ τὴν ΣΤ' τάξιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας
διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 150494/59 Ἀποφάσεως

61

ΦΩΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ 6 — ΤΗΛ. 237.647 ΑΘΗΝΑΙ

18791

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΔ. ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἄριθ. πρωτ. 97697

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20-8-1960

Π ρ ὶ σ

τοὺς κ.κ. Δημ. Γιαννιᾶν - Δημ. Γιαννάκων

Γεωργίου Σταύρου 6 Ἐνταῦθα

« Ἐγκρίσις Κατήχσεως - Λειτουργικῆς ΣΤ' Δημοτικοῦ »

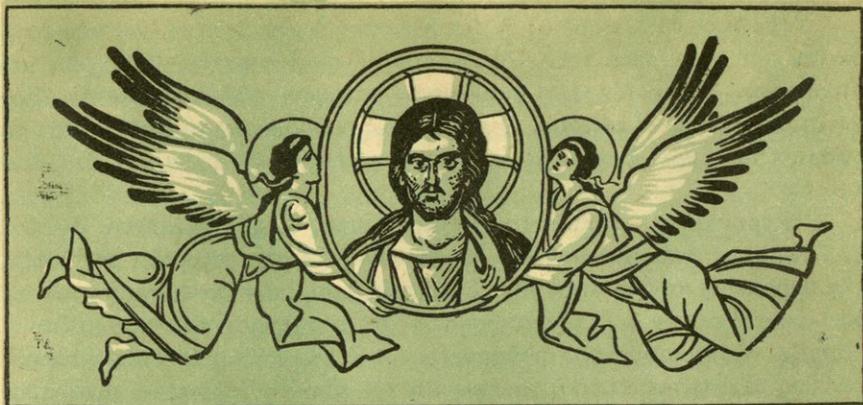
Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 62/12-8-1959 πράξιν τοῦ Α.Ε. Σ. καὶ τὸ ἀπὸ 1-10-59 πρακτικὸν τοῦ Δευτεροβαθμίου Συμβουλίου κρίσεως βιβλίων ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 150494/19-12-59 ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι τὸ βιβλίον σας ὑπὸ τίτλον « Ὁρθόδοξος - Χριστιανικὴ Κατήχσις καὶ Λειτουργικὴ » ἐνεκρίθη ὡς βοηθητικὸν τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου διὰ μίαν τριετίαν.

Δι' ὃ παρακαλοῦμεν, ὅπως προβῆτε εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου σας συμφώνως πρὸς τὸν κανονισμὸν ἐκδόσεως βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἀναγράφοντες εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐξώφυλλον τὴν παροῦσαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θεωρήσαντος τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια αὐτοῦ ἐπόπτου.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ
Ὁ Διευθυντῆς
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

Θεωρήσαντες ἐπίπται :

Ἄνδρ. Παπαγεωργακόπουλος Ἐκπ. Σύμβουλος
Σωτηρ. Κονομάρας Γυμνασιάρχης

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

✓ 1. Ἡ θρησκεία

Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ πιστεύῃ εἰς Θεόν, δημιουργὸν τοῦ παντός, πάνσοφον, παντοδύναμον καὶ πανάγιον καὶ ἔχει ζωηρὰν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ Αὐτὸν πνευματικῶς. Θαυμάζει ὁ ἄνθρωπος τὰ μεγαλουργήματα τοῦ Θεοῦ, ζητεῖ τὴν βοήθειάν Του διὰ τὰς ὑλικὰς, πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀνάγκας του. Στρέφει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του πρὸς Αὐτὸν καὶ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ζωὴν τὸν Νόμον Του. Ἐξωτερικεῖ δὲ τὴν ἀγάπην του αὐτὴν μὲ ὀρισμένας πράξεις: Πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, προσεύχεται, ψάλλει τὴν δόξαν Του, κάμνει καλὰ ἔργα καὶ γενικῶς ζῆ σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολάς Του. Αὕτῃ εἶναι ἡ θρησκεία του.

Θρησκεία λοιπὸν εἶναι ἡ διαρκὴς σχέσις καὶ πνευματικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ θρησκεία εἶναι ἔμφυτος εἰς κάθε ἄνθρωπον. Τοῦτο μᾶς τὸ βεβαιώνει ἡ ἰδίᾳ ἡ συνειδησις μας, ἡ ὁποία εἰς ὥρας ζωηρῶν ἐπιθυμιῶν, χαρᾶς, λύπης, φόβου, θαυμασμοῦ στρέφει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μας πρὸς τὸν Θεόν.

Κάθε λαός πολιτισμένος ή άπολίτιστος ή και άγριος έχει την θρησκείαν του, τόν Θεόν του. "Αν δέ συμβαίη κάποτε νά υπάρχουν μερικοί άθεοι, τοῦτο δέν είναι φαινόμενον μόνιμον, αλλά παραδοκόν. Έρχεται ώρα πού και αὐτοί οί άθεοι αλλάζουν φρόνημα, παραδέχονται τὸ σφάλμα των και ζητοῦν με ταπεινώσιν τήν συγγνώμην και τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ θρησκεία, και μάλιστα ἡ Χριστιανική, δωρίζει πλεῖστα αγαθά. Ὁ άνθρωπος πού έχει βαθεῖαν Χριστιανικήν ζωὴν γνωρίζει με τὸ φῶς τῆς θρησκείας τήν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεώς του, τὸν προορισμόν του εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν και τήν τύχην του εἰς τήν πέραν τοῦ τάφου ζωὴν. Γνωρίζει ὁ άνθρωπος με τήν θρησκείαν και τήν καθαρὰν σκέψιν νά κατευθύνῃ με ἀσφάλειαν τὰ ἔργα του και τὸν βίον του, ὥστε νά εἶναι σύμφωνος με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Και εἶναι παρατηρημένον ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐμεγαλουργήσεν εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν ὑπῆρχεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους βαθύ θρησκευτικὸν συναίσθημα.

Εἰς τὸν κόσμον ὑπάρχουν διάφοροι θρησκείαι, αἱ ὁποῖαι διαιροῦνται εἰς πολυθεϊστικάς και εἰς μονοθεϊστικάς. Καὶ πολυθεϊστικά μὲν θρησκείαι λέγονται ἐκεῖναι τῶν ὁποίων οἱ ὄπαδοί λατρεύουν πολλοὺς θεοὺς· μονοθεϊστικά δὲ ἐκεῖναι αἱ θρησκείαι τῶν ὁποίων οἱ ὄπαδοί λατρεύουν ἕνα Θεόν.

2. Αἱ πολυθεϊστικαὶ θρησκείαι

Ἀπὸ τήν ἱστορίαν γνωρίζομεν, ὅτι οἱ πρόγονοί μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καθὼς και οἱ Ρωμαῖοι δέν ἐπίστευον εἰς ἕνα μόνον Θεόν, ἀλλὰ εἰς πολλοὺς. Ἐλάτρευον τὸν Ἀπόλλωνα ὡς θεὸν τοῦ ἡλίου, τὸν Αἰόλον ὡς θεὸν τῶν ἀνέμων, τὸν Ποσειδῶνα ὡς θεὸν τῆς θαλάσσης κλπ.

Τοὺς θεοὺς των μάλιστα τοὺς παρίστανον με μορφήν ἀνθρωπίνην και τοὺς ἔστηνον εἰδῶλα, δηλαδὴ ἀγάλματα. Διὰ τοῦτο και ἡ θρησκεία των λέγεται εἰδωλολατρική. Οἱ ὄπαδοί τῆς εἰδωλολατρικῆς ἐκείνης θρησκείας ἐπίστευον εἰς πολλοὺς θεοὺς, ἦσαν δηλαδὴ πολυθεῖσται.

Αἱ κυριώτεραι πολυθεϊστικαὶ θρησκείαι εἶναι αἱ ἑξῆς:

α'. Ὁ Φετιχισμός. Ὁ Φετιχισμός εἶναι ἡ πρωτόγονος θρησκεία τῶν διαφόρων ἡμιαγρίων και ἀπολίτιστων φυλῶν τῆς Ἀφρικῆς και τῶν νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἡ λέξις φετιχ σημαίνει πρᾶγμα χωρὶς ψυχὴν. Αἱ ἀπολίτιστοι λοιπὸν αὐταὶ φυλαὶ πιστεύουν, ὅτι εἰς τὰ

μεγάλα δένδρα, εις τούς ύψηλους βράχους, εις τὰ βαθέα σπήλαια, ἀλλὰ καὶ εις διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα ἤμπορεῖ νὰ κατοική κάποιον παντοδύναμον πνεῦμα. Διὰ τοῦτο θεοποιοῦν καὶ λατρεύουν τὰ ἀντικείμενα αὐτά.

β'. Ὁ Βραχμανισμός. Εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν Ἀσίαν κατοικοῦν πολλὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς διαφόρους θρησκείας. Μία ἀπὸ αὐτὰς εἶναι καὶ ὁ Βραχμανισμός, ἡ θρησκεία τῶν Ἰνδιῶν.

γ'. Ὁ Βουδδισμός. Πολὺ διαδομένη ἐπίσης θρησκεία εἰς τούς λαοὺς τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας εἶναι καὶ ὁ Βουδδισμός. Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας αὐτῆς ἦτο ὁ Βούδδας.

Ὁ Βουδδισμὸς διδάσκει ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἤμπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸ Κακὸν καὶ νὰ γίνῃ τέλειος, ὅταν καταπολεμῇ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ πάθη του, ὅταν ἀποφεύγῃ τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις, ὅταν κάμνῃ ἐλεημοσύνας καὶ ζῆ βίον ἀσκητικόν.

δ'. Ὁ Ἰνδουϊσμός. Εἶναι καὶ αὕτῃ θρησκεία τῶν λαῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας. Ὁ Ἰνδουϊσμὸς εἶναι ἓνα εἶδος Βραχμανισμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἔχουν ἀγαμίξει πολλὰς ἰδέας ἀπὸ τὸν Βουδδισμὸν, καθὼς καὶ διαφόρους ἄλλας λαϊκὰς δοξασίας. Οἱ Ἰνδουῖσται παραδέχονται τρεῖς θεότητες, τὸν Βράχμα, θεὸν τῆς δημιουργίας, τὸν Βισνοῦ, θεὸν ποὺ συντηρεῖ τὸν κόσμον, καὶ τὸν Σίβια, θεὸν τῆς καταστροφῆς.

ε'. Ὁ Κομφουκιανισμός. Ἰδρυτὴς τοῦ Κομφουκιανισμοῦ ἦτο ὁ Κινέζος σοφὸς Κομφούκιος. Ἡ θρησκεία τοῦ Κομφουκίου εἶναι περισσότερον πρακτικὴ θρησκεία.

Αἱ πέντε αὐταὶ θρησκείαι, καθὼς καὶ ἡ Μωαμεθανικὴ, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὀμιλήσωμεν κατωτέρω, λέγονται θρησκείαι Φυσικαί, διότι τὰς διεμόρφωσεν ὁ ἴδιος ὁ ἀνθρώπος.

✓ 3. Αἱ μονοθεϊστικαὶ θρησκείαι

Αἱ τελειότεραι θρησκείαι βεβαίως εἶναι αἱ μονοθεϊστικαί. Οἱ ὅπαδοι τῶν μονοθεϊστικῶν θρησκείων παραδέχονται ὅτι ὑπάρχει ἓνας καὶ μόνος Θεός. Ἐχουν ὁμως αἱ θρησκείαι αὐταὶ μεταξύ των, ὅπως θὰ ἴδωμεν, καὶ ὀρισμένας διαφοράς.

Αἱ μονοθεϊστικαὶ θρησκείαι εἶναι τρεῖς: Ἡ Ἰουδαϊκὴ, ἡ Μωαμεθανικὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ.

α'. Ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα μονοθεϊστικὴ θρησκεία, ἡ θρησκεία τῶν Ἑβραίων, τὴν ὁποίαν γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Πα-

λαιάν Διαθήκην. Ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία ὀνομάζεται ἀποκεκαλυμμένη θρησκεία, διότι τὴν ἀπεκάλυψε, δηλαδή τὴν ἐφάνερωσεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς διὰ τῶν Πατριάρχων, τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν. Βάσις τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος, αἱ γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς ὡς αἱ Δέκα Ἐντολαί, τὰς ὁποίας παρέδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆ ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ.

Διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ πρώτην φοράν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ θελήματά Του.

Διὰ τῶν προφητῶν δὲ προεῖπεν εἰς αὐτούς, ὅτι θὰ στείλῃ εἰς τὴν γῆν τὸν Μεσσίαν, δηλαδή τὸν Υἱόν Του, ὡς Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Τοιοτοτρόπως ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία προετοίμασε τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ δεχθῶν τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν, τὴν Χριστιανικὴν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐφάνερωσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Οἱ Ἑβραῖοι ὁμῶς ἐπίστευσαν ἐσφαλμένως, ὅτι αὐτοὶ μόνον εἶναι ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὅτι αὐτοὶ εἶναι τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα Του ἐπὶ τῆς γῆς καὶ δὲν παρεδέχθησαν τὸν Χριστὸν ὡς τὸν ἀναμενόμενον Μεσσίαν. Ἐξακολουθοῦν δὲ νὰ τὸν περιμένουν. Τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν τὴν ἀκολουθοῦν σήμερον μόνον οἱ Ἰσραηλίται.

Ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία ἀναφέρει ἐπίσης τὰ περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ. Διδάσκει ἀκόμη ὅτι ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κατάστασιν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ θὰ γίνῃ διὰ προσευχῶν, θυσιῶν καὶ ἀγιότητος τοῦ βίου.

β'. Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ νεωτέρα ἀπὸ τὰς μονοθεϊστικὰς θρησκείας καὶ ἰδρύθη ἀπὸ τὸν Ἄραβι Μωάμεθ κατὰ τὸ ἔτος 622 μ.Χ. Ὁ θρησκευτικὸς αὐτὸς ἀρχηγός, δηλαδή ὁ Μωάμεθ, ἐπῆρε ὠρισμένης διδασκαλίας ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμόν καὶ ὠρισμένης ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἀφοῦ προσέθεσε καὶ πολλὰς παλαιὰς ἀραβικὰς δοξασίας καὶ ἰδικὰς τοῦ ἰδίου, παρουσίασεν εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς του, τοὺς Ἄραβας, τὴν νέαν του θρησκείαν.

Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία παραδέχεται ὅτι ἓνας καὶ μόνος Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Ἄλλάχ, καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ μεγαλύτερος προφήτης, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δὲν τὸν παραδέχεται ὡς Θεάνθρωπον, ἀλλὰ ὡς ἀπλοῦν προφήτην, ὅπως καὶ τὸν Μωϋσῆ.

Τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν τὴν ἀκολουθοῦν οἱ Ἄραβες, οἱ Τοῦρκοι, πολλοὶ Ἰνδοὶ καὶ ἄλλοι.

✓ 4. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία

Χριστιανικὴ θρησκεία καλεῖται ἡ θρησκεία τὴν ὁποίαν ἴδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Εἶναι δὲ ἡ θρησκεία αὐτὴ ἡ μόνη ἀληθῆς θρησκεία, διότι μᾶς τὴν ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μονογενοῦς Του Υἱοῦ, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανισμὸς λέγεται ἀποκεκαλυμμένη θρησκεία.

Ὅταν εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀνομία τῶν ἀνθρώπων ἔφθασε πλέον εἰς τὸ ἀπροχώρητον, ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν Μονογενῆ Του Υἱόν, διὰ νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀμαρτίας. Ἦλθε λοιπὸν ὁ Κύριος εἰς τὴν γῆν καὶ ἐκήρυξε τὸν Ἐνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον μας. Ἀπὸ τὴν τήρησιν τῶν δύο αὐτῶν ἐντολῶν, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, ἐξαρτᾶται ὁλόκληρος ἡ τήρησις τοῦ ἠθικοῦ νόμου ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ πιστεύοντες εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν διαιροῦνται εἰς Ὁρθοδόξους, εἰς Παπικούς, εἰς Διαμαρτυρομένους, εἰς Νεστοριανούς καὶ εἰς Μονοφυσίτας.

Ὁρθόδοξοι λέγονται οἱ ὀρθῶς πιστεύοντες εἰς τὸν Θεόν, δηλαδὴ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι διεφύλαξαν ἀνόθευτον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως μᾶς τὴν παρέδωκαν καὶ τὴν ἠμῆνευσαν οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Πατέρες τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι.

Παπικοὶ λέγονται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Πάπα, οἱ ἀναγνωρίζοντες ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Πάπαν, ἐνῶ κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ὁρατὸς συγχρόνως καὶ ἀόρατος ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Διαμαρτυρόμενοι ὠνομάσθησαν οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι τῆς Δύσεως, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τοὺς Παπικούς, ἴδρυσαν ἰδίαν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπέρριψαν τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ δευτέρα πηγὴ τῆς Ὁρθοδόξου Κατηχήσεως, ισότιμος καὶ ισόκυρος πρὸς τὴν Ἁγ. Γραφήν.

Νεστοριανοὶ λέγονται οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Νεστορίου, Ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἤκμασε κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα μ. Χ. καὶ ὁ ὁποῖος ἐχώριζε τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις, τὴν θεῖαν καὶ τὴν ἀνθρωπίν-

νην, ἐνῶ αὐταὶ εἶναι ἡνωμένοι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἀτρέπτως, ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως. Νεστοριανοὶ διασώζονται σήμερον εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Βαβυλωνίαν, τὴν Ἀραβίαν καὶ εἰς τὸ Ἰνδοστάν.

Μονοφυσῖται λέγονται οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, ἀρχιμανδρίτου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ ὁποῖος ἤκμασε κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα καὶ ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Ἰησοῦ ἀπερροφήθη ὑπὸ τῆς θείας καὶ ἐπομένως εἰς τὸν Χριστὸν ἀπέμεινε μία μόνη φύσις, δηλαδὴ ἡ θεία.

Οἱ μόνοι ἀληθεῖς καὶ πραγματικοὶ χριστιανοὶ εἶναι οἱ Ὁρθόδοξοι, διότι αὐτοὶ μόνοι φυλάττουν σώαν καὶ ἀκεραίαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων Αὐτοῦ μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων. Ὅλοι οἱ ἄλλοι παρεχάραξαν εἰς πολλὰ σημεῖα, διέστρεψαν καὶ διεστρέβλωσαν αὐτήν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ ἀπομακρυνθέντες ἀπὸ τὰ ὀρθὰ δόγματα χριστιανοὶ ὠνομάσθησαν ἑτερόδοξοι ἢ αἰρετικοί, καὶ τέτοιοι εἶναι οἱ Παπικοί, οἱ Διαμαρτυρόμενοι, οἱ Νεστοριανοὶ καὶ οἱ Μονοφυσῖται.

Η ΟΡΘΟΔΟΣΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ

✓ 1. Τί είναι ἡ Κατήχησις

Διὰ νὰ λέγεται κανεὶς πραγματικὸς χριστιανὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, δηλαδή τί πρέπει νὰ πιστεύῃ καὶ τί πρέπει νὰ πράττῃ. Καὶ διὰ νὰ τὰς μάθῃ, θὰ χρειασθῇ νὰ τὰς διδαχθῇ. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ στοιχειώδης διδασκαλία περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς Ὁρθόδοξου Χριστιανικῆς πίστεως λέγεται Ὁρθόδοξος Κατήχησις.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀλήθειαι τῆς Ὁρθόδοξου ἡμῶν πίστεως εἶναι δογματικαὶ καὶ ἠθικαί, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: εἰς τὸ Δογματικὸν καὶ εἰς τὸ Ἠθικόν.

Τὸ Δογματικὸν περιλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, δηλαδή περιλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, τὰς ὁποίας ὀφείλομεν νὰ παραδεχώμεθα καὶ νὰ τὰς πιστεύωμεν, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν τὰς ἐννοοῦμεν, διότι μᾶς τὰς ἀπεκάλυψε καὶ τὰς ἐδίδαξεν ὁ Κύριος.

Τὸ Ἠθικὸν περιλαμβάνει τὰ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον μας καὶ τὸν ἑαυτὸν μας, τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν.

Δύο δὲ εἶναι αἱ πηγαὶ τῆς Ὁρθόδοξου Χριστιανικῆς Κατήχησεως: ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις.

2. Ἡ Ἱστορία τῆς Κατηχέσεως

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ γίνῃ χριστιανός, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ κατηχηθῆ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν νέαν θρησκείαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐλέγετο κατηχοῦμενος.

Ὁ κατηχοῦμενος ἀφοῦ ἐδιδάσκετο τὰς θεμελιωδεστέρας ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, κατόπιν ἐβαπτίζετο καὶ ἐγίνετο πιστός.

Ἡ κατήχησις λοιπὸν ἦτο ἀπαραίτητος δι' ὅσους ἤθελαν νὰ βαπτισθοῦν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς νεοφωτίστους ὁπαδοὺς, δηλαδὴ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐγιναν πρὸ ὀλίγου πιστοί, καὶ δι' αὐτοὺς ἦτο ἀπαραίτητος ἡ κατήχησις. Ἦτο ἀπαραίτητος, διὰ νὰ στερεωθοῦν εἰς τὴν νέαν πίστιν καὶ νὰ ζήσουν πλέον τὴν Χριστιανικὴν ζωὴν.

Τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς κατηχέσεως τὸ εἶχαν ἀναλάβει μορφωμένοι καὶ ἐνάρετοι Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν βαθεῖαν πίστιν, ἐγνώριζον καλῶς τὰς ἀληθείας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὰς διδάξουν εἰς τοὺς κατηχομένους.

Οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ ὠνομάζοντο Κατηχηταί. Μάλιστα ὑπῆρχαν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ εἰδικαὶ Κατηχητικαὶ σχολαί, ὅπως ἡ περίφημος Κατηχητικὴ Σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας, διότι τότε οἱ ἄνθρωποι ἐγίνοντο χριστιανοὶ εἰς μεγάλην ἡλικίαν.

Ἀργότερον, ὅταν πλέον ἐπεκράτησεν ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὸν κόσμον, ἐκανόνισεν ἡ Ἐκκλησία μας νὰ γίνεταὶ τὸ Βάπτισμα ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, διὰ νὰ μὴ μένουν τὰ νήπια ἀβάπτιστα, ἐὰν τυχὸν ἀπέθνησκον. Ὦρισεν ὁμοῦς νὰ ἀναλαμβάνουν τὴν Κατήχησιν τοῦ παιδιοῦ ὁ ἀνάδοχος (νουνός) καὶ οἱ γονεῖς. Αὐτοὶ ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κατηχήσουν τὸ παιδί, ὅταν θὰ μεγαλώσῃ, καὶ νὰ τὸ κάμουν χριστιανόν.

3. Τὰ σύγχρονα Κατηχητικὰ σχολεῖα

Ἡμεῖς οἱ μικροὶ Ἑλληνόπαιδες κατηχοῦμεθα σήμερον εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας, ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Κατηχοῦμεθα, διὰ νὰ καρποφορήσῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας ἡ δύναμις τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Διότι ὅπως τὸ μικρὸν δενδρύλλιον ἔχει ἀνάγκην ἰδιαιτέρας περιποιήσεως διὰ νὰ μεγαλώσῃ καὶ νὰ δώσῃ καλοὺς καρπούς, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην τῆς θείας τροφῆς τῆς πίστεως, διὰ νὰ γίνῃ καλὸς χριστιανός.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν λειτουργοῦν Κατηχητικὰ σχολεῖα εἰς ὅλην

Ἑλλάδα, δηλ. Κατηχητικά σχολεῖα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωῆ» καὶ ἄλλων χριστιανικῶν ὀργανώσεων.

Εἰς τὰ Κατηχητικά αὐτὰ σχολεῖα συγκεντρώνονται τακτικὰ τὰ παιδιὰ τῆς ἐνορίας καὶ ἀκούουν θρησκευτικὰ μαθήματα, ἠθικὰς διηγήσεις, ψάλλουν θρησκευτικὰ ἄσματα καὶ ὕμνους καὶ γειμίζουν τὴν ψυχὴν των μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Τοιοιτοτρόπως ἀποφεύγουν τὰς κακὰς συναναστροφάς, τὰς κακὰς συνηθείας καὶ ὀδηγοῦνται εἰς τὸν εὐσεβῆ καὶ χριστιανικὸν βίον. Ἐπίσης ἐνδυναμώνουν τὴν πίστιν των εἰς τὸν Θεὸν καὶ μαθαίνουν νὰ ἀκολουθοῦν τὰς ἠθικὰς διδασκαλίας, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὴν εὐτυχίαν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους καὶ εἰς τὰς οἰκογενείας των καὶ εἰς τὴν Πατρίδα μας.

— 4. Ἡ Ἁγία Γραφή

Ἡ πρώτη μεγάλη πηγὴ τῆς θρησκείας μας εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή. Ἁγίαν Γραφὴν ὀνομάζομεν τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα περιέχεται ἡ ἐγγραφὸς ὑπερφυσικῆ Ἀποκάλυψις. Τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς τὰ ἔχουν γράψει ἄνδρες εὐσεβεῖς καὶ θεόπνευστοι, διότι τοὺς ἐφώτισε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον μετέδιδεν εἰς αὐτοὺς τὰς θείας ἀληθείας, τοὺς ὠδήγει εἰς τὴν ὀρθὴν σύνταξιν καὶ τοὺς προεφύλαττεν ἀπὸ κάθε πλάνη. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἡ Ἁγία Γραφή λέγεται θεόπνευστος.

Ἡ Ἁγία Γραφή περιέχει τὰς ἐνεργείας τῆς θείας Προνοίας πρὸς λύτρωσιν τοῦ κόσμου διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ὅλας τὰς θείας ἀληθείας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀκολουθῆ κάθε Χριστιανός, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν αἰώνιον βασιλείαν.

Ἡ θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἑξῆς σημείων: α) Αἱ προφητεῖαι τῆς ἐξεπληρώθησαν πλήρως. β) Αἱ διδασκαλῖαι τῆς εἶναι τόσον ὑψηλαί, ὥστε εἰς οὐδὲν ἄλλο βιβλίον τοῦ κόσμου παρατηροῦνται. γ) Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπεκράτησαν ταχέως καὶ μάλιστα τόσον μεταξὺ τοῦ ἀπολιτίστου, ὅσον καὶ μεταξὺ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ἡ Ἁγία Γραφή ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἡ ὁποία ἐγράφη πρὶν γεννηθῆ ὁ Χριστός, καὶ ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἡ ὁποία ἐγράφη μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Τὰ δύο αὐτὰ βιβλία ὀνομάσθησαν Διαθήκαι, διότι εἶναι αἱ συμφωνίαι μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὑπεσχέθησαν νὰ ἐκτελοῦν τὸ θέλημά Του.

5. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιέχει ὅσα ἐφανερώσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας μὲ τοὺς Πατριάρχας, τὸν Μωϋσῆ, τοὺς Κριτὰς καὶ τοὺς Προφήτας. Οἱ θεόπνευστοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἐδίδαξαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προητοίμασαν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ πιστεύσουν τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας ἤλθε καὶ ἐκήρυξεν ἀργότερον ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 ἰδιαίτερα βιβλία. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἔχουν γραφῆ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἀπὸ θεοφωτιστοὺς συγγραφεῖς, τὰ περισσότερα εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν, ἐλάχιστα δὲ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων μετέφρασαν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἣ ὁποία ἦτο τότε παγκόσμιος γλῶσσα. Τὴν μετέφρασαν ἑβδομήκοντα σοφοὶ νομοδιδάσκαλοι Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου, διὰ τοῦτο καὶ ὠνομάσθη μετὰ φρασις τῶν ἑβδομήκοντα. Αὐτὴν δὲ τὴν μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔχει ὡς ἐπίσημον καὶ ἀνεγνωρισμένην μετάφρασιν ἡ Ὀρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μας.

Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διαιροῦνται εἰς ἱστορικά, εἰς διδακτικά καὶ εἰς προφητικά.

α'. Τὰ ἱστορικά βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι εἴκοσι τρία, τὰ ἑξῆς: 1 Γένεσις. 2 Ἔξοδος. 3 Λευϊτικόν. 4 Ἀριθμοί. 5 Δευτερονόμιον. 6 Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. 7 Κριταί. 8 Ρούθ. 9—12 Τέσσαρα βιβλία τῶν Βασιλειῶν. 13—14 Δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων. 15—16 Δύο βιβλία τοῦ Ἑσδρά. 17 Νεεμίας. 18 Τωβίτ. 19 Ἰουδῆθ. 20 Ἑσθήρ. 21—23 Τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων.

β'. Τὰ διδακτικά εἶναι ἑπτὰ, τὰ ἑξῆς: 1 Ἰώβ. 2 Ψαλμοί. 3 Παροιμίαι Σολομῶντος. 4 Ἐκκλησιαστής. 5 Ἄσμα Ἄσμάτων. 6 Σοφία Σολομῶντος. 7 Σοφία Σειράχ.

γ'. Τὰ προφητικά βιβλία εἶναι τὰ τέσσαρα τῶν μεγάλων προφητῶν, Ἡσαίου, Ἰερεμίου, Ἰεζεκιήλ καὶ Δανιήλ. Τὸ προφητικὸν βιβλίον τοῦ Ἰερεμίου περιλαμβάνει καὶ τρία μικρότερα. Εἶναι τέλος καὶ ἄλλα δώδεκα βιβλία τῶν μικρῶν προφητῶν: Ὡσηέ, Ἀμώς, Μιχαῖα, Ἰωήλ, Ὀβδιού, Ἰωνᾶ, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονία, Ἀγγαίου, Ζαχαρία, Μαλαχία.

6. Ἡ Καινὴ Διαθήκη

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι ἑπτὰ ἰδιαίτερα βιβλία, τὰ ἑξῆς : α) Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. β) Τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. γ) Τὰς δέκα τέσσαρας Ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. δ) Τὰς ἑπτὰ Καθολικὰς Ἐπιστολὰς καὶ ε) τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Καὶ τὰ εἴκοσι ἑπτὰ αὐτὰ ἱερά βιβλία ἐγράφησαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἀπὸ τοὺς Εὐαγγελιστὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὠμιλεῖτο εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην. Μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου ἐγράφη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη μετεφράσθη καὶ αὐτὸ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Ἐάν θελήσωμεν νὰ κατατάξωμεν τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης κατὰ κατηγορίας σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενον των, θὰ τὰ χωρίσωμεν καὶ αὐτὰ εἰς ἱστορικά, εἰς διδασκτικὰ καὶ εἰς προφητικά.

α'. Ἱστορικά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια : τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸ κατὰ Μάρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην, τὰ ὁποῖα ἐξιστοροῦν τὸν βίον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν διδασκαλίαν Του.

Ἱστορικὸν βιβλίον εἶναι καὶ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι περιέχουν τὸ κήρυγμα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων καὶ προπαντὸς τὴν δρᾶσιν τοῦ Παύλου ἕως τὸ ἔτος 63 μ. Χ. πού τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ὠδήγησαν δέσμιον εἰς τὴν Ρώμην.

β'. Διδακτικὰ εἶναι αἱ δέκα τέσσαρες Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὰς ὁποίας ἔγραψεν ἐξ αἰτίας διαφόρων περιστατικῶν. Αἱ Ἐπιστολαὶ αὐταὶ εἶναι : 1 Πρὸς Ρωμαίους, 2 Πρὸς Κορινθίους, 1 πρὸς Γαλάτας, 1 πρὸς Ἐφεσίους, 1 πρὸς Φιλιππησίους, 1 πρὸς Κολασσαεῖς, 2 πρὸς Θεσσαλονικεῖς, 2 πρὸς Τιμόθεον, 1 πρὸς Τίτον, 1 πρὸς Φιλήμονα καὶ 1 πρὸς Ἑβραίους.

Εἰς τὰ διδασκτικὰ βιβλία κατατάσσονται καὶ αἱ ἑξῆς ἑπτὰ Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ : 1 τοῦ Ἰακώβου, 2 τοῦ Πέτρου, 3 τοῦ Ἰωάννου καὶ 1 τοῦ Ἰούδα. Αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ ὀνομάζονται Καθολικαί, διότι αἱ περισσότεραι ἀπευθύνονται πρὸς ὅλας ἢ πρὸς πολλὰς συγχρόνας Ἐκκλησίας.

Γενικῶς τὰς Ἐπιστολὰς τὰς ἔγραψαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι πρὸς τὰς

διαφόρους Ἐκκλησίας ἢ καὶ πρὸς ὠρισμένα ἄτομα, διὰ νὰ δώσουν εἰς αὐτὰ συμβουλὰς, ὁδηγίας, θάρρος καὶ νὰ τὰ στερεώσουν εἰς τὴν νέαν πίστιν.

γ'. **Προφητικὸν** βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι μόνον ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου. Τὸ βιβλίον αὐτὸ προφητεύει, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς παρὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν θὰ θριαμβεύσῃ καὶ θὰ ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἄλλα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν ἀπὸ τὸ 40—100 μ. Χ. εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, ἐγράφη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν, ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη, τὸ 64 μ.Χ. μετεφράσθη καὶ αὐτὸ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

7. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις

Ἡ δευτέρα μεγάλη πηγὴ τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς θρησκείας εἶναι ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, ἡ ὁποία συμπληρῶνει καὶ ἐξηγεῖ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις δὲν εἶναι βιβλίον ὅπως ἡ Ἁγία Γραφή. Εἶναι αἱ ἐξ ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως ἀλήθειαι τὰς ὁποίας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν μὲν, ἀλλὰ δὲν ἔγραψαν, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γραφοῦν ὅλα ὅσα ἐδίδαξαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι. «*Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτόν, οἴμαι, τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία*» λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Ἰωάν. κα' 25).

Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία κατ' ἀρχὰς διεδίδετο μόνον διὰ τῆς προφορικῆς διδασκαλίας, διότι ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐγράφη ἀργότερον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων.

Ἐνα μέγα μέρος δὲ αὐτῆς τῆς διδασκαλίας δὲν ἐγράφη εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἀλλὰ διεσώθη ἀκέραιον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ μετεδόθη προφορικῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. «*Ἀδελφοί, — λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος — μένετε σταθεροὶ καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ τοῦ λόγου εἴτε διὰ τῶν Ἐπιστολῶν μας*» (2 Θεσσαλ. β' 15).

Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις διατηρεῖται σφά καὶ ἀκεραία εἰς τὴν ἡμετέραν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, συμπληρῶνει δὲ αὐτὴ καὶ ἐρμηνεύει τὴν Ἁγίαν

Γραφήν, ἡ ὁποία εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι δυσνόητος. Ἄνευ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως δὲν δυνάμεθα μῆτε τὴν Ἁγίαν Γραφήν ὀρθῶς νὰ κατανοήσωμεν; μῆτε τὰ μυστήρια καὶ τὰς ἱεροτελεστίας κανονικῶς νὰ ἐκτελέσωμεν.

Ἱερὰ Παράδοσις διεσώθη ἀκεραία. Αὕτη περιλαμβάνεται εἰς τοὺς Ἀποστολικούς κανόνας καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καθὼς καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Τοπικῶν Συνόδων, αἱ ὁποῖαι ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἢ συμφωνοῦσι πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους. Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐπίσης ἐπεκυρώθη ὑπὸ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἢ συμφωνεῖ πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους.

Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία κατέχει τὸν ἐγκαινιασμόν τῶν ναῶν, τὸν στολισμόν τῶν ἱερῶν ναῶν δι' εἰκόνων, τὸ νὰ ἀνάπτωμεν εἰς τοὺς ναοὺς κανδήλας, λαμπάδας κ.τ.λ. τὴν προσφορὰν θυμιάματος, τὰς ἀκολουθίας Μυστηρίων, τῶν μνημοσύνων καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων Τελετῶν, τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν, τὴν συνήθειαν νὰ κάμνωμεν τὸν σταυρόν μας, νὰ προσευχώμεθα πρὸς ἀνατολὰς καὶ τόσα ἄλλα. Ὅλα αὐτὰ μᾶς τὰ διεφύλαξεν ἡ Ἱερὰ Παράδοσις.

Ἡ Ἱερὰ λοιπὸν Παράδοσις συμπληρῶνει καὶ ἐρμηνεύει εἰς πολλὰ σημεῖα τὴν Ἁγίαν Γραφήν, μᾶς ὁδηγεῖ δὲ εἰς τὴν κανονικὴν τέλεισιν τῶν Μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἱεροτελεστιῶν τῆς Χριστιανικῆς λατρείας.

Ἄλλὰ μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας διετήρησεν ἀνόθευτον τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν. Ἀπεναντίας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὴν παρεποίησε καὶ προσέθεσεν ἰδικὰς τῆς ἐσφαλμένης διδασκαλίας, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια. Τέλος ἡ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων ἀπέρριψεν ὅλως διόλου τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν.

8. Ἡ Ἀποκάλυψις

Ἀποκάλυψις καλεῖται ἡ φανέρωσις τοῦ Θεοῦ ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ ἰδίου εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοῦ θελήματος Αὐτοῦ.

Ἡ Ἀποκάλυψις διαιρεῖται εἰς τὴν φυσικὴν ἀποκάλυψιν καὶ εἰς τὴν ὑπερφυσικὴν ἀποκάλυψιν.

Φυσικὴ Ἀποκάλυψις λέγεται ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς φανε-

ροῦται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐν μέρει καὶ ἀτελῶς ἐκ τοῦ κόσμου καὶ τῆς εἰς αὐτὸν παρατηρουμένης ἁρμονίας καὶ σκοπιμότητος καὶ ἐκ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν. Ὁλόκληρος ἡ δημιουργία μαρτυρεῖ, ὅτι ὑπάρχει ὕψιστον Ὄν, παντοδύναμον καὶ πάνσοφον, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε τὰ πάντα καὶ τὸ ὁποῖον συντηρεῖ, κυβερνᾷ καὶ διευθύνει αὐτὰ πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐπλάσθησαν. Τὸ Ὑψιστον αὐτὸ Ὄν εἶναι ὁ Θεὸς (Ρώμ. α' 20). Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ κόσμου τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ καὶ ἡ συνείδησις ἡμῶν, ἡ ὁποία βραβεύει κάθε ἀγαθὴν πράξιν καὶ τιμωρεῖ κάθε κακὴν. Ὅταν πράττωμεν τὸ ἀγαθόν, αἰσθανόμεθα χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, ὅταν δὲ πράττωμεν τὸ κακόν, αἰσθανόμεθα θλίψιν καὶ στενοχωρίαν. Μία δὲ ἐσωτερικὴ φωνὴ μᾶς βεβαιώνει ὅτι ὁ Θεὸς θὰ βραβεύσῃ καὶ θὰ ἀνταμείψῃ τὴν ἀρετὴν, θὰ τιμωρήσῃ δὲ τὴν κακίαν.

Ὑπερφυσικὴ Ἀποκάλυψις λέγεται ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πληρέστερον μὲν καὶ τελειότερον διὰ τῶν Πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν, ἄριστα δὲ καὶ τελειότατα διὰ τοῦ Μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ, τοῦ κατελθόντος ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τῶν Ἀποστόλων Αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐκήρυξαν τὴν Θεότητα καὶ τὴν διδασκαλίαν Του εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Περιέχεται δὲ ἡ ὑπερφυσικὴ Ἀποκάλυψις εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν.

ΤΟ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

Τί μᾶς διδάσκει τὸ Δογματικόν

Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἱερᾶς Κατηχήσεως μᾶς διδάσκει τὰς ἀληθείας ἐκείνας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ πιστεύη ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός.

Τὰς ἀληθείας αὐτὰς τὰς συνέταξαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας εἰς δώδεκα συντόμους προτάσεις, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν τὰς βασιικωτέρας διδασκαλίας τῆς πίστεώς μας : τὰ δόγματα. Αὐταὶ αἱ δώδεκα προτάσεις ὠνομάσθησαν ἄρθρα καὶ ὅλα μαζὶ τὰ ἄρθρα ἀπετέλεσαν τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως. Ἄλλὰ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως δὲν τὸ συνέταξαν ὁλόκληρον διὰ μιᾶς. Τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἄρθρα του τὰ συνέταξεν ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία συνῆλθε τὸ 325 μ.Χ. εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας καὶ κατεδίκασε τὴν αἰρετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἄρειου, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Τὰ ὑπόλοιπα πέντε ἄρθρα τὰ συνέταξεν ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία συνῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 381 μ.Χ. καὶ κατεδίκασε τὸ αἰρετικὸν κήρυγμα τοῦ Μακεδονίου, ὁ ὁποῖος δὲν παρεδέχετο τὴν θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς Κατηχήσεως θὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς ἕνα πρὸς ἕνα τὰ δώδεκα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως καὶ τοιοιτοτρόπως θὰ γνωρίσωμεν τὰ σπουδαιότερα δόγματα τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν Θρησκείας.

Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως

1. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιη-
τὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

2. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάν-
των τῶν αἰώνων, Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ
ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ,
δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ
πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐναν-
θρωπήσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου
καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον
ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας
καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζω-
ποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ
Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν
διὰ τῶν προφητῶν.

9. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν
Ἐκκλησίαν.

10. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

1. Ὁ Θεός

*Άρθρον Ιον. «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν».

Μὲ τὸ πρῶτον ἄρθρον ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ, ὅτι πιστεύει εἰς ἕνα μόνον Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι πατὴρ τῶν ἀνθρώπων καὶ κυβερνήτης παντοδύναμος. Αὐτὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, δηλαδὴ ὅσα βλέπομεν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὅσα δὲν βλέπομεν.

Ἡ ἀρχικὴ λέξις τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως εἶναι ἡ λέξις Πιστεύω. Καὶ δικαιολογημένως, διότι ἡ πίστις εἶναι ἡ βᾶσις, τὸ θεμέλιον τῆς Ἐρησκείας. Μὲ τὴν πίστιν ἀρχίζει ἡ σχέσις μας πρὸς τὸν Θεόν, Μᾶς τὸ λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «χωρὶς τὴν πίστιν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀρέσῃ κανεὶς εἰς τὸν Θεόν» (Ἑβρ. ια' 6).

Τὴν ὑπαρξιν αὐτὴν τοῦ Θεοῦ δὲν μᾶς τὴν διδάσκει μόνον ἡ Θεία Ἀποκάλυψις, ἀλλὰ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνειδησίς μας μᾶς ὁδηγοῦν μὲ πολλοὺς τρόπους νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πράγματι ὑπάρχει Θεός.

Ἐν πρώτοις εἰς τὸν Κόσμον τίποτε δὲν γίνεται χωρὶς νὰ προηγηθῇ μία αἰτία. Διὰ νὰ κατασκευασθῇ π.χ. μία μηχανὴ ἢ μία οἰκία, πρέπει νὰ ὑπάρχουν ὑλικά (ἄσβεστος, κέραμοι κ.λ.π.). Τὰ ὑλικά αὐτὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ εἶχον δημιουργηθῇ ἀπὸ κάποιαν ἄλλην αἰτίαν ἢ δύναμιν. Ὅστε τὸ κάθε πρᾶγμα ἢ φαινόμενον τῆς φύσεως τὸ δημιουργεῖ μία αἰτία ἢ δύναμις ποῦ προϋπάρχει.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ ποῦ βλέπομεν γύρω μας, οὔτε μόνον τῶν ἡμποροῦσαν νὰ γίνουν χωρὶς δημιουργόν, οὔτε ὁ ἄνθρωπος ἡμποροῦσε νὰ τὰ κατασκευάσῃ. Κάποιό λοιπὸν ἀνώτερον ὄν, μὲ μεγαλυτέραν δύναμιν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ἐδημιούργησε τὸν Κόσμον αὐτὸν ποῦ βλέπομεν. Αὐτὴν τὴν δύναμιν ἔχει μόνον ὁ παντοδύναμος Θεός.

Ἐπίσης ὅταν στρέψωμεν τὰ βλέμματά μας γύρω, μένομεν ἐκπληκτοὶ ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀπερίγραπτον μεγαλεῖον, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ Κόσμου. Ἡ ἁρμονία καὶ ἡ τάξις ποῦ βασιλεύουν εἰς τὸν Κόσμον, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα, οἱ χρόνοι ποῦ κυλοῦν, αἱ ἐποχαὶ ποῦ διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην, τὸ δένδρον ποῦ φυτρώνει ἀπὸ τὸν σπόρον καὶ μεγαλώνει διὰ νὰ δώσῃ καρπὸν, ὅλα αὐτὰ δὲν γίνονται μόνον τῶν καὶ τυχαίως. Ὑπάρχει μία δύναμις ποῦ τὰ κατευθύνει μὲ σοφίαν. Αὐτὴ ἡ δύναμις εἶναι ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφητὰναξ Δαυὶδ ἀναφωνεῖ εἰς ἕνα

ψαλμόν του : « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας » (ψαλμ. ργ' 24).

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ φωνὴ τῆς συνειδήσεώς μας μᾶς ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξιν Θεοῦ. Εἶναι ἡ φωνὴ ποῦ μᾶς παρακινεῖ νὰ πράττωμεν τὸ καλὸν καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν τὸ κακόν. Τὴν φωνὴν αὐτὴν οὔτε οἱ ἄνθρωποι τὴν ἔθεσαν μέσα μας οὔτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὴν ἐδημιουργήσαμεν, πλὴν μία ἀνώτερα δύναμις. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτὴ φωνὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ γίνηται ἐπὶ τῆς γῆς τὸ θέλημά Του. Θέλει νὰ Τὸν λατρεύωμεν, νὰ κάμνωμεν καλὰ ἔργα καὶ νὰ ἀγαπώμεθα ὡς ἀδελφοί.

Ἡ Ἱστορία ἀκόμη μᾶς διδάσκει ὅτι καεὶς λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς δὲν ὑπάρχει, οὔτε καὶ ὑπῆρξε ποτέ, ποῦ νὰ μὴ λατρεύῃ ἕνα κάποιον Θεόν. Αὐτὴ ἡ γενικὴ ἰδέα ὅτι ὑπάρχει Θεός, εἶναι ἔμφυτος εἰς τὴν ψυχὴν μας. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε Θεός, δὲν θὰ εἶχομεν καὶ ἡμεῖς μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας μίαν τοιαύτην ἀδιάσειστον ἰδέαν περὶ τοῦ Θεοῦ.

2. Ἡ οὐσία καὶ αἱ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ

Ἀπὸ ὅσα εἶπομεν προηγουμένως, βλέπομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς φυσικῆς ἀντιλήψεως σχηματίζει γνώσιν περὶ τῆς ὑπαρξεως Θεοῦ, ἀλλὰ ἡ γνώσις αὐτὴ δὲν εἶναι πλήρης. Διότι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰς ἀτελεῖς του αἰσθήσεις δὲν ἔμπορεῖ οὔτε νὰ ἴδῃ οὔτε νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι Ἄπειρος καὶ Παντέλειος. Εἰς τοῦτο ὁμοῦ τὸν βοηθεῖ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἔγινε διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, καὶ μάλιστα διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν ὁ Θεὸς εἶναι ἀχώρητος εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔμποροῦμεν νὰ τὸν ὀρίσωμεν. Τοῦ ἀποδίδομεν ὁμοῦ διαφόρους ιδιότητας, ὀνομάζοντες Αὐτὸν παντοδύναμον, δίκαιον, παντογνώστην, πάνσοφον κ.τ.λ.

Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα, δηλ. οὐσία αὐλος καὶ ἀόρατος. Εἶναι πανταχοῦ παρών, δηλαδὴ εἶναι πάντοτε ἐμπρὸς μας, ὅπου καὶ ἂν εὕρισκώμεθα. Παρακολουθεῖ καὶ βλέπει τὰς πράξεις μας καὶ τὰς σκέψεις μας.

Εἶναι παντοδύναμος, διότι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὰ κάμνη ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ κάμνη ἀλλά, τὸ μισεῖ καὶ τὸ ἀποστρέφεται.

Εἶναι πάνσοφος καὶ παντογνώστης. Ἐδημιούργησε

τὸν Κόσμον καὶ τὸν κυβερνᾷ με ἀπόλυτον σοφίαν. Γνωρίζει δὲ τὰ πάντα, καὶ τὰ παρελθόντα καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα.

Εἶναι δίκαιος, τιμωρεῖ δηλ. τὸ κακὸν καὶ ἀνταμείβει τὴν ἀρετὴν με ἀμεροληψίαν. Χαίρεται ὁ Θεὸς χαρὰν μεγάλην, ὅταν βλέπῃ νὰ κάμνωμεν τὸ καλὸν καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν τὸ κακόν. Διότι ὅσον περισσότερο ἀποφεύγομεν τὰς ἁμαρτίας καὶ πράττομεν καλὰ ἔργα, τόσο περισσότερο πλησιάζομεν πρὸς Αὐτὸν καὶ γινόμεθα τέκνα Του φιλόστοργα.

Εἶναι πανάγαθος, διότι δίδει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀγαθὰ του χωρὶς διάκρισιν, καὶ εἰς τοὺς δικαίους καὶ εἰς τοὺς ἀδίκους.

Εἶναι μακρόθυμος καὶ εὐσπλαγχνικός, διότι συχωρεῖ τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἔλεει τοὺς πάσχοντας. «*Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος*», λέγει ὁ Ψαλμωδός.

Μὲ ἄλλους λόγους ὁ Θεὸς εἶναι τὸ τελειότερον Πνεῦμα, ὁ μέγας ἡμῶν Πατήρ, ὁ ὁποῖος πάντοτε μᾶς βοηθεῖ καὶ μᾶς προστατεύει. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ Τὸν ἀγαπῶμεν καὶ νὰ μὴ Τὸν λατρεύωμεν;

3. Ἡ Ἁγία Τριάς

Εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἀποκαλύπτεται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας, ἔχει δὲ τρεῖς Ὑποστάσεις, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Καλεῖται δὲ Τρισυπόστατος. Τὰ τρία Αὐτὰ πρόσωπα ἀποτελοῦν τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Ὁ Πατήρ εἶναι ἀγέννητος, ὁ Υἱὸς γεννᾶται αἰωνίως ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς.

Τὸ Τρισυπόστατον τῆς Θεότητος δὲν δύναται νὰ τὸ κατανοήσῃ καὶ νὰ τὸ ἐξετάσῃ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς.

Τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος ἐφανερῶθησαν μαζί κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν. Ἐνῶ ἐβαπτίζετο ὁ Υἱός, κατέβη τὸ Ἅγιον Πνεῦμα «*ἐν εἴδει περιστερᾶς*» ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν Του καὶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἡ φωνὴ τοῦ Πατρὸς, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν: «*Οὗτος εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός*».

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Τρισυπόστατος, ὅταν μετὰ τὴν ἀνάστασίν Του ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους: «*Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*».

Καὶ τὰ τρία λοιπὸν Αὐτὰ πρόσωπα ἀποτελοῦν μίαν καὶ μόνην Θεότητα, ἀχώριστον καὶ ἀδιάιρετον, τὸν Τριαδικὸν Θεόν.

4. Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου

Ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν ἔχομεν διδαχῆν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν Κόσμον. Αὐτός, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, εἶπε καὶ ἐγένοντο ὅλα ἐκ τοῦ μηδενός. Αὐτὸς ἔδωσεν ἐντολὴν καὶ ἐκτίσθησαν, διὰ τοῦτο καὶ τὸν ὀνομάζομεν « ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ».

Ἀλλὰ διατί ἔκαμε τὸν Κόσμον ὁ Θεός; Τὸν ἔκαμεν ἀπὸ ἀγαθότητα διὰ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ νὰ δεῖξη λοιπὸν τὴν ἀγάπην Του πρὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησε τὸν Κόσμον.

Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου ἐγένετο εἰς ἕξ ἡμέρας μὲ τὸν λόγον καὶ μόνον καὶ μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Προηγουμένως δὲν ὑπῆρχε τίποτε, παρὰ μόνον σκότος.

Κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν... καὶ εἶπε καὶ ἐγένετο φῶς » (Γεν. α' 1-31). Αὐτὰ ἐγέναν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας. Τὴν δευτέραν ἡμέραν εἶπε καὶ ἐγένετο τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, τὴν τρίτην εἶπε καὶ ἐχωρίσθησαν τὰ ὕδατα εἰς τὰς θαλάσσας καὶ ἐφάνη ἡ γῆ, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ βλαστάνῃ τὸ χόρτον καὶ τὰ δένδρα μὲ τοὺς καρπούς των.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν εἶπε καὶ ἐγέναν ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες. Τὴν πέμπτην εἶπε καὶ ἐγέναν οἱ ἰχθύες τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν λιμνῶν, καθὼς καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν πτηνῶν. Τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐδημιούργησεν ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα τῆς γῆς.

Καὶ τελευταῖον ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὡς κορωνίδα τῆς δημιουργίας, ἄρχοντα πρῶτον εἰς ὅλην τὴν φύσιν.

Ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἐξαίρεσιν εἰς τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ἰδιαιτέραν φροντίδα τοῦ Δημιουργοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἐλαβεν ἐκ τῆς γῆς χῶμα, ἔκαμε πηλὸν καὶ ἐκ τοῦ πηλοῦ ἔπλασε σωματικῶς τὸν ἄνθρωπον. Ἐπειτα τοῦ ἐνεφύσησε πνοὴν ζωῆς. Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ σώματος ὑλικοῦ καὶ ἐκ πνεύματος ἀύλου καὶ ἀθανάτου.

Τὸν ἔπλασε δὲ « κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν » (Γεν. α' 26). Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη λογικὸς καὶ ἐλεύθερος καὶ ἔλαβε τὴν δύναμιν νὰ γίνῃ ὁμοῖος μὲ τὸν Θεὸν ἠθικῶς. Διὰ τῶν θείων αὐτῶν χαρισμάτων ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσεται ἠθικῶς καὶ τελειοποιεῖται. Ἡ τελειοποίησις δὲ αὐτῆ ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων καὶ ἐκ τῆς θείας Χάριτος.

5. Οί "Αγγελοι

Ὁ Πανάγαθος Θεὸς δὲν ἐδημιούργησε μόνον ὅσα βλέπομεν, ἀλλὰ καὶ ὅσα δὲν βλέπομεν, δηλαδὴ τὰ ἀόρατα, ὅπως εἶναι οἱ ἄγγελοι, τοὺς ὁποίους δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν. Οἱ ἄγγελοι εἶναι ἀσώματοι καὶ ἀόρατοι πνευματικά καὶ λογικά ὑπάρξεις, ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἀγιότητα, ἀλλὰ κατώτεροι τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄγγελοι ἐδημιουργήθησαν πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ ἔχουν ὡς ἔργον νὰ ἀναγγέλλουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὑμνοῦν τὴν δόξαν Του. Ἐπίσης κατὰ τὰς ἐντολὰς Ἐκείνου φροντίζουν νὰ προστατεύουν τοὺς εὐσεβεῖς καὶ εἶναι φύλακες καὶ ὁδηγοὶ αὐτῶν εἰς τὴν ζωὴν.

Ἀποτελοῦν δὲ οἱ ἄγγελοι ὀλοκλήρους στρατιάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι διηρημένα εἰς ἑννέα τάγματα:

- α) Ἀρχαί, Ἄγγελοι, Ἀρχάγγελοι.
- β) Δυνάμεις, Κυριότητες, Ἐξουσίαι.
- γ) Θρόνοι, Χερουβείμ, Σεραφείμ.

Ἡ Ζ' Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος (787 μ.Χ.) ὥρισε νὰ ἀποδίδωμεν τιμητικὴν προσκύνησιν εἰς τοὺς ἀγγέλους, ὅπως κάμνωμεν διὰ τοὺς ἁγίους.

Αἱ στρατιαὶ τῶν Ἀγγέλων ἔχουν ἀρχιστρατήγους τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ καὶ τὸν ἀρχάγγελον Γαβριήλ. Μᾶς εἶναι ἐπίσης γνωστὰ καὶ δύο ἄλλα ὀνόματα Ἀγγέλων, τοῦ Ραφαὴλ καὶ τοῦ Οὐριήλ.

Τὴν μὴμην τῶν δύο Ἀρχαγγέλων ἑορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν 8ην Νοεμβρίου.

Μερικοὶ ὁμως ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ὑπερῆφανεύθησαν καὶ ἔδειξαν ἀσέβειαν πρὸς τὸν Δημιουργόν. Διὰ τοῦτο ἐξέπεσαν ἀπὸ τὸ ἀξιώμα των, ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἔγιναν πονηρὰ πνεύματα. Ἡ ὑπερῆφάνεια, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ παρακοὴ ἦσαν τὰ αἷτια τῆς πτώσεως τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀπὸ τὴν πρώτην των θέσιν πού εἶχον εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Τὰ πονηρὰ πνεύματα με ἀρχηγόν τους τὸν Σατανᾶ ἐργάζονται διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Κακοῦ. Πολεμοῦν ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ διαβάλλουν (κατηγοροῦν) τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, τὰ δημιουργήματα καὶ τὸ θέλημα Αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν καὶ Διάβολοι. Ἐπίσης παρακινοῦν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ κακόν, τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀνταρσίαν κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ.

6. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ προορισμός του

Τὸ τελευταῖον, ὅπως εἶδομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ τελειότερον πάντων τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, διότι δι' αὐτὸν ἔλαβεν ἰδιαιτέραν φροντίδα. Ἐνῶ δηλ. διὰ τὰ ἄλλα δημιουργήματα εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ ἐγένοντο, διὰ τὸν ἄνθρωπον ἔκαμε ἐξαιρέσιν. Εἰργάσθη κατ' ἄλλον τρόπον. Δὲν εἶπε, διὰ τοῦ λόγου Του, νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ εἰργάσθη με ἔργα, διὰ νὰ τὸν δημιουργήσῃ.

Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ὕλικου σώματος, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δημιουργήματα καὶ ἐκ τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἄυλος καὶ ἀθάνατος.

Ὁ ἄνθρωπος δηλαδή εἶναι συνδεδεμένος διὰ μὲν τοῦ σώματος μετὸν ὕλικόν κόσμον, διὰ δὲ τῆς ψυχῆς μετὸν πνευματικόν. Τὸ σῶμα εἶναι τὸ ὄργανον καὶ ἡ κατοικία τῆς ψυχῆς. Μᾶς τὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς μίαν του Ἐπιστολὴν, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι « *ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος* » (Α' Κορινθ. στ' 19).

Ὁ ἄνθρωπος ἔγινεν ἡ κορωνὴς τῆς δημιουργίας, διότι ἐπροκίσθη μετὰ τόσα σωματικά καὶ ψυχικά προτερήματα. Ἦμπορεῖ νὰ σκέπτεται ἐλευθέρως καὶ νὰ πράττῃ τὸ καλόν, διὰ νὰ γίνῃ ἀγαθὸς καὶ νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς τὸν Δημιουργόν του. Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς μας ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ προορισμὸς μας εἶναι νὰ γίνωμεν τέλειοι, ὅπως ὁ Θεός. « *Ἔσεσθε τέλειοι, ὅπως ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς εἶναι τέλειος* », ἐδίδαξεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς (Ματθ. ε' 48). Θὰ γίνωμεν δὲ τέλειοι, ὅταν προσπαθῶμεν νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὅταν πράττωμεν πάντοτε σύμφωνα μετὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

7. Τὸ Προπατορικὸν ἁμάρτημα

Ἐμάθαμεν ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν ὅτι οἱ Πρωτόπλαστοι ἔζων μέσα εἰς ἓνα θουμάσιον κήπον, τὸν Παράδεισον, ὅπου ὑπῆρχον ἀπὸ ὄλα τὰ εἶδη τῶν ζώων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν καρπῶν. Ἐκεῖ μέσα ἔζων οἱ Πρωτόπλαστοι ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τοὺς εἶχε θέσει κάποιον ὄρον, διότι ἤθελε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ὑπακοὴν των καὶ νὰ τοὺς ἀσκήσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ γίνουν περισσότερον τέλειοι. Ἦθελε νὰ ἔχουν πρὸς Αὐτὸν ὑπακοὴν ἀδίασά-

λευτον ὄχι ἐκ φόβου, ἀλλὰ ἀπὸ βαθείαν πίστιν. Διὰ τοῦτο τοὺς ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ μὴ φάγουν ἀπὸ τοὺς καρπούς ἐνὸς μόνου δένδρου τοῦ Παραδείσου, δηλαδή ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

Οἱ Πρωτόπλαστοι ὅμως παρεκινήθησαν ἀπὸ τὸν πειρασμόν, παρήκουσαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφαγον ἀπὸ τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν. Ἡ παρακοὴ αὕτη ἦτο περιφρόνησις πρὸς τὴν Θεῖαν ἐντολὴν καὶ ἔγινεν αἰτία μεγάλης ἁμαρτίας ἦτο τὸ λεγόμενον προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἡ πτώσις εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Τὸ μέγα τοῦτο ἁμάρτημα ἦτο παράβασις τῆς πρώτης Ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τοὺς Πρωτοπλάστους, διὰ νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ εὐτυχίαν ζωῆς. Ἡ Ἐντολὴ αὕτη ἦτο τὸ μοναδικὸν δοκιμαστήριον τῆς πίστεως των πρὸς τὸν Θεόν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας ἦσαν φρικτὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Οἱ Πρωτόπλαστοι ἐξεδιώχθησαν καὶ ἔχασαν τὴν εὐτυχίαν τοῦ Παραδείσου. Ἐνεκα τῆς ἁμαρτίας ὁ νοῦς των ἐσκοτίσθη, ἡ θέλησις των ἐξησθένησε καὶ ἡ συνείδησις των δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ κακόν. Ἐχασαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι τὴν χαρὰν, τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ψυχικὴν γαλήνην, ἔχασαν καὶ τὴν ζωὴν, διότι κατεδικάσθησαν καὶ μετὰ αὐτὸν τὸν σωματικὸν καὶ ψυχικὸν θάνατον (αἰωνίαν τιμωρίαν τῆς ψυχῆς).

Τὴν κατάστασιν δὲ αὐτὴν τὴν ἐκληροδότησαν καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ ὁποῖον ἐπληθύνετο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ἀπὸ τότε πλέον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ὡς κληρονομίαν των αὐτὸν τὸν σκοτισμόν τοῦ λογικοῦ των, τὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν πρὸς τὸν πειρασμόν.

Ἡ ροπὴ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ κακόν ἐμφανίζεται ὡς ἠθικὸν μόλυσμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τοὺς Πρωτοπλάστους.

Καὶ ἡ κατάστασις ἐχειροτέρευσε ἀκόμη περισσότερο, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἔπεσαν εἰς τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρίας.

Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὁ πολυεὐσπλαγχνος δὲν ἄφησε τὰ πλάσματά Του νὰ ζοῦν εἰς τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας. Ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ τὸν Μονογενῆ Του Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν δρόμον τῶν θείων Ἐντολῶν.

8. Ἡ Θεία Πρόνοια

Καθὼς δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε χωρὶς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τοιοῦτότρόπως καὶ τίποτε δὲν ἔμπορεῖ νὰ διατηρηθῆ εἰς τὴν ζωὴν χωρὶς τὴν προστασίαν Του. Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπὸ τότε ποῦ ἐδημιούργησε τὸν Κόσμον, δὲν τὸν ἄφησε ποτέ εἰς τὴν τύχην του, ἀλλὰ τὸν συντηρεῖ καὶ τὸν κυβερνεῖ καὶ τὸν καθοδηγεῖ, ὥστε νὰ φθάσῃ αὐτὸς εἰς τὸν ὑψιστὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη.

Πάντοτε ἐφρόντιζε καὶ φροντίζει μὲ πατρικὴν ἀγάπην καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὰ ἄλλα Του δημιουργήματα. Αὐτὴν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φροντίδα τὴν ὁποῖαν δεικνύει ὁ Θεὸς διὰ τὰ πλάσματά Του, τὴν ὀνομάζομεν **Θεῖαν Πρόνοιαν**.

Ἡ Θεία Πρόνοια ἐκδηλώνεται κατὰ δύο τρόπους. Καὶ ὡς Πρόνοια διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Κόσμου καὶ ὡς Πρόνοια διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Κόσμου.

Ἡ συντήρησις τοῦ Κόσμου. Ὁ Κόσμος ἔχει ἀνάγκην συντηρήσεως, διότι δὲν ἐδημιουργήθη μόνος του. Ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἐξαρτᾶται. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως τῶν πάντων. Ὅπως δὲ λέγει ἡ Γραφή, «*ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν*». Καὶ ὁ Μ. Βασίλειος τονίζει: «*Πάντα σκοπεύει ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ*».

Ἡ διακυβέρνησις τοῦ Κόσμου. Τὰ ἱερά βιβλία πολλάκις ἐπαναλαμβάνουν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν συντηρεῖ μόνον τὸν Κόσμον, ἀλλὰ καὶ τὸν κυβερνεῖ. Ἐπιβλέπει ἡ Θεία Πρόνοια καὶ διευθύνει τὰ πάντα ἀνεξαιρέτως εἰς τὸν Κόσμον. Καὶ τὰ μὲν ἄψυχα κυβερνοῦνται σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, τοὺς ὁποῖους ἔθεσεν ὁ Θεός, τὰ δὲ ἔμψυχα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐλευθέραν θέλησιν, τὰ κατευθύνει ἡ Θεία Πρόνοια καὶ τὰ ἐνισχύει πρὸς τὸ ἀγαθόν. Διότι ὁ Θεὸς «*τοῖς πᾶσι πάρεστι σκορπίζων ἐκάστῳ σωτηρίαν*» (Μ. Βασίλειος).

Προνοεῖ λοιπὸν ὁ πανάγαθος Θεὸς δι' ὅλα, ἀκόμη καὶ διὰ τὰ πλέον ἀσήμαντα. Ἴδου τί λέγει ὁ Κύριος εἰς μίαν ὁμιλίαν Του: «*Κοιτάξατε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα οὔτε σπεύρουν οὔτε θερίζουν οὔτε συνάγουν τοὺς καρποὺς εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ ὅμως ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Ἐσεῖς δὲν εἶσθε πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτά ;... Παρατηρήσατε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνουν· δὲν κοπιάζουν οὔτε γνέθουν» (Ματθ. στ' 26 - 28).*

Βεβαίως πολύ περισσότερο φροντίζει διὰ τὸ τελειότερον δημιούργημα Του, διὰ τὸν ἄνθρωπον. Τὴν ἰδιαιτέραν δὲ αὐτὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τὴν ἐγνωρίσαμεν, διότι μᾶς ἔστειλε τὸν Μονογενῆ Του Υἱόν, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀληθινῆς Θρησκείας καὶ εἰς τὸν δρόμον τοῦ καλοῦ.

Τὸν δρόμον λοιπὸν αὐτὸν πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν καὶ τότε ἡ Θεία Πρόνοια θὰ μᾶς προστατεύῃ διαρκῶς. Καὶ ὅταν ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι μαζί μας, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἐναντίον μας, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ κακόν.

9. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς

Ἄρθρον 2ον. «Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως ἀπὸ τὸ δεύτερον ἄρθρον ἕως καὶ τὸ ἔβδομον περιλαμβάνει τί ἀκριβῶς πρέπει νὰ πιστεύωμεν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τὸ δεύτερον ἄρθρον ὁμολογοῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὅτι πιστεύομεν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μονογενῆς. Πιστεύομεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, πρὶν δηλαδὴ κτισθῆ ὁ Κόσμος. Ἐπομένως δὲν εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐδίδασκεν ὁ αἰρετικὸς Ἄρειος.

Πιστεύομεν ἐπίσης ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Φῶς, ἀφοῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ἀπειρον Φῶς. Εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ Αὐτός, ἀφοῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Δὲν εἶναι κτίσμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδίαν οὐσίαν μὲ τὸν Πατέρα, δηλαδὴ ὁμοούσιος.

Μᾶς τὸ ἐτόνισεν αὐτὸ τὸ σημεῖον καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς μίαν Του ὁμιλίαν: «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἔσμεν» (Ἰωάν. ι' 30).

Τέλος πιστεύομεν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος λέγεται καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἶναι Ἐκεῖνος «διὰ τοῦ ὁποῦ ἐγένοντο τὰ πάντα», δηλαδὴ ὁ κόσμος, τὸ σύμπαν. Διότι ὁ Λόγος εἶναι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ.

10. Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ἄρθρον 3ον. « Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα ».

Ὅταν οἱ Πρωτόπλαστοι διέπραξαν τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα, ἐτιμωρήθησαν καὶ ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν Παράδεισον. Ἀπὸ τότε ἡ ἀμαρτία ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται εἰς τὸν κόσμον, οἱ ἄνθρωποι ἔχασαν τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας καὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ δὲν ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ παντὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν πλάνην καὶ εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον ἐξ οἰτίας τῆς ἀμαρτίας τῶν Πρωτοπλάστων. Διὰ τοῦτο κατὰ καιροῦς ἔστειλε τοὺς προφῆτας Του, οἱ ὅποιοι προεῖπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ Μεσσίας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον.

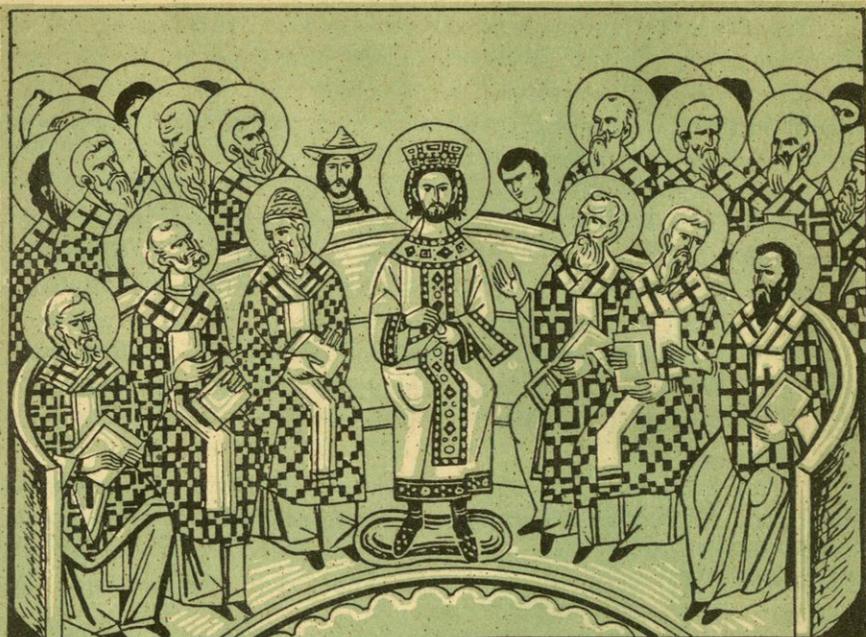
Καὶ πράγματι, « *ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν νόθεσίαν ἀπολάβωμεν* » (Γαλ. δ' 4).

Ὁμολογεῖ λοιπὸν ὁ Χριστιανὸς εἰς τὸ τρίτον ἄρθρον, ὅτι κατῆλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς, ὅτι ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος.

Διότι καθὼς ἦτο τέλειος Θεὸς, ἔγινε καὶ τέλειος ἄνθρωπος, χάριν ἡμῶν, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς Του ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὴν Παρθένον, ἦτο ἀναμάρτητος, τὴν ἠνώσε δὲ μετὴν θείαν Του φύσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως. Διὰ τοῦτο λέγεται Θεάνθρωπος, ἐπειδὴ ἔχει δύο φύσεις, τὴν ἀνθρωπίνην καὶ τὴν θείαν, εἰς ἓν πρόσωπον ἠνωμένας.

Εἰς τὸν Χριστὸν ἐπίσης ὑπῆρχον καὶ δύο θελήσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, ἠνωμένα καὶ αὐταὶ ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως. Ἄλλὰ ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις ἠκολούθει τὴν θείαν καὶ πάντοτε ὑπετάσσετο εἰς αὐτήν, ὅπως ὑπετάχθη ὅταν εἶπε εἰς Γεθσημανῆ ὀλίγον πρὸ τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου: « *Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπὸ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλην οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς Σὺ* ».

Ἦλθε δὲ καὶ ἐνηθρώπησε δι' ἓν ἀσκοπὸν, διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ

ἀπό τὴν ἁμαρτίαν, διότι οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχη τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τοῦ αἰωνίου θανάτου, οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἅγιος, εἰμὴ μόνον ὁ Χριστός. Μόνον μὲ τὴν θείαν βοήθειαν, μὲ τὴν θείαν διδασκαλίαν, μὲ τὸ παράδειγμά Του καὶ τὴν σταυρικὴν Του θυσίαν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ἐπανεύρωμεν τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας μας.

11. Τὸ ἐπίγειον ἔργον τοῦ Σωτῆρος

Ἄρθρον 4ον. «*Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα*».

Ἄρθρον 5ον. «*Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς*».

Ἄρθρον 6ον. «*Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς*».

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως ἐμάθαμεν ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, ἤρχισε τὴν διδασκαλίαν του ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐδίδασξε δὲ μόνον ἐπὶ τρία ἔτη. Ἄλλὰ ἡ ἀνθρωπίνη ἁμαρτία ἦτο βαρεῖα. Καὶ διὰ νὰ σωθῇ ὁ κόσμος, ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Παραδεχόμεθα λοιπόν με τὸ τέταρτον ἄρθρον ὅτι ὁ Κύριος, διὰ τὴν σωσὴν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα καὶ τὴν συμφιλίωσιν μετὰ τὸν Θεόν, κατεδέχθη τὴν συλληφθῆναι ἀπὸ τοὺς ἀνόμους Ἰουδαίους, τὴν πάθη πολλὰ μαρτύρια, τὴν σταυρωθῆναι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ποντίου Πιλάτου καὶ τέλος τὴν ἀποθάναι καὶ τὴν ταφῆναι.

Διὰ τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου ὁ Ἰησοῦς ἐπῆρε τὴν θέσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος πρωτοπλάστου Ἀδάμ, χάριν τῆς ἐξιλεώσεως καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ Χριστὸς, ὡς ἀναμάρτητος, προσέφερε τὸν ἑαυτὸν Του ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου ἀπὸ ἀγάπης. Ἀνέλαβε δὲ ὅλον τὸ βῆρος τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ἁμαρτωλῶν.

Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ δὲν ἀπέθανεν ἡ Θεότης Του· ἀπέθανεν ἡ ἀνθρωπίνη Του φύσις, ἀγνή καὶ ἀναμάρτητος, ὡς λύτρον ὑπὲρ τῶν πολλῶν. Χωρὶς τὸν σταυρικὸν Του θάνατον ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου ἦτο ἀδύνατος.

Μὲ τὸν σταυρικὸν Του θάνατον ἐτελείωσε τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Ἡ θυσία τοῦ Θεανθρώπου μᾶς ἠλευθέρωσε ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα καὶ ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἁμαρτίαν, μᾶς ἐπανέφερεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς ἔκαμεν κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Εἰς τὸ πέμπτον καὶ ἕκτον ἄρθρον ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανός, ὅτι ὁ Κύριος τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν Του ἀνεστήθη, ὅπως τὸ εἶχον προείπει οἱ θεόπνευστοὶ Προφῆται καὶ ὁ ἴδιος.

Τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου τὴν ἐπληροφόρηθησαν πρῶται αἱ Μυροφόροι γυναῖκες, ὅταν ἐπῆγαν τὸ πρῶτὸν τῆς τρίτης ἡμέρας ἀπὸ τῆς σταυρώσεώς Του εἰς τὸν τάφον, διὰ τὴν ἀλείψουσαν μετὰ μύρα τὸ θεῖον Σῶμα. Ἐκεῖ συνήντησαν τὸν ἄγγελον, ὁ ὁποῖος τοὺς εἶπεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι πλέον εἰς τὸ μνημα, ἀλλ' ἀνεστήθη.

Μὲ τὴν ἀνάστασιν Του ὁ Χριστὸς ἐνίκησε τὸν θάνατον, ἀφοῦ προηγουμένως ἔμεινε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας εἰς τὸν Ἄδην, ὅπως ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἔμεινε μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους.

Κατὰ τὴν τριήμερον δὲ παραμονὴν Του εἰς τὸν Ἄδην ἐκήρυξεν ὁ Κύριος τὴν διδασκαλίαν Του καὶ εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς ὅλους ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς Αὐτόν.

Ἀφοῦ δὲ ἐνίκησεν ὁ Ἰησοῦς τὸν θάνατον, διότι ὡς Θεὸς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατῆται ἀπὸ αὐτόν, ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου τὴν τρίτην ἡμέραν

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν Του ὁ Ἰησοῦς ἔμεινε 40 ἡμέρας ἀκόμη

ἐπὶ τῆς γῆς. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ παρουσιάσθη δέκα φορές εἰς τοὺς Μαθητάς Του, διὰ νὰ τοὺς δώσῃ θάρρος, συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας.

Τέλος τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθισεν « ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ».

Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου καὶ ἡ θέσις τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς δεικνύουν τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχε, διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ἀπολυτρωτικὸν Του ἔργον, δηλαδή τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου.

12. Ἡ δευτέρα Παρουσία τοῦ Σωτῆρος

Ἄρθρον 7ον. « Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κοῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος ».

Ὁ Χριστιανὸς πιστεύει καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τὴν θείαν Του δόξαν, διὰ νὰ κρίνῃ πάντα τὰ ἔθνη, τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς νεκροὺς ὅλους, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Θὰ κρίνῃ τὸν καθένα κατὰ τὰ ἔργα του « καὶ τότε ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν του », ὅπως λέγει τὸ Εὐαγγέλιον (Ματθ. 1στ' 27).

Τὴν δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου τὴν ἐπροφήτευσαν οἱ προφῆται, τὴν προανήγγειλεν ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι, τὴν παρεδέχθησαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ὠμολόγησαν ὡς βασικὴν ἀλήθειαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἀλλὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τῆς δευτέρας Παρουσίας, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ γίνῃ ἡ θεία κρίσις, κανεὶς δὲν τὴν γνωρίζει, οὔτε ἡμεῖς οὔτε αἱ ψυχαὶ οὔτε οἱ ἄγγελοι, παρὰ μόνον ὁ Θεός. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον μᾶς ἐδίδασκεν ὁ Κύριος ὅτι πρέπει νὰ περιμένωμεν, νὰ κάμνωμεν καλὰ ἔργα καὶ νὰ εἴμεθα πάντοτε ἔτοιμοι, διὰ νὰ δεχθῶμεν τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλέων.

Μᾶς τὸ ἐδίδασκεν αὐτὸ μετὰ τὴν παραβολὴν τῶν Δέκα Παρθένων, ὅπου μᾶς λέγει ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε προητοιμασμένοι διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Νυμφίου (Ματθ. κε' 1 - 13).

Τότε θὰ ἔλθῃ ὄχι ὡς ταπεινὸς ἄνθρωπος, ὅπως τὴν πρώτην φοράν, ἀλλὰ μετὰ ὅλην Του τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα. Θὰ τὸν συνοδεύουν τὰ οὐράνια τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων. Θὰ ἔλθῃ ὡς δίκαιος δικαστὴς καὶ θὰ κρίνῃ τὴν πίστιν καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Διότι ἡ θεία δικαιοσύνη ὀρίζει καὶ ἀνταπόδοσιν. Θὰ βραβεύσῃ ὁ θεῖος Κριτὴς τὴν ἀρετὴν καὶ θὰ χάριση αἰωνίαν ζωὴν εἰς τοὺς ἀγαθοὺς, θὰ τιμωρήσῃ δὲ τὴν ἀδικίαν τῶν ἁμαρτωλῶν.

Τότε αἱ καθαραὶ καὶ εὐλογημέναι ψυχαὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅπου θὰ ἀπολαύσουν τὴν αἰωνίαν ζωὴν καὶ μακαριότητα. Αἱ ψυχαὶ δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν θὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὸν Ἄδην.

13. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα

Ἄρθρον 8ον. «Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν».

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανὸς ὅτι πιστεύει καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ τρίτον δηλαδὴ πρόσωπον τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου καὶ τρισυποστάτου Θεότητος, τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐκπορεύεται δὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὄχι ὁμως καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὅπως ἐσφαλμένως διδάσκει ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὀφείλομεν νὰ τὸ προσκυνοῦμεν καὶ νὰ τὸ δοξάζωμεν, ὅπως τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, διότι εἶναι ὁμοούσιον καὶ ἓνα ἐκ τῶν τριῶν ἴσων προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Εἶναι δὲ τοῦτο μεγίστη θεία δύναμις καὶ ἀγιάζει τὰ πάντα. Φωτίζει τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων, ὅπως ἐφώτισε τοὺς προφήτας καὶ ἀπεκάλυψε δι' αὐτῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου καὶ τοὺς προετοίμασε νὰ δεχθοῦν τὸν Λυτρωτὴν.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐφώτισε τοὺς Ἀποστόλους καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας των ἵδρυσαν τὴν πρώτην χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ τότε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παραμένει διαρκῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν κυβερνᾷ καὶ ἀγιάζει τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστόν. Καθοδηγεῖ δὲ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς προφυλάσσει ἀπὸ τὰς πλάνας.

Ἄγιάζει ἐπίσης τὰ Μυστήρια καὶ ἀναγεννᾷ τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν. Δίδει θείαν φώτισιν εἰς τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν, διὰ νὰ ἀκολουθοῦν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Διότι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν θέλησίν του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν, ἡ ὁποία μεταδίδεται εἰς τὸν πιστὸν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

14. Ἡ Ἐκκλησία

Ἄρθρον 9ον. « *Εἰς Μίαν Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν* ».

Ἐκκλησία λέγεται τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι πιστεύουν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ καὶ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Ἐχοντες δὲ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν πίστιν, κοινωνοῦν τὰ ἴδια Μυστήρια καὶ διοικοῦνται ἀπὸ κληρικούς, οἱ ὅποιοι εἶναι κανονικοὶ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων.

Μὲ τὸ ἄρθρον τοῦτο ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι Μία, δηλαδὴ περιλαμβάνει ὅλους τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἓνα μέγα ποίμνιον μὲ ποιμένα καὶ ἀρχηγὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Πιστεύομεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Ἀγία, διότι ἔχει ἁγιασθῆ ἀπὸ τὸν Χριστόν καὶ ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ ἁγιασῆ τοὺς ὁπαδούς της.

Πιστεύομεν ὅτι εἶναι Καθολικὴ, δηλαδὴ παγκόσμιος, διότι εἶναι προωρισμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους της ὅλον τὸν κόσμον, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς καμίαν διάκρισιν χώρας, λαοῦ ἢ ἔθνους.

Τέλος πιστεύομεν ὅτι εἶναι Ἀποστολικὴ, δηλαδὴ ἐξηπλώθη εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ διατηρεῖ ἀκεραίαν τὴν Ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, χωρὶς καμίαν ἀλλαγὴν.

Ἡ Ἐκκλησία ἰδρύθη κατὰ πρῶτον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅταν κατέβη τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐφώτισε τοὺς Ἀποστόλους. Ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ ἐξαπλοῦται καὶ νὰ προοδεύῃ μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει ἀδιάκόπως νὰ κυρύττῃ τὸ θεῖον ἔργον τοῦ Κυρίου, δηλαδὴ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ἄλλὰ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ. Διότι μόνον ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ πιστεύομεν καὶ διατηροῦμεν τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν, τὰ ὀρθὰ δόγματα, ὅπως τὰ παρελάβομεν ἀπὸ τὸν θεμελιωτὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους Του καὶ ὅπως τὰ ἐκανόνισαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς Οἰκουμηνικὰς Συνόδους.

15. Τὸ σωτήριον Βάπτισμα

Ἄρθρον 10ον. « Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ».

Εἰς τὸ δέκατον ἄρθρον παραδέχεται ὁ Χριστιανός, ὅτι πρέπει νὰ βαπτισθῆ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ νὰ τοῦ συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι.

Τὸ Βάπτισμα μᾶς τὸ ἐδίδαξεν ὁ Χριστός μας, ὅταν ἐβαπτίσθη ὁ ἴδιος εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν καὶ ὅταν ἐκήρυξεν ὅτι « ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται », δηλαδή ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ πιστεύσῃ καὶ θὰ βαπτισθῆ, θὰ σωθῆ.

Χωρὶς τὸ Βάπτισμα δὲν ὑπάρχει σωτηρία, ὅπως λέγει εἰς ἄλλο σημείον τὸ Εὐαγγέλιον : « Ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ » (Ἰωάν. γ' 5).

Μὲ τὸ Βάπτισμα συγχωρεῖται ἡ προπατορική ἁμαρτία μας, καθαρίζεται ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ τὰς προσωπικὰς μας ἁμαρτίας καὶ εἰσέρχεται ἀγία πλέον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

16. Ἡ Μέλλουσα Ζωὴ

Ἄρθρον 11ον. « Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν ».

Ἄρθρον 12ον. « Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν ».

Μὲ αὐτὰ τὰ δύο τελευταῖα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ὁμολογεῖ ὁ Χριστιανός τὴν πίστιν του περὶ τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου, τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ τῆς ἀνταποδόσεως. Τοῦτο εἶναι κεφαλαῖωδες δόγμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Διότι γνωρίζομεν ὅτι ἡ παρούσα ζωὴ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον εἶναι προσωρινή. Ἀποβλέπομεν δὲ ὅλοι εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ αἰωνίαν ζωὴν. Αὕτῃ ὅμως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πίστιν μας εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὰ καλὰ μας ἔργα. Ἐκαστος δηλαδή θὰ κριθῆ μετὰ θάνατον κατὰ τὰ ἔργα του. Ἡ κρίσις δὲ αὕτῃ ἀκολουθεῖ δύο στάδια : εἶναι κρίσις μερικὴ καὶ κρίσις καθολικὴ.

Ἡ μερικὴ κρίσις. Αὕτη γίνεται εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον κάθε ἀνθρώπου. Κρίνεται δὲ ἡ ψυχὴ του, ἡ ὁποία εἶναι ἀθάνατος. Ἡ κρίσις αὕτῃ δὲν εἶναι ὀριστικὴ, ἀλλὰ μερικὴ (Ἐβρ. θ' 27), διότι αἱ ψυχαὶ προαπολαύουν μόνον τῶν ἀγαθῶν ἢ τῶν ποιῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιβληθοῦν εἰς αὐτὰς πλήρως, ὅταν γίνῃ ἡ καθολικὴ κρίσις.

Μετά τήν μερικὴν κρίσιν αἱ ψυχαὶ τῶν καλῶν ἀνθρώπων ὁδηγοῦνται εἰς τὸν Οὐρανὸν καὶ ἐκεῖ παραμένουν ἕως τὴν ὥραν τῆς καθολικῆς κρίσεως. Αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν κακῶν ἀνθρώπων ὁδηγοῦνται εἰς τὸν Ἄδην, ὅπου θὰ περιμένουν τὴν αἰωνίαν καταδίκην.

Ἡ καθολικὴ κρίσις. Αὕτη θὰ γίνῃ κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Τότε θὰ ἀναστηθοῦν οἱ νεκροὶ ὅλοι, δίκαιοι καὶ ἄδικοι. Θὰ παρουσιασθοῦν ἔμπρὸς εἰς τὴν φοβερὰν κρίσιν τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ δώσουν λόγον τῶν πράξεών των. Τὰ σώματα ποῦ θὰ ἀναστηθοῦν, θὰ εἶναι πλέον αὔλα καὶ θὰ ἐνωθοῦν μὲ τὰς ψυχὰς ποῦ εἶχον, ὅταν ἔζων εἰς τὸν κόσμον αὐτόν.

Οἱ ζῶντες θὰ λάβουν πνευματικὴν μορφήν ἀθάνατον καὶ μαζί μὲ τοὺς ἀνεστημένους νεκροὺς θὰ ἔλθουν ἐνώπιον τοῦ δικαίου Κριτοῦ. Καὶ θὰ κριθῇ ὁ καθένας κατὰ τὰ ἔργα του μὲ δικαιοσύνην.

Θὰ κριθοῦν λοιπὸν ὄχι μόνον αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματά των, διότι καὶ αὐτά, ὅταν ἔζων, ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ἀγαθὰς ἢ κακὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς.

Ὁμολογεῖ λοιπὸν ὁ πιστός, ὅτι περιμένει τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν σωμάτων. Αὐτὸ τοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι πρέπει νὰ ἐτοιμάζεται καθημερινῶς, διότι δὲν γνωρίζει οὔτε τὴν ὥραν οὔτε τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ γίνῃ ἡ μέλλουσα αὕτη κρίσις.

Ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ ὄλην Του τὴν δόξαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ θὰ ἔχῃ ὅλους τοὺς ἀγγέλους μαζί Του, τότε θὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς δόξης καὶ θὰ συγκεντρωθοῦν ἔμπρὸς Του οἱ ἄνθρωποι ὅλων τῶν ἐθνῶν, νεκροὶ καὶ ζῶντες, ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Θὰ τοὺς χωρίσῃ δὲ ὁ Κύριος, ὅπως ὁ ποιμὴν χωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἐρίφια· καὶ θὰ βάλῃ εἰς τὰ δεξιὰ Του τὰ πρόβατα, δηλαδὴ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς τὰ ἀριστερά Του τὰ ἐρίφια, δηλαδὴ τοὺς κακοὺς.

Καὶ τότε θὰ εἴπη εἰς τοὺς ἀγαθοὺς: «*δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν*» (Ματθ. κ' 31 - 46).

Ἐπειτα θὰ στραφῇ καὶ πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ θὰ εἴπη: «*πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ*». Ἡ δὲ τιμωρία αὐτῶν θὰ εἶναι αἰώνιος.

Αὐτὸς λοιπὸν θὰ εἶναι ὁ μισθός μας «*ἐν τοῖς οὐρανοῖς*», σύμφωνα μὲ τὴν πίστιν μας καὶ τὰ ἔργα μας.

Συμπέρασμα

✓
Ἀπὸ ὅσα εἶπομεν προηγουμένως εἰς τὰ δώδεκα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τοῦτο περιέχει τὰς ἐξῆς βασικὰς ἀληθείας, τὰ ἐξῆς ἑπτὰ δόγματα :

α) Ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας καὶ μόνος, ἀλλὰ Τρισυπόστατος· Πατὴρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάς ὁμοούσιος καὶ ἀχώριστος.

β) Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατήλθεν εἰς τὴν γῆν, ἐσταυρώθη δι' ἡμᾶς, ἀπέθανε καὶ κατόπιν ἀνεστήθη καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν, διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς.

γ) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, φωτίζει δὲ καὶ ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς.

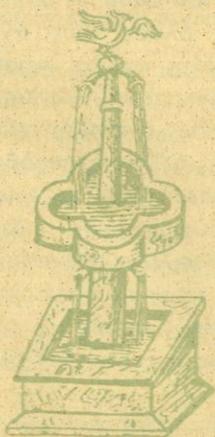
δ) Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική.

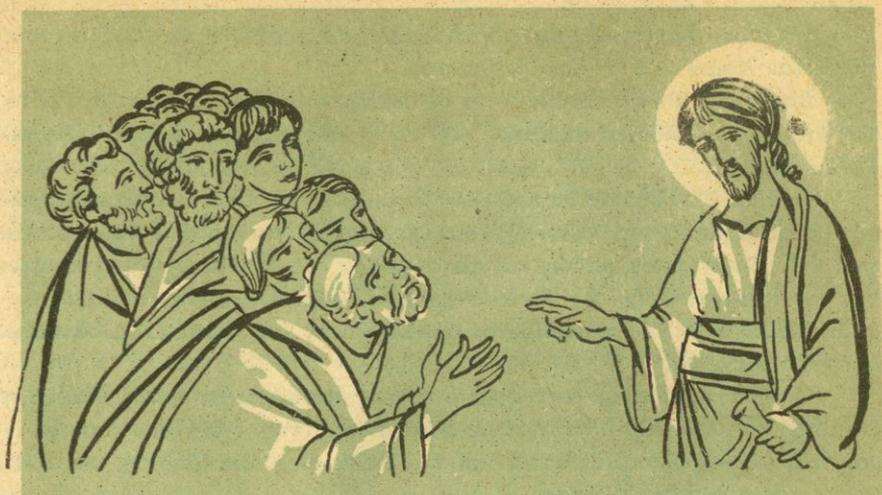
ε) Παραδεχόμεθα ἐν βάπτισμα.

στ) Περιμένομεν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν.

ζ) Ἔχομεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Αὐτὰ τὰ ἑπτὰ δόγματα πρέπει νὰ πιστεύωμεν. Καὶ ὅταν ἔχωμεν ἀκλόνητον τὴν πίστιν, τότε θὰ ἔχωμεν βεβαίαν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μας.

17. Τὰ Μυστήρια

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ εἰς κάθε περίστασιν τῆς ζωῆς μας παρακολου-
μεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τὴν θεῖαν Του Χάριν, διὰ νὰ μᾶς βοη-
θήσῃ καὶ νὰ μᾶς φωτίσῃ. Καὶ πραγματικῶς ὁ Θεὸς ἀκούει τὴν παρά-
κλησίν μας καὶ ἀοράτως μᾶς στέλλει μὲ τὸ Ἅγιόν Του Πνεῦμα τὴν θεῖαν
Χάριν. Διότι αἰσθανόμεθα ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μὲ τρόπον μυστηριώδη
πλημμυρίζει τὴν καρδίαν μας μὲ ἀγάπην, μὲ ἀγαθότητα, μὲ πίστιν καὶ
μὲ κάθε ἄλλην ἀρετὴν.

Ὅταν ὁμως θέλωμεν νὰ ζητήσωμεν τὴν θεῖαν Χάριν, ὀφείλομεν νὰ
ἔχωμεν προητοιμασμένην καὶ τὴν ψυχὴν μας, νὰ ἔχωμεν τὸ σῶμά μας
καθαρόν καὶ νὰ εἴμεθα γεμάτοι πίστιν εἰς τὸν Θεόν.

Εἰς ὠρισμένας μάλιστα περιστάσεις, διὰ νὰ λάβωμεν τὴν Χάριν τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος, τελοῦμεν καὶ ἰδιαιτέρας ἱερουργίας, ἰδιαιτέρας ἱερὰς
τελετὰς. Τὰς ἱερὰς αὐτὰς τελετὰς τὰς ὥρισεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἅγιοι
Ἀπόστολοι. Κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτὰς τελετὰς ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερεὺς
παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ στείλῃ τὸ Ἅγιόν Του Πνεῦμα, διὰ νὰ μεταδώσῃ
εἰς τὸν πιστὸν Χριστιανὸν τὴν Χάριν Του. Τὰς ἱερὰς αὐτὰς τελετὰς τὰς
ονομάζομεν Μυστήρια.

Διὰ τῶν Μυστηρίων δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία μεταδίδει εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν θείαν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὡστε Μυστήρια λέγονται αἱ θεόπνευστοι ἐκεῖναι τελεταί, κατὰ τὰς ὁποίας μεταδίδεται ἀοράτως εἰς τοὺς πιστοὺς ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Εἰς κάθε Μυστήριον διακρίνομεν δύο μέρη : α) Τὸ ἐξωτερικὸν ἢ ὁρατὸν μέρος, δηλαδὴ τὴν τελετὴν, τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἱερουργοῦ καὶ τῶν πιστῶν, καθὼς καὶ τὰ σύμβολα, τὰ ὅποια χρησιμοποιῦνται κατὰ τὴν τελετὴν. β) Τὸ ἐσωτερικὸν ἢ ἀόρατον μέρος, δηλαδὴ τὴν θείαν Χάριν, ἡ ὅποια μεταδίδεται ἀοράτως εἰς τὸν πιστόν, τὸν ἀγιάζει καὶ τὸν ἀναγεννᾷ.

Τὰ Μυστήρια εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὸν πιστόν. Διότι ἡ θεία Χάρις, ἡ μεταδομένη διὰ τῶν Μυστηρίων, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὅποιος στερεῖται τῆς Κοινωνίας τῶν Μυστηρίων, στερεῖται καὶ τῆς θείας Χάριτος.

Διὰ νὰ εἶναι δὲ τέλειον τὸ Μυστήριον καὶ νὰ μεταδοθῇ δι' αὐτοῦ ἡ θεία Χάρις εἰς τοὺς πιστοὺς, ἀπαιτεῖται : α) Νὰ τελεσθῇ τοῦτο κανονικῶς. β) Νὰ τελεσθῇ ἀπὸ ἐπίσκοπον ἢ ἱερέα. γ) Νὰ γίνῃ ἡ κατάλληλος σωματικὴ καὶ ψυχικὴ προπαρασκευὴ τῶν πιστῶν, διὰ νὰ δεχθοῦν τὴν θείαν Χάριν.

Τὰ Μυστήρια τὰ ὅποια παραδέχεται καὶ τελεῖ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μας, εἶναι ἑπτὰ : Τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρῖσμα, ἡ Ἐξομολόγησις (Μετάνοια), ἡ θεία Εὐχαριστία, ὁ Γάμος, ἡ Ἱερωσύνη καὶ τὸ Εὐχέλαιον.

Τὰ τέσσαρα πρῶτα, δηλαδὴ τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρῖσμα, ἡ Ἐξομολόγησις καὶ ἡ θεία Εὐχαριστία, εἶναι ὑποχρεωτικὰ διὰ κάθε Χριστιανόν. Τὰ ἄλλα τρία, δηλαδὴ ὁ Γάμος, ἡ Ἱερωσύνη καὶ τὸ Εὐχέλαιον, εἶναι προαιρετικά.

Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία παραδέχεται καὶ τὰ ἑπτὰ Μυστήρια, ἀλλὰ μὲ ὠρισμένας διαφοράς. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων παραδέχεται μόνον τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν. Τὰ ἄλλα πέντε τὰ θεωρεῖ ὡς ἀπλᾶς ἐκκλησιαστικὰς τελετάς.

✓ 18. Τὸ Βάπτισμα

Τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος τὸ ἱδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἐβαπτίσθη ὁ ἴδιος εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, καθὼς καὶ ὅταν ἔδωκε τὴν παραγγελίαν εἰς τοὺς Μαθητάς Του : « πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος » (Ματθ. κη' 19).

Κατὰ τὴν βάπτισιν μεταδίδεται ἀοράτως ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ καθαρίζει τὸν βαπτιζόμενον πιστὸν ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα. Τοιοῦτοτρόπως καθαρισμένος καὶ ἀγνὸς εἰσέρχεται πλέον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Γίνεται ἀληθινὸς Χριστιανός.

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους οἱ ἄνθρωποι ἐβαπτίζοντο εἰς μεγάλην ἡλικίαν. Ἔπρεπε προηγουμένως νὰ κατηχηθοῦν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ κατόπιν νὰ βαπτισθοῦν.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως ποὺ ἐπεκράτησεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστιανισμός, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν 3ον αἰῶνα, ὥρισεν ἡ Ἐκκλησία μας νὰ γίνεται τὸ Βάπτισμα ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν γέννησιν, διὰ νὰ μὴ μένουν τὰ νήπια ἀβάπτιστα, ἐὰν τυχὸν ἀπέθνησκον. Καθιερώθη δηλαδὴ ἀπὸ τότε ὁ νήπιόβαπτισμός.

Τὸ Βάπτισμα τελεῖται ἀπὸ τὸν ἱερέα ἢ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον. Κατὰ τὴν τελετὴν ὁ ἀνάδοχος (νουνός) κρατῶν τὸ νήπιον εἰς τὰς χεῖράς του ἴσταται ἔμπροσθεν τῆς κολυμβήθρας. Τότε ὁ ἱερεὺς τὸν καλεῖ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ παιδίον πιστεύει εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ ἀπαγγεῖλῃ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως.

Κατόπιν ὁ ἱερεὺς, ἀφοῦ ἀναγνώσῃ τὰς καταλλήλους εὐχάς, διὰ νὰ ἁγιασθῇ τὸ ὕδωρ τῆς κολυμβήθρας, ἀλείφει μαζὶ μὲ τὸν ἀνάδοχον τὸ σῶμα τοῦ παιδίου μὲ ἡγιασμένον ἔλαιον, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὴν εἰρήνην καὶ τὴν πνευματικὴν κάθαρσιν. Ἐπειτα λαμβάνει τὸ νήπιον καὶ τὸ βυθίζει τρεῖς φορές εἰς τὸ ὕδωρ τῆς κολυμβήθρας, λέγων : « Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἀμήν ». Αὐτὸ συμβολίζει τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν βάπτισιν θάπτεται ἐντὸς τοῦ ὕδατος ὁ πρᾶσιος ἄνθρωπος καὶ παρουσιάζεται ὁ νέος, χωρὶς ἁμαρτίας.

Τέλος ἐνδύουν τὸν νεοφώτιστον Χριστιανὸν μὲ λευκὰ φορέματα, τὰ ὁποῖα συμβολίζουν τὴν ἀγνότητα τῆς ψυχῆς του.

Ὁ ἀνάδοχος διὰ τοῦ Βαπτίσματος ἀναλαμβάνει τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν, ὡς πνευματικὸς πατήρ, νὰ διδάξῃ τὸ παιδίον, ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν κατάλληλον ἡλικίαν, τὴν Ὁρθόδοξον χριστιανικὴν πίστιν. Διὰ τοῦτο πρέπει καὶ ὁ ἀνάδοχος νὰ εἶναι Ὁρθόδοξος Χριστιανός.

Τὸ Βάπτισμα εἶναι ἀπαραίτητον διὰ κάθε ἄνθρωπον ποῦ θέλει νὰ γίνῃ Χριστιανός καὶ μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου. Δι' αὐτό, ἂν καμμίαν φοράν κινδυνεύῃ νὰ ἀποθάνῃ κανένα νήπιον ἀβάπτιστον, ἡμπορεῖ τότε ὁποιοσδήποτε Χριστιανός νὰ τὸ βαπτίσῃ χωρὶς ὕδωρ. Τὸ σηκώνει εἰς τὸν ἀέρα τρεῖς φορές καὶ λέγει τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὸ βάπτισμα αὐτὸ λέγεται ἀεροβάπτισμα. Ἄν ὅμως ζήσῃ τὸ παιδίον, πρέπει νὰ βαπτισθῇ κανονικὰ ἀπὸ τὸν ἱερέα εἰς τὴν κολυμβήθραν.

Οἱ Παπικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι καθιέρωσαν νὰ γίνεταὶ τὸ Βάπτισμα διὰ ραντίσματος. Ἄλλὰ ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας.

✓ 19. Τὸ Χρῖσμα

Ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὸ Βάπτισμα τελεῖται καὶ τὸ Μυστήριον τοῦ Χρίσματος. Μόλις τελειώσῃ ἡ τριπλῆ κατάδυσις καὶ ἀνάδυσις τοῦ νηπίου εἰς τὴν κολυμβήθραν, λαμβάνει ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ ἐπίσκοπος ἓνα φιαλίδιον μὲ ἄγιον Μύρον καὶ ἀλείφει σταυροειδῶς τὰ κυριώτερα μέλη τοῦ σώματος τοῦ νηπίου, λέγων τὴν ἱερὰν φράσιν : « σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου, Ἀμήν ». Ἐκείνην δὲ τὴν στιγμήν κατέρχονται τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀοράτως εἰς τὸ νήπιον καὶ μένουσιν διὰ παντὸς μαζί του, διὰ νὰ τὸ βοηθήσουσιν νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προορισμὸν του εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν πρόσκαιρον κόσμον.

Τὸ παιδίον χρίεται μὲ Μύρον εἰς τὸ πρόσωπον διὰ νὰ ἁγιασθῇ ὁ νοῦς του, εἰς τὸ στήθος διὰ νὰ ἁγιασθῇ ἡ καρδιά του καὶ αἱ ἐπιθυμίαι του, εἰς τὰ μάτια καὶ εἰς τὰ αὐτιά διὰ νὰ ἁγιασθοῦν αἱ αἰσθήσεις του, εἰς τὰ χέρια καὶ εἰς τὰ πόδια διὰ νὰ ἁγιασθοῦν τὰ ἔργα του καὶ νὰ γίνῃ τοιοῦτοτρόπως καλὸς Χριστιανός.

Τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι πολλὰ : ἡ πίστις, ἡ χαρὰ, ἡ ἐλπίς, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη, ἡ κολωσύνη, ἡ πραότης, ἡ ἐγκράτεια. Αὐτὰς ὅλας τὰς θείας δωρεὰς τὰς συμβολίζει τὸ ἅγιον Μύρον.

Τὸ ἅγιον Μύρον τὸ παρασκευάζουσιν τὴν Μεγάλην Τετάρτην εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 40 ἀρωματικῶν ὕλων (οἶνον,

βάλαμον, σμύρναν, λίβανον, κανέλλαν, μόσχον, έλαιον, άλόην, κηρόν κλπ.), αί όποία συμβολίζουν τά πολλά και διάφορα χαρίσματα του 'Αγίου Πνεύματος.

Τήν Μεγάλην Πέμπτην γίνεται ιδιαίτερα μεγαλοπρεπής τελετή, κατά τήν όποιαν άγιάζεται τό Μύρον άπό τόν Πατριάρχην και τούς μητροπολίτας τής 'Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου. Άπό τό Πατριαρχεϊον έπιτα μοιράζεται τό άγιον Μύρον εις τάς διαφόρους 'Ορθοδόξους 'Εκκλησίας.

Και ή 'Εκκλησία τής 'Ελλάδος, άν και αύτοκέφαλος, εξακολουθει νά λαμβάνη τό άγιον Μύρον άπό τό Οικουμενικόν Πατριαρχεϊον εις ένδειξιν σεβασμού και εις άνάμνησιν ότι άλλοτε ήτο ήνωμένη με αυτό.

Εις τήν Δυτικήν 'Εκκλησίαν τό Χρίσμα τό τελεί μόνον ό έπίσκοπος, όχι άμέσως μετά τό Βάπτισμα, αλλά πολύ άργότερον, όταν δηλαδή τά παιδιά μεγαλώσουν και διδαχθούν τήν χριστιανικήν θρησκείαν. Τά άγόρια χρίονται όταν γίνουν 14 έτώων και τά κορίτσια όταν γίνουν 12 έτώων, μόνον άπό τόν έπίσκοπον.

Οί Διαμαρτυρόμενοι δέν παραδέχονται τό Χρίσμα ώς Μυστήριον, αλλά ώς άπλήν θρησκευτικήν τελετήν.

20. 'Η 'Εξομολόγησις

Με τό Βάπτισμα, όπως είδομεν, καθαρίζεται ό Χριστιανός άπό τήν άμαρτίαν. 'Αλλά πολλές φορές κάμνει νέας άμαρτίας. 'Η ψυχή του τότε συναισθάνεται τό κρίμα και λυπείται πού άπομακρύνεται άπό τόν Θεόν.

Θλίβεται, διότι έχει χάσει πλέον τήν θείαν Χάριν, μετανοεί δια τάς άμαρτίας και θέλει νά ζητήσει συγγνώμη και εύσπλαγχνίαν άπό τόν πολυέλεον Θεόν.

'Ο Κύριος όμως τό προέβλεπεν αυτό και ίδρυσεν τό Μυστήριον τής 'Εξομολογήσεως, όταν έδωσεν εις τούς μαθητάς Του τήν έξουσίαν νά συγχωρούν τάς άμαρτίας εκείνων πού μετανοοούν, λέγων : « *Όσων ανθρώπων συγχωρήσετε τάς άμαρτίας, θά είναι συγχωρημένοι και άπό τόν Θεόν, όσων δέ δέν τάς συγχωρήσετε, δέν θά συγχωρηθούν* » ('Ιωάν. κ' 23).

Αύτήν τήν έξουσίαν οι Μαθηταί του Κυρίου τήν μετεβίβασαν εις τούς διαδόχους των, τούς έπισκόπους. Άπό τότε μέχρι σήμερον οι έπίσκοποι εκλέγουν τούς πλέον μορφωμένους πρεσβυτέρους (ιερείς), πού τούς όνομάζουν πνευματικούς, τούς παραχωρούν τήν έξουσίαν και τούς δίδουν τήν εύλογία νά έξομολογούν τούς Χριστιανούς.

Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς πνευματικοὺς πηγαίνουν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἑξομολογοῦνται. Λέγουν τὰς ἁμαρτίας των, μετανοοῦν εἰλικρινῶς ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας των, ζητοῦν συγχώρησιν καὶ ὑπόσχονται νὰ μὴ ὑπέπεσον πάλιν εἰς τὰ ἴδια σφάλματα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ ἑξομολόγησιν ὁ πνευματικὸς, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, συμβουλεύει καὶ παρηγορεῖ τὸν ἁμαρτῶλόν, τὸν ἐνθαρρύνει εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ διαβάζει τὴν συγχωρητικὴν εὐχήν. Πρὸς διόρθωσιν καὶ βελτίωσιν τοῦ μετανοοῦντος ἐπιβάλλει πολλάκις ὁ ἱερεὺς εἰς αὐτὸν τὰ λεγόμενα ἐπιτίμια, δηλαδὴ ὠρισμένας πράξεις πρὸς ἄσκησιν. Τοιαῦτα ἐπιτίμια εἶναι π.χ. ἡ νηστεία, ἡ ἔλεημοσύνη, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν θείαν Κοινωνίαν κτλ. Συγχρόνως βάζει τὰς χεῖράς του εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ πιστοῦ, ἐπικαλεῖται τὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία κατέρχεται ἀοράτως εἰς τὸν Χριστιανόν, καὶ τοιοῦτοτρόπως γίνεται ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν του.

Τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ Χριστιανοῦ. Διότι διὰ τῆς μετανοίας του μεταβάλλει γνώμην καὶ τρόπον ζωῆς, ὑπόσχεται δὲ νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ τὸν ἁμαρτῶλόν βίον. Διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως ἐπανακτᾷ ὁ Χριστιανὸς τοὺς καρποὺς τῆς θείας Χάριτος.

Ὁ καλὸς Χριστιανὸς ἠμπορεῖ νὰ ἑξομολογῆται ὅσας φορὰς αἰσθάνεται τὴν συνειδησίην του νὰ τὸν ἐλέγχῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας πού ἔκαμε. Καὶ φυσικὰ ὅσον συχνότερον ἑξομολογεῖται, τόσον καὶ ἡ ψυχὴ του ἐξαγνίζεται καὶ πλησιάζει τὸν Κύριον.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τελεῖ τὴν Ἐξομολόγησιν, διότι παραδέχεται ὅτι ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τὰς ἁμαρτίας τοῦ μετανοοῦντος Χριστιανοῦ. Πρέπει ὅμως ὁ ἑξομολογούμενος νὰ ἐκτελέσῃ ὠρισμένας πράξεις, δηλαδὴ τὰ ἐπιτίμια, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπιβάλλῃ ὁ πνευματικὸς.

Ἡ Διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία δὲν παραδέχεται τὴν Μετάνοιαν ὡς Μυστήριον.

21. Ἡ Θεία Εὐχαριστία

Τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ἀναπαριστᾷ τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐθυσιάσθη καὶ μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν.

Ὁ ἱερεὺς, διὰ νὰ κάμῃ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, χρησι-

μποποιεί άρτον και οϊνον. Είναι δέ και τὰ δύο άπαραίτητα, διότι από αυτά θά έτοιμάση τὰ τίμια δώρα, διά νά τελέση τὸ Μυστήριον. Και μάλιστα πρέπει νά είναι γνήσια, δηλαδή ὁ άρτος από σϊτον, ένζυμος, και ὁ οϊνος από άμπελον, κόκκινος.

Όταν ὁ λειτουργὸς βάλῃ τὰ τίμια δώρα μέσα εις τὸ άγιον Ποτήριον, προσθέτει και ὀλίγον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὸ ὕδωρ πού έτρεξεν από τήν πλευράν τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν ὁ στρατιώτης τὸν έκέντησε με τήν λόγχην.

Τὰ τίμια δώρα, δηλαδή ὁ άρτος και ὁ οϊνος, με τήν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μεταβάλλονται εις σῶμα και αίμα τοῦ Χριστοῦ. Και πρέπει κάθε Χριστιανὸς νά μεταλαμβάνῃ από τὰ τίμια δώρα, σύμφωνα με τήν έντολήν τοῦ Κυρίου : *« Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα και πίνων μου τὸ αίμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. »* (Ἰωάν. στ' 56).

Ἄλλὰ πρὶν μεταλάβῃ ὁ Χριστιανός, ἔχει χρέος νά προπαρασκευάσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Πρέπει προηγουμένως νά προετοιμασθῇ με προσευχάς, νηστεϊαν, μετάνοιαν και ἔξομολόγησιν εις τὸν πνευματικόν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καθαρισμένος, με τήν συνειδησίην του ἤσυχον ὅτι δέν ἔχει καμμίαν άμαρτίαν, ἔρχεται εις τὸν ναὸν νά δεχθῇ τήν θείαν Κοινωνίαν, νά άγιασθῇ και νά ένωθῇ με τὸν Χριστόν.

Τὸ μέγα Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας τὸ ἱδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἔφαγε με τοὺς Μαθητάς Του διά τελευταίαν φοράν τὸ βράδου ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Τότε, λέγει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἔλαβεν ὁ Ἰησοῦς εις τὰς άγίας Του χεῖρας τὸν άρτον, τὸν ἠλόγησε και, ἀφοῦ τὸν ἔκοψε, τὸν ἐμοίρασεν εις τοὺς Μαθητάς Του, λέγων : *« Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου »* (Ματθ. κστ' 26).

Ἐπειτα ἐσήκωσε τὸ ποτήριον τοῦ οϊνοῦ και τοὺς εἶπε : *« Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αίμά μου τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εις ἄφεσιν ἁμαρτιῶν »* (Ματθ. κστ' 28). Και εις τὸ τέλος προσέθεσε : *« τοῦτο νά κάμνετε διὰ νά με ἐθυμῆσθε »*. Και πραγματικῶς οἱ Ἀπόστολοι και ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ από τότε ἐκτελοῦμεν τακτικῶς τὸ Μυστήριον αὐτό, πού ὠνομάσθη θεία Εὐχαριστία. Ἡ θεία Εὐχαριστία τελεῖται από τὸν ἐπίσκοπον ἢ από τὸν ἱερέα.

Τὸ Μυστήριον τοῦτο γίνεται ἐπάνω εις τήν Ἁγίαν Τράπεζαν, ὅπου ὁ λειτουργὸς φέρει τὰ τίμια δώρα, δηλαδή τὸν άρτον και τὸν οϊνον. Ἐκεῖ διαβάζει ὠρισμένας καταनुκτικὰς εὐχάς. Και τήν στιγμὴν ἀκριβῶς πού οἱ ψάλται ψάλλουν : *« Σὲ ἕμνοῦμεν. Σὲ εὐλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦ-*

μεν », αὐτὸς γονατιστὸς ἰκετεύει νὰ κατέλθῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διὰ νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ λέγεται με τ ο υ σ ῖ σ ι ς.

Ὅταν τελειώσῃ ἡ θεία Λειτουργία, ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν Ὡραϊαν Πύλην καὶ καλεῖ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ κοινωνήσουν, λέγων : « *Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε* ».

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους οἱ πιστοὶ ἐκοινωνοῦν ὅλοι τακτικὰ εἰς τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας. Κατόπιν ὅμως ἐπεκράτησεν ἡ κακὴ συνήθεια νὰ κοινωνῶμεν τέσσαρας μόνον φορὰς τὸ ἔτος, μετὰ τὴν δικαιολογίαν ὅτι δὲν ἤμποροῦμεν νὰ εἴμεθα πάντοτε, ὅπως ἐκεῖνοι, καθαροὶ καὶ ἀγνοί, διὰ νὰ δεχθῶμεν τὸ ἀχραντὸν σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἐκεῖνοι ὅμως οἱ ὁποῖοι μεταλαμβάνουν χωρὶς τὴν κατάλληλον ψυχικὴν προπαρασκευὴν, διαπράττουν μέγα καὶ ἀσυχώρητον ἀμάρτημα.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν μεταλαμβάνομεν κατὰ τὰς τέσσαρας μεγάλας ἑορτάς, τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ εἰς τὰς 15 Αὐγούστου, διότι τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἑορτάζομεν ἕκτακτα γεγονότα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, πρὶν δὲ ἀπὸ τὰς ἑορτάς αὐτὰς νηστεύομεν καὶ μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐτοιμασθῶμεν σωματικῶς καὶ ψυχικῶς.

Ἄλλὰ ἤμποροῦμεν καὶ πρέπει νὰ κοινωνῶμεν τῶν ἀχράντων Μυστηρίων καὶ ὅσας ἄλλας φορὰς αἰσθανόμεθα ὅτι εἴμεθα πρὸς τοῦτο ἔτοιμοι καὶ ἔχωμεν τὴν ἄδειαν τοῦ πνευματικοῦ.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία δίδει εἰς τοὺς λαϊκοὺς ὡς Κοινωνίαν μόνον ἄρτον, καὶ μάλιστα ἄζυμον. Οἱ κληρικοὶ τῆς κοινωνοῦν καὶ μετὰ τὰ δύο, καὶ μετὰ ἄρτον καὶ μετὰ οἶνον. Ἐπίσης οἱ Δυτικοὶ δὲν δίδουν Κοινωνίαν εἰς τὰ μικρὰ παιδιά, πρὶν λάβουν τὸ Χρῆσμα.

Οἱ Διαμαρτυρούμενοι παραδέχονται τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ κοινωνοῦν καὶ μετὰ ἄρτον καὶ μετὰ οἶνον.

✓ 22. Ὁ Γάμος

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν πού ὁ Θεὸς ἐπλασε τὴν Εὐαν ὡς σύντροφον καὶ βοηθὸν τοῦ Ἀδάμ, ἀπὸ τότε ἀκριβῶς ἐδημιούργησε καὶ τὴν πρώτην ἀνθρωπίνην οἰκογένειαν καὶ καθιέρωσε τοιοῦτοτρόπως τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου. Καὶ ὁ Χριστὸς μετὰ τὸ πρῶτον θαῦμά Του, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν εἰς τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, ἠύλογησε τὸν γάμον.

Ἡ δὲ Ἁγία Γραφή θεωρεῖ τὸν γάμον ὡς δεσμόν ἱερόν, διὰ τοῦτο καὶ ἔχομεν χρέος νὰ τὸν σεβώμεθα.

Ὅταν τελῆται τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου, ὁ ἱερεὺς παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ στείλῃ τὴν θείαν Του Χάριν, διὰ νὰ ἀγιάσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν συζύγων, διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἔτσι μία νέα θεοσεβῆς χριστιανικὴ οἰκογένεια, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ζῆσῃ μέχρι τέλους τοῦ βίου της με ἀγάπην καὶ νὰ ἀναθρέψῃ καλὰ καὶ ἐνάρετα τέκνα.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου χωρίζεται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος γίνεται ἡ ἱερά τελετὴ τῆς ἀλλαγῆς τῶν δακτυλίων, δηλαδὴ ὁ ἄ ρ ρ α β ὦ ν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος γίνεται ἡ τελετὴ τῆς στέψεως, δηλαδὴ ἡ ἀλλαγὴ τῶν στεφάνων ἀπὸ τὸν ἱερέα καὶ ἀπὸ τὸν παράνυμφον (κουμπάρον).

Εἰς τὸ τέλος τῆς τελετῆς τοῦ Γάμου, τὴν στιγμὴν ποὺ ψάλλεται τὸ « Ἡσαΐα, χόρευε... », γίνεται ὁ ἱερὸς χορὸς τῶν νεονύμφων, ὁ ὁποῖος συμβολίζει τὴν πνευματικὴν χαρὰν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Χριστιανῶν, διότι ἱδρύεται μία νέα χριστιανικὴ οἰκογένεια.

Ὁ Γάμος τελεῖται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον ἢ ἀπὸ τὸν ἱερέα. Ἡ Ἐκκλησία μας ἀπαγορεύει τὸν Γάμον μεταξὺ τῶν στενῶν συγγενῶν.

Ἐὰν ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς συζύγους ἀποθάνῃ, ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἄλλον νὰ κάμῃ δεύτερον ἢ τρίτον Γάμον. Ποτὲ ὅμως τέταρτον.

Εἰς τοὺς ἐπισκόπους δὲν ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος. Εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ εἰς τοὺς διακόνους ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος, ἀλλὰ πρὶν χειροτονηθοῦν καὶ λάβουν τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία δέχεται τὸν Γάμον ὡς Μυστήριον, ἀπαγορεύει τὸ διαζύγιον, ἀλλὰ ἐπιτρέπει καὶ τὸν τέταρτον Γάμον, λόγῳ θανάτου πάντοτε.

Οἱ Διςμαρτυρόμενοι ἀπορρίπτουν τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου καὶ τελοῦν μόνον πολιτικὸν γάμον, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζεται διὰ Ληξιαρχικῆς Πράξεως.

23. Τὸ Εὐχέλαιον

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος διηγεῖται εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του, ὅτι ὁ Κύριος, ὅταν ἀπέστειλε τοὺς Μαθητάς Του νὰ κηρύξουν εἰς τὸν κόσμον τὴν νέαν Του θρησκείαν, τοὺς ἔδωσε καὶ τὴν ἐξουσίαν νὰ θεραπεύουν τοὺς ἀσθενεῖς « ἀλείφοντες αὐτοὺς ἐλαίῳ » (Μάρκ. στ' 13).

Ἰδρυτῆς λοιπὸν τοῦ Μυστηρίου τοῦ Εὐχελαίου εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία μας τὸ διατηρεῖ ὅπως τὸ παρέλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους.

Τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου τελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ ἱερεῖς. Ἡμπορεῖ ὁμως νὰ τελεσθῆ καὶ ἀπὸ ἓνα μόνον ἱερέα, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ εἰς τὸ σπίτι.

Τὸ Εὐχέλαιον τελεῖται κυρίως διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ τοὺς θεραπεύσῃ ἀπὸ τὰς σωματικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς ἀσθενείας μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πολλάκις ὁμως τελεῖται καὶ διὰ τοὺς Χριστιανούς, ὅταν ἔχουν ἐξομολογηθῆ καὶ πρόκειται νὰ μεταλάβουν.

Ὁ ἱερεύς, ὁ ὁποῖος τελεῖ τὸ Εὐχέλαιον, ἀναγινώσκει ὠρισμένα εὐχὰς καὶ χρεῖε μὲ ἡγιασμένον ἔλαιον τὸν ἀσθενῆ σταυροειδῶς εἰς τὸ μέτωπον, εἰς τὴν σιαγόνα, εἰς τὰς παρεῖας καὶ εἰς τὰς χεῖρας. Συγχρόνως παρακαλεῖ τὴν θεῖαν Χάριν νὰ δώσῃ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὸν Χριστιανὸν ἀπὸ κάθε ἀσθενείαν, εἴτε τῆς ψυχῆς εἴτε τοῦ σώματος.

Συνήθως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας τὸ Μυστήριον τοῦτο τελεῖται τὴν Μεγάλην Τετάρτην. Τὴν ἁγίαν αὐτὴν ἡμέραν προσέρχονται οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ναοὺς, ὅπου γίνεται τὸ Εὐχέλαιον, διὰ νὰ χρισθοῦν καὶ νὰ λάβουν τὴν θεῖαν Χάριν. Διότι τὴν ἄλλην ἡμέραν, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, θὰ κοινωνήσουν τῶν ἀχράντων Μυστηρίων.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τελεῖ τὸ Εὐχέλαιον μόνον εἰς τοὺς ἐτοιμοθανάτους. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν παραδέχονται καθόλου τὸ Μυστήριον αὐτό.

✓ 24. Ἡ Ἱερωσύνη

Γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, ὅτι οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κηρύττουν τὸν θεῖον λόγον καὶ συγχρόνως νὰ φροντίζουν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Χριστιανῶν, ἐχειροτόνησαν τοὺς διακόνους.

Ἀργότερον δέ, ὅταν ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐμεγάλωσεν καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸν κόσμον, ἐχειροτόνησαν οἱ Ἀπόστολοι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἐπισκόπους. Εἰς αὐτοὺς ἀνέθεσαν νὰ κυβερνοῦν τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας.

Οἱ Ἀπόστολοι βεβαίως ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν νὰ χειροτονοῦν διακόνους, πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀρχιερέα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Όταν μετὰ τὴν ἀνάστασίν Του παρουσιάσθη ὁ Κύριος εἰς τοὺς Μαθητάς Του, τοὺς ἠλόγησε καὶ τοὺς εἶπε: « *Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς· λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον...* » (Ἰωάν. κ' 21 - 23). Διὰ τοῦτο παραδεχόμεθα ὅτι ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης εἶναι ὁ Χριστός.

Τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης τὸ τελεῖ μόνον ὁ ἐπίσκοπος. Αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονῇ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς διακόνους. Ὅταν τελῆται τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, ὁ ἐπίσκοπος θέτει τὰς χεῖράς του ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου καὶ παρακαλεῖ νὰ ἔλθῃ ἡ θεία Χάρις καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἄξιον νὰ ἱεουργῇ, δηλαδὴ νὰ τελῇ πᾶσον ἱεροτελεστίαν.

Σκοπὸς λοιπὸν τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης εἶναι νὰ λάβῃ ὁ χειροτονούμενος τὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ποιμαίνῃ τοὺς πιστοὺς, νὰ τοὺς διδάσκῃ καὶ νὰ τελῇ ὅλα τὰ Μυστήρια καὶ ὅλας τὰς ἱεράς ἀκολουθίας πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ διάκονος εἶναι ὁ κατώτερος ἱερατικὸς βαθμὸς καὶ ἔχει καθῆκον νὰ βοηθῇ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν πρεσβύτερον εἰς τὰ ἔργα των. Μόνος του δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τελῆσῃ κανένα Μυστήριον.

Ὁ πρεσβύτερος (ἱερεὺς) κηρύττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἱεουργεῖ καὶ γενικῶς τελεῖ ὅλα τὰ Μυστήρια, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου Μύρου καὶ τὴν τελετὴν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ, τὰ ὁποῖα τελεῖ μόνον ὁ ἐπίσκοπος.

Ὁ ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ἀπὸ δύο τοῦλάχιστον ἄλλους ἐπισκόπους. Τελεῖ ὅλα τὰ Μυστήρια, ὅλας τὰς τελετὰς καὶ κυρύττει τὸν θεῖον λόγον εἰς τοὺς πιστοὺς. Ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν του δὲ διοικεῖ ὡς καλὸς ποιμενάρχης τὰς Ἐκκλησίας τῆς περιφέρειας του.

Οἱ τρεῖς ἱερατικοὶ βαθμοί, τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ ἐπισκόπου ἀποτελοῦν τὸν ἱερόν κληρὸν.

Εἰς τοὺς διακόνους καὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος, ἀλλὰ πρὶν χειροτονηθοῦν. Εἰς τοὺς ἐπισκόπους δὲν ἐπιτρέπεται ὁ Γάμος.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχει καὶ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς τὸν Γάμον.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἔχουν μόνον διακόνους καὶ πρεσβυτέρους. Ἀπὸ τοὺς Διαμαρτυρομένους μόνον οἱ Ἀγγλικανοὶ ἔχουν καὶ ἐπισκόπους, διὰ τοῦτο λέγονται καὶ Ἐπισκοπιανοί.

ΤΟ ΗΘΙΚΟΝ

✓ 1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Ἠθικόν

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον τῆς Κατηχήσεως, δηλαδή εἰς τὸ Δογματικόν, ἐδιδάχθημεν τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν, ὡς Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί. Ἄλλ' ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ λέγωμεν μόνον ὅτι πιστεύομεν εἰς αὐτὰ ποῦ ἐδίδαξεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ Μαθηταὶ Του. Διότι μόνη ἡ πίστις δὲν σώζει. Πρέπει νὰ κάμνωμεν καὶ ἔργα ἀγαθὰ, καλὰς καὶ θεαρέστους πράξεις, αἱ ὁποῖαι νὰ ἀποδεικνύουν, ὅτι πραγματικῶς ἐκαρποφόρησε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ μας.

Ἴδου τί λέγει ὁ Κύριος: « οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημά τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς » (Ματθ. ζ' 21).

Τὰ ἀγαθὰ λοιπὸν ἔργα ποῦ πρέπει νὰ πράττωμεν, μᾶς τὰ διδάσκει :

A) Ὁ θεῖος Νόμος, ὁ ὁποῖος ἐδόθη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν εἰς τὸν Μωϋσῆ ἑπάνω εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔδωσε τὸν Νόμον Του, δηλαδὴ τὰς Δέκα Ἐντολάς, γραμμέναι εἰς δύο λιθίνας πλάκας. Αἱ Δέκα αὐταὶ Ἐντολαὶ ἀποτελοῦν τὸν λεγόμενον Δεκάλογον.

B) Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετὰ τὴν διδασκαλίαν Του, ἡ ὁποία περιέχεται περιληπτικῶς εἰς τὴν λεγομένην Ἐπί τοῦ Ὁρους Ὀμιλίαν Του.

Διὰ τὸν Δεκάλογον, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον, καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος, ποῦ τὸ ὠνομάσαμεν Ἡθικό ν.

✓ 2. Αἱ Δέκα Ἐντολαὶ

1. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς σου· οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλην ἐμοῦ.

2. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς. οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

3. Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.

4. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ Σάββατα Κυρίου τῷ Θεῷ σου.

5. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

6. Οὐ μοιχεύσεις.

7. Οὐ κλέψεις.

8. Οὐ φονεύσεις.

9. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

10. Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν.

Συμβολικῶς ὁ θεῖος Νόμος ἐγράφη εἰς δύο πλάκας, διὰ νὰ φανερώνη τὰ διπλᾶ καθήκοντά μας, τὰ ὁποῖα ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκτελῶμεν εἰς τὴν ζωὴν μας.

Ἡ μία λιθίνη πλάξ περιεῖχε τὰς τέσσαρας πρώτας Ἐντολάς, αἱ ὁποῖαι μᾶς ὀρίζουν ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ

ἄλλη περιεῖχε τὰς ὑπολοίπους ἐξ Ἐντολὰς μὲ τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν πλησίον.

Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὰ κηρύγματα Του ἐδίδασκειν ὅτι πρέπει νὰ φυλάττωμεν τὰς Δέκα Ἐντολὰς, καὶ μάλιστα τὰς συνεπλήρωσε καὶ τὰς ἠνωσεν εἰς δύο μόνον, τὰς ἐξῆς :

1. « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου ».

2. « Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν » (Λουκ. ι' 27).

Εἰς τὰς δύο αὐτὰς Ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται στηρίζονται (Ματθ. κβ' 46). Καὶ ἡμεῖς, ἐφ' ὅσον θέλομεν νὰ εἴμεθα ἀληθινοὶ Χριστιανοί, πρέπει νὰ τὰς ἔχωμεν ὅλας αὐτὰς τὰς Ἐντολὰς ὡς κανόνα εἰς τὴν ζωὴν μας, χωρὶς νὰ παραβαίνομεν καμμίαν. Ἄλλὰ ἄς ἔλθωμεν νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς τὸ νόημα κάθε Ἐντολῆς ἰδιαιτέρως.

α'. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν

✓ Πρῶτη Ἐντολὴ

« Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροὶ πλὴν ἐμοῦ ».

Ἐξηγήσεις τῆς Ἐντολῆς: Ἐγὼ εἰμαι ὁ ἐξουσιαστής Θεός σου· δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι θεοὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἐμέ.

Ἡ πρώτη Ἐντολὴ μᾶς διδάσκει τὴν μονοθεῖαν, δηλαδὴ ὅτι ἓνας καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Αὐτὸς ἐδημιούργησεν ὅλον τὸν κόσμον. Αὐτὸς τὸν ἐξουσιάζει καὶ τὸν κυβερνᾷ. Μᾶς συμβουλεύει λοιπὸν νὰ μὴ πιστεύωμεν εἰς ἄλλους θεοὺς, παρὰ μόνον εἰς Αὐτόν, διότι βεβαίως δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι.

Αὐτὸν τὸν ἓνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἔχομεν χρέος νὰ Τὸν πιστεύωμεν, νὰ Τὸν ἀγαπῶμεν, νὰ Τὸν λατρεύωμεν καὶ εἰς Αὐτὸν πάντοτε νὰ ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας μας. Διότι εἶναι παντοδύναμος καὶ πανάγαθος καὶ προνοεῖ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὡς καλὸς καὶ στοργικὸς πατήρ. Καὶ πραγματικῶς μᾶς τὴν ἔδειξε τὴν ἀγάπην Του, ὅταν ἔστειλε τὸν μονογενῆ Του Υἱόν, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας.

Πρέπει δὲ νὰ πιστεύωμεν καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν, διότι τοιοῦτοτρόπως θὰ σεβώμεθα καὶ θὰ τηρῶμεν τὰς Ἐντολὰς Του. Ὅποιος δὲν πιστεύει καὶ δὲν φοβεῖται τὸν Θεόν, εὐκόλως παραβαίνει τὰς Ἐντολὰς Του καὶ γρηγόρα περιπίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Και ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν ἕνα καὶ Τρισυπόστατον Θεόν, διότι, ὅπως τονίζει, « αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκουσὶ Σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν » (Ἰωάν. ιζ' 3). Ὅτι δὲ εἶναι Τρισυπόστατος ὁ Θεός, μᾶς τὸ ἀπεκάλυψεν ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, καθὼς εἶδομεν εἰς τὸ Δογματικὸν μέρος τοῦ βιβλίου.

Εἰς ἄλλο ἐπίσης σημεῖον προσθέτει ἡ Ἁγία Γραφή: « Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται » (Μάρκ. ιστ' 16).

Δευτέρα Ἐντολή

« Οὐ ποιήσεις σεαντῶ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ κάμης ἀγάλματα, δηλαδὴ εἰδῶλα ἀνθρώπων ἢ εἰκόνας τῶν διαφόρων δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὸν οὐρανόν, εἴτε εἰς τὴν γῆν, εἴτε μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· αὐτὰ οὔτε νὰ τὰ προσκυνήσῃς, οὔτε νὰ τὰ λατρεύσῃς.

Ἡ δευτέρα Ἐντολή συμπληρώνει τὴν πρώτην, διότι ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρίαν. Μᾶς ἀπαγορεύει νὰ λατρεύωμεν τὰ κτίσματα, δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῷα τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ἄστρα. Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι δημιουργήματα τοῦ μεγάλου μας Πατρός, τὰ ὅποια μᾶς ἀποδεικνύουν τὴν ἄπειρον σοφίαν καὶ τὴν παντοδυναμίαν Του.

Ἡμεῖς βεβαίως οἱ Χριστιανοὶ ἔχομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας τὰς ἁγίας εἰκόνας. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποτελεῖ εἰδωλολατρίαν. Διότι αὐτὰς δὲν τὰς λατρεύομεν ὡς εἰδῶλα, ἀλλὰ τιμῶμεν τοὺς εἰκονιζομένους Ἁγίους καὶ λατρεύομεν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ.

Τρίτη Ἐντολή

« Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ ἀναφέρῃς συχνὰ καὶ χωρὶς λόγον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ χρησιμοποιοῦν μὲ ὄρον τὸ ἱερώτατον ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς συζητήσεις των χωρὶς λόγον (π.χ. λέγουν: « μὰ τὸν Θεόν, σοῦ λέγω τὴν ἀλήθειαν »). Ἡ ἀσεβὴς

αυτή συνήθεια φανερώνει ότι οί άνθρωποι αυτού του είδους δέν έχουν καθόλου εϋλάβειαν.

Ὁ Θεός εἰς τὴν τρίτην αὐτὴν Ἐντολὴν Του μᾶς τὸ λέγει ρητῶς, ὅτι δέν πρέπει νά χρησιμοποιοῦμεν τὸ ἅγιόν Του ὄνομα χωρὶς λόγον, χωρὶς εϋλάβειαν καὶ χωρὶς σπουδαίαν αἰτίαν.

Ὅσοι ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν νά ὑβρίζουν τὰ Θεῖα, ὅσοι διὰ τὰ παραμικρὰ πράγματα ὀρκίζονται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Θεοῦ, εἶναι παραβάται τῆς τρίτης Ἐντολῆς καὶ κάμνουν ἁμαρτίαν.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μάλιστα μᾶς ἐδίδαξε νά εἴμεθα ἀπολύτως εἰλικρινεῖς, ὥστε νά μὴ ἔχωμεν ἀνάγκην τοῦ ὄρκου, λέγων : « *Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν* » (Ματθ. ε' 37).

Ἐπειδὴ ὁμως δέν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τέλειοι ὥστε νά ἀποφεύγουν τὰ ψεύδη, διὰ τοῦτο τὸ κράτος χρησιμοποιεῖ εἰς τὰ δικαστήρια τὸν ὄρκον, τὸν ὁποῖον δίδομεν θέτοντες τὸ χέρι μας ἐπάνω εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Τὸ κράτος ὀρκίζει ἐπίσης καὶ τοὺς ὑπαλλήλους του, τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς στρατιώτας, διὰ νά ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά των μὲ τιμιότητα καὶ καθαρὰν συνείδησιν.

Ὅταν λοιπὸν ὀρκιζόμεθα εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ κράτους, πρέπει πάντοτε νά λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Τετάρτη Ἐντολή

« Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. Ἐξ ἡμέρας ἑργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νά ἐνθυμησῶν τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου καὶ νά τὴν ἀφιερῶνεις εἰς τὸν Θεόν. Νά ἐργάζεσαι ἐξ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος καὶ νά ἐκτελῆς ὅλας τὰς ἐργασίας σου.

Ἡ λέξις Σάββατα σημαίνει εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ἀνάπαυσις. Γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι ὁ Θεὸς εἰς ἐξ ἡμέρας ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὴν ἑβδόμην ἀνεπαύθη. Μᾶς παραγγέλλει λοιπὸν μὲ τὴν Ἐντολὴν Του αὐτὴν νά ἐργαζόμεθα ἐξ ἡμέρας καὶ νά τελειῶνωμεν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ὅλα τὰ ἔργα μας, τὴν δὲ ἑβδόμην ἡμέραν νά τὴν ἀφιερῶνωμεν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν, καθὼς καὶ εἰς τὴν λατρείαν Ἐκείνου, ὁ Ὅποῖος μᾶς ἐδημιούργησε καὶ μᾶς προστατεύει.

Πραγματικῶς οἱ Ἰσραηλῖται ἐφήρμοζον μὲ ἀυστηρότητα τὴν Ἐντολήν αὐτήν. Εἶχον τὸ Σάββατον ὡς ἡμέραν ἀργίας καὶ ἁγιασμοῦ.

Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδέχθη αὐτὴν ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως ἀφιερωμένην εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι τὰ περισσότερα θαύματά Του τὰ ἔκαμε τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, διὰ νὰ ἁγιασῇ αὐτὴν καὶ νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἀφιερῶν ἡμεῖς εἰς ἔργα φιλανθρωπίας, τὰ ὁποῖα εἶναι σύμφωνα μὲ τὰς Ἐντολάς Του.

Τοῦτο δὲ ἔπραττον καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ Διδασκάλου των.

Ἀργότερον καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὥρισαν οἱ Χριστιανοὶ ἐπισήμως ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως τὴν Κυριακὴν, ἀντὶ τοῦ ἰουδαϊκοῦ Σαββάτου. Διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀνεστήθη ὁ Κύριος. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνης ἐχάρισαν εἰς τὴν ἡμέραν τὸ ὄνομα Ἐκεῖνου καὶ τὴν ὠνόμασαν Κυριακήν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κυριακὴν, ἔχομεν καὶ ἄλλας ἡμέρας ἀναπαύσεως, ἄλλας δηλαδὴ ἑορτάς. Δι' αὐτὰς θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ βιβλίου μας.

Κατὰ τὴν Κυριακὴν, καθὼς καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἑορτάς ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ παρακολουθοῦμεν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν μὲ εὐλάβειαν, νὰ ἀκούωμεν τὸ θεῖον κήρυγμα, νὰ μελετῶμεν τὰ θρησκευτικὰ βιβλία καὶ νὰ κάμνωμεν ὅ,τι ἡμποροῦμεν διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῆς οἰκογενείας μας καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

β'. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον

Πέμπτη Ἐντολή

« Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς ».

Ἐξηγήσεις τῆς Ἐντολῆς. Νὰ σέβῃσαι καὶ νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, διὰ νὰ εὐτυχῆσῃς καὶ νὰ ζήσῃς πολλὰ ἔτη.

Ἡ Ἐντολή αὕτη, καθὼς καὶ αἱ ἀκόλουθοι μᾶς ὁμιλοῦν διὰ τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν πρὸς τὸν πλησίον μας. Καὶ πρῶτοι πλησίον εἶναι οἱ καλοὶ μας γονεῖς. Αὐτούς, παραγγέλλει ὁ Θεός, ἔχομεν χρέος νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ σεβώμεθα.

Και βεβαίως ἔχομεν χρέος, καὶ πολὺ μεγάλο μάλιστα· διότι, ἄς σκεφθῶμεν : Ποῖος μᾶς ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον ; Ποῖος μᾶς ἀνέθρεψε ; Ποῖος μᾶς ἐνδύει ; Ποῖος μᾶς τρέφει ; Ποῖος ἀγρυπνᾷ εἰς τὴν κλίνην μας, ὅταν ἀρρωστήσωμεν ; Ποῖος μᾶς ἀγαπᾷ περισσότερο ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον ; Ποῖος φροντίζει καὶ κουράζεται διὰ τὴν ἀνατροφήν μας καὶ διὰ τὴν εὐτυχίαν μας ; Ποῖος, διὰ νὰ μάθωμεν γράμματα καὶ νὰ γίνωμεν καλοὶ ἀνθρωποι ; Ποῖος ἄλλος ἀπὸ τοὺς καλοὺς γονεῖς μας ;

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ δεικνύωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ὑπακοήν μας, καὶ ὅταν εἴμεθα μικροὶ καὶ ὅταν μεγαλώσωμεν. Τότε πλεον ἔχομεν ὑποχρέωσιν νὰ προστατεύωμεν τοὺς γονεῖς μας, οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι πλεον γέροντες καὶ ἀνίκανοι διὰ κάθε ἐργασίαν. Αὐτὰ τὰ καθήκοντα ποὺ ἔχομεν πρὸς τοὺς γονεῖς μας, δὲν πρέπει νὰ τὰ παραμελῶμεν, διότι τότε θὰ φανῶμεν ὅτι εἴμεθα ἀχάριστοι καὶ ἡ ἁμαρτία μας θὰ εἶναι πολὺ μεγάλη.

Ἡ τιμὴ τὴν ὁποίαν δεικνύομεν πρὸς τοὺς γονεῖς μας, εὐχαριστεῖ ἰδιαιτέρως τὸν Θεὸν καὶ μᾶς χαρίζει εὐτυχίαν καὶ μακροζωίαν. Πόσῃν εὐχαρίστησιν αἰσθανόμεθα, ὅταν ἀκούωμεν τὰς εὐχὰς τῶν γονέων μας διὰ τὰς περιποιήσεις ποὺ τοὺς κάμνομεν, ἢ ὅταν ἀκούωμεν τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ πρὸ παντὸς ὅταν ἔχωμεν τὴν συνείδησιν ἀναπαυμένην ὅσῳ ἐπράξαμεν τὸ καθήκον μας !

Ἄξιζει νὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε τοὺς θείους λόγους τῆς Ἁγίας Γραφῆς : « *Ἐδοχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων* » (Σειράχ γ' 19).

Τὴν ἀγάπην, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ὑπακοήν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς μᾶς ἐδίδαξε καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦ παραδείγματός Του, ὅπως ἀναφέρει ἡ Καινὴ Διαθήκη : « *Καὶ κατέβη (ὁ Ἰησοῦς) μετ' αὐτῶν (τῶν γονέων Του) καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς* » (Λουκ. β' 51). Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν Του ἐτόνισε τὴν Ἐντολήν αὐτὴν τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς γονεῖς (Ματθ. 19).

Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος συμβουλεύει, λέγων : « *Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ* ». (Κολασσ. γ' 20).

Ἑκτη Ἐντολή

« *Ὁὐ μοιχεύσεις* ».

Ἐξηγήσεις τῆς Ἐντολῆς : Νὰ μὴ προσβάλης τὴν τιμὴν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Τὸ πολυτιμότερον πρᾶγμα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς γνωστόν, εἶναι ἡ τιμὴ του. Ἡ τιμὴ εἶναι τὸ καλὸν ὄνομα, δηλαδή ἡ ὑπόληψις ποῦ δεικνύει ἡ κοινωνία διὰ ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν οἰκογένειάν μας. Χωρὶς αὐτὴν τὴν τιμὴν δὲν ἤμποροῦμεν νὰ ζήσωμεν εὐτυχισμένοι εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι ἓνα στόλισμα διὰ κάθε ἄνθρωπον καὶ διὰ κάθε οἰκογένειαν.

Διὰ τοῦτο ἡ ἕκτη Ἐντολὴ τοῦ Δεκαλόγου ἀπαγορεύει νὰ προσβάλωμεν τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν τῶν ἄλλων. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς ἀνηθικοὺς πράξεις, τὰς ψευδεῖς διαδόσεις καὶ τὰς συκοφαντίας, ποῦ ἤμποροῦν νὰ καταστρέψουν τὴν ὑπόληψιν μιᾶς οἰκογενείας, νὰ ἐξευτελίσουν ἓνα σπίτι καὶ ἀκόμη νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν καταστροφὴν.

Αὐτὰ ὅλα εἶναι πράξεις πολὺ ἀνήθικοι καὶ ὄχι μόνον ὁ θεῖος Νόμος τὰς ἀπαγορεύει, ἀλλὰ καὶ οἱ νόμοι τοῦ κράτους τὰς τιμωροῦν μὲ βαρυτάτας ποινάς.

Ἐβδόμη Ἐντολὴ

« Οὐ κλέψεις ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς : Νὰ μὴ κλέψης.

Ἡ κλοπὴ εἶναι μία ἔλεεινὴ πρᾶξις, ἡ ὁποία ἐξευτελίζει καὶ ταπεινώνει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου. Πολλὰς φορὰς τὸ πάθος αὐτὸ ὀδηγεῖ τὸν κλέπτην νὰ κάμῃ ἐκβιασμούς, ληστείας, ἀπάτας, ἀκόμη καὶ φόνους. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νὰ τὸν μισήσῃ ὁ Θεός, νὰ τὸν περιφρονήσουν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ τὸν καταδικάσῃ τὸ κράτος μὲ τὰ δικαστήριά του.

Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μᾶς παραγγέλλει νὰ μὴ ἀφαιροῦμεν τὴν περιουσίαν τὴν ξένην. Πρέπει μὲ τὴν ἐργασίαν μας, μὲ τὴν οικονομίαν μας καὶ μὲ τὴν ὑπόληψιν μας νὰ δημιουργοῦμεν τὴν περιουσίαν μας, ποῦ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας μας καὶ διὰ τὴν βοήθειαν χάριν τῶν πτωχῶν καὶ δυστυχισμένων, ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ χριστιανικὴ ζωὴ.

Ἡ ἀργία, ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ πλεονεξία εἶναι αἱ κυριώτεραι αἰτίαι, ποῦ ὀδηγοῦν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν κλοπὴν, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὰς ἀποφεύγωμεν.

Ὁ Κύριος μάλιστα μᾶς διδάσκει νὰ ἀποφεύγωμεν ἐντελῶς καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς πονηρὰς σκέψεις : « Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί... κλοπαί... » (Ματθ. ιε' 19).

Ὁγδὴ Ἐντολὴ

« Οὐ φονεύσεις ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ κάμης φόνον.

Τὸ φοβερώτερον ἔγκλημα εἶναι ὁ φόνος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὀγδὴ Ἐντολὴ τὸν ἀπαγορεύει.

Δὲν ἔχομεν κανένα δικαίωμα νὰ ἀφαιροῦμεν οὔτε τὴν ἰδικήν μας ζωὴν, οὔτε τὴν ζωὴν κανενὸς ἄλλου, ἀφοῦ ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ δώσωμεν τὴν ζωὴν. Ὁ φόνος εἶναι τὸ μέγιστον ἀμάρτημα καὶ δὲν τὸ συγχωρεῖ ὁ Θεὸς ποτέ.

Ὁ φονεὺς ἐγκληματεῖ, διότι ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν τοῦ συνανθρώπου του. Ἄδικεῖ μίαν οἰκογένειαν, διότι τῆς στερεῖ ἐν ἀγαπημένον πρόσωπον, ἀδικεῖ τὴν κοινωνίαν, διότι τῆς ἀφαιρεῖ ἓνα πολίτην της.

Ἐπίσης ἀδικεῖ καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του· ὁ φονεὺς, διότι τὸν κάμνει δυστυχισμένον, ἀφοῦ καὶ ὁ Θεὸς τὸν μισεῖ καὶ ὁ κόσμος τὸν περιφρονεῖ καὶ τὸ κράτος τὸν τιμωρεῖ μὲ βαρυτάτην ποινὴν.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀγαθὸν πολυτιμότερον, πού μᾶς τὸ ἐχάρισεν ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ ἐπομένως μόνον Ἐκεῖνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς τὸ ἀφαιρέσῃ.

Τὰς περισσοτέρας φορὰς ὁ φόνος γίνεται ἀπὸ μῖσος, ἀπὸ ὀργὴν, ἀπὸ πλεονεξίαν ἢ ἀπὸ φιλαργυρίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος μᾶς λέγει ὅτι πρέπει νὰ ἐκριζώσωμεν τὴν αἰτίαν τοῦ φόνου, δηλαδὴ τὴν ὀργὴν (Ματθ. ε' 22), καὶ ὅλα τὰ ἔλεεινά πάθη ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας.

Εἰς τὰς τρεῖς προηγουμένας ἐντολάς, τὴν ἕκτην τὴν ἑβδόμην καὶ τὴν ὀγδὴν, μᾶς ὁμιλεῖ ὁ Θεὸς διὰ τὰ τρία πολυτιμότερα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔχομεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ εἰς τὸν ἐπίγειον βίον μας. Δηλαδὴ διὰ τὴν τιμὴν, τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν. Αὐτὰ μᾶς παραγγέλλει νὰ τὰ σεβώμεθα καὶ διὰ τὸ καλὸν τὸ ἰδικόν μας καὶ διὰ τὸ καλὸν τοῦ πλησίον μας.

Ἐνάτη Ἐντολὴ

« Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ ».

Ἐξήγησις τῆς Ἐντολῆς: Νὰ μὴ εἴπῃς κατηγορίας ψευδεῖς ἐναντίον τοῦ πλησίον σου.

Πόσον ἀποστρέφεται ἡ ψυχὴ μας τοὺς ἀνηθικούς ἐκείνους ψευδο-

μάρτυρας, οί ὅποιοι παρουσιάσθησαν εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Ἰουδαίων καὶ κατηγορήσαν τὸν Χριστὸν μὲ ψευδεῖς κατηγορίας. Ἐὰν δὲν παρουσιάζοντο αὐτοὶ οἱ ψευδομάρτυρες, δὲν θὰ ἤμποροῦσαν οἱ Φαρισαῖοι νὰ τὸν καταδικάσουν, διότι δὲν θὰ εἶχον κατηγορίας ἐναντίον Του.

Ἐὰς σκεφθῶμεν λοιπὸν τί μεγάλο κακὸν ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ, ὅταν λέγωμεν ψευδεῖς κατηγορίας. Διὰ τοῦτο, ὅταν μᾶς καλοῦν εἰς τὰ δικαστήρια νὰ εἴπωμεν τί γνωρίζομεν διὰ μίαν ὑπόθεσιν, τότε πρέπει νὰ προσέχωμεν πολὺ καὶ νὰ ὁμολογοῦμεν μόνον τὴν ἀλήθειαν. Διότι κρίνονται εἰς τὰ δικαστήρια τὰ πολυτιμότερα πράγματα, δηλαδὴ ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τοῦ πλησίον. Ἐὰν ψευδομαρτυρήσωμεν, θὰ βλάψωμεν ἀδίκως τὸν πλησίον μας καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ κάμωμεν ἁμαρτίαν, τὴν ὁποίαν ἀπαγορεύει ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ψευδομαρτυρία, ἡ κακολογία, ἡ συκοφαντία πηγάζουν ἀπὸ ψυχὴν μοχθηρὰν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λείπουν ἡ καλὴ ἀνατροφή, ἡ εὐγένεια καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη.

Ἡ θρησκεία τοῦ Ναζωραίου ἀποδίδει μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν ἀλήθειαν, διότι τὴν θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη κανὸνα τοῦ χριστιανικοῦ βίου. Τὸ τονίζει μάλιστα τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, λέγων : « Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς » (Ἰωάν. η' 32). Ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος προσθέτει : « *Λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ* » (Ἐφ. δ' 25).

Εἰς τὴν θαυμασίαν ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλίαν Του ὁ Κύριος ἀνέφερον ἰδιαιτέρως καὶ ἐκείνους πού ἔχουν τὴν καρδίαν των καθαρὰν, καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς : « *Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται* » (Ματθ. ε' 8).

Δεκάτη Ἐντολή

« *Ὁὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῶ πλησίον σου ἐστίν* ».

Ἐξηγήσεις τῆς Ἐντολῆς : Νὰ μὴ ἐπιθυμήσης τὰ πράγματα τοῦ πλησίον σου.

Ἡ δεκάτη καὶ τελευταία ἐντολὴ ἀπαγορεύει νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν καρδίαν μας κάθε κακὴν ἐπιθυμίαν, διότι ἀπὸ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας γεννῶνται ὅλαι αἱ ἁμαρτίαι. Αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι εἶναι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ καὶ πρέπει τὴν ρίζαν αὐτὴν νὰ τὴν ἐκριζώσωμεν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ γίνωμεν ποτὲ ἁμαρτωλοί.

Είναι πράγματι άμαρτία νά επιθυμοῦμεν τά ξένα πράγματα, διότι ή επιθυμία αύτή θά μάς παρακινήση νά κάμωμεν πολλές κακάς πράξεις και τότε πλέον όλίγον κατ' όλίγον θά εύρεθῶμεν, χωρίς καλά νά τό άντιληφθῶμεν, μέσα εις τό πέλαγος τήσ άνομίας.

Δέν πρέπει λοιπόν νά ζηλεύωμεν και νά επιθυμοῦμεν τά άγαθά που έχει ό πλησίον μας. Άντιθέτως πρέπει νά χαιρώμεθα δια τήν εύτυχίαν του και νά προσπαθοῦμεν και ήμεϊς μέ τήν τιμίαν εργασίαν μας και μέ τήν οίκονομίαν νά άποκτήσωμεν άγαθά και νά γίνωμεν εύτυχεϊς.

3. Ἡ Προσευχὴ

Κάθε εὐσεβὴς Χριστιανὸς αἰσθάνεται ὅτι εἶναι τέκνον τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς, τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ. Ὡς στοργικὸν δὲ τέκνον, αἰσθάνεται μέσα του βαθεῖαν τὴν ἀνάγκην νὰ φανερώσῃ εἰς τὸν μέγαν του Πατέρα τὸν πόνον, τὴν χαρὰν ἢ τὴν ἐλπίδα ποῦ κάθε φορὰν πλημμυρίζει τὴν καρδίαν του.

Διὰ τοῦτο προσευχόμεθα ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Μὲ τὴν προσευχὴν μας ἄλλοτε δοξολογοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὸ ἄπειρον μεγαλεῖόν Του, ἄλλοτε Τὸν εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ ποῦ μᾶς ἔδωσεν, ἄλλοτε Τὸν παρακαλοῦμεν καὶ Τοῦ ζητοῦμεν κάτι ποῦ τὸ ἔχομεν ἀνάγκην καὶ ἄλλοτε μετανοοῦμεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας καὶ Τοῦ ζητοῦμεν συγχώρησιν.

Ἐψώνει δηλαδὴ ὁ προσευχόμενος τὴν ψυχὴν του καθαρὰν καὶ ἀγνήν, διὰ νὰ πλησιάσῃ τὸν Δημιουργόν του, ὁ Ὅποιος εὐρίσκεται ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τοὺς οὐρανοὺς καθισμένος εἰς τὸν θρόνον τῆς δόξης Του. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀγνή ψυχὴ τοῦ Χριστιανοῦ ὀμιλεῖ μὲ ταπεινώσιν ἐμπρὸς εἰς τὸν Κύριον καὶ ἐξομολογεῖται ὅ,τι κρυφὸν τὴν ταράσσει καὶ ὅ,τι φανερόν τὴν συγκινεῖ. Αὐτὴ ἡ ἀνύψωσις τῆς καθαρᾶς ψυχῆς μας πρὸς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἡ ὀμιλία τῆς μὲ τὸν Θεὸν εἶναι ἡ προσευχὴ μας.

Ὁ εὐσεβὴς Χριστιανὸς ἔχει χρέος νὰ προσεύχεται τακτικὰ, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον φανερώνει τὴν πίστιν του, τὴν ἀγάπην του καὶ τὴν ἐλπίδα του πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ προσευχὴ μᾶς ὀπλίξει μὲ δύναμιν, διὰ νὰ καταπολεμήσωμεν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ μᾶς βοηθεῖ νὰ πράττωμεν τὸ θέλημα τοῦ Ἐψίστου. Εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τῆς ζωῆς μᾶς δίδει θάρρος, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰς δοκιμασίας, καὶ μᾶς παρηγορεῖ εἰς τὰς δυστυχίας ποῦ μᾶς εὐρίσκουν.

Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πόσας φορές ἀπεμακρύνετο ὀλίγον πέραν τῶν Μαθητῶν Του, διὰ νὰ προσευχηθῆ ὁ μόνος Του πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα Του !

Πρέπει λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ προσευχώμεθα τακτικά, διότι ἡ προσευχὴ μᾶς ἐνώνει μὲ τὸν Θεόν, καὶ μᾶς ἐνδυναμώνει εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας. ✓

✓ 4. Ποῦ, πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ Προσευχὴ

Ἀπὸ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὴν συζήτησιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε μίαν φοράν ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴν Σαμαρείτιδα, ἐκείνη τὸν ἠρώτησε :

—Κύριε, οἱ Πατέρες μας προσκυνοῦν τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὄρος Γαριζίν, ἐνῶ σεῖς οἱ Ἰουδαῖοι τὸν προσκυνεῖτε εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ποῖον εἶναι τὸ ὀρθόν ;

Καὶ ὁ Κύριος τῆς ἀπήντησεν :

—Οὔτε εἰς τὸ ὄρος Γαριζίν, οὔτε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα λατρεύεται ὁ Θεός. Εἶναι Πνεῦμα ὁ Θεὸς καί, ὡς Πνεῦμα, εὐρίσκεται παντοῦ. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὸν προσκυνοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται.

Ὅπουδῆποτε λοιπὸν καὶ ἂν εἴμεθα καὶ εἰς ὁποιανδήποτε ὥραν, ἡμποροῦμεν νὰ προσευχηθῶμεν, διότι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν καὶ θὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τῆς καρδίας μας.

Τὴν προσευχὴν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν κάνομεν μόνοι μας, τὴν ὀνομάζομεν ἀ τ ο μ ι κ ῆ ν προσευχὴν.

Κάνομεν ὁμως τὴν προσευχὴν μας καὶ εἰς τοὺς ναοὺς, ὅπου συγκεντρωνόμεθα ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ τακτικά, διὰ νὰ προσευχηθῶμεν. Εἰς τοὺς ναοὺς κάνομεν κ ο ι ν ῆ ν προσευχὴν.

Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ μας εὐρίσκεται μέσα εἰς ἓν ἐντελῶς θρησκευτικὸν περιβάλλον. Αἱ ἅγιοι εἰκόνες, οἱ λαμπροὶ πολυέλαιοι, τὸ φῶς τῶν κηρίων καὶ τῶν κανδηλῶν, αἱ ψαλμοὶ τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ἱεροψαλτῶν δίδουν εἰς τὴν ψυχὴν μας πτερά, διὰ νὰ πετάξῃ καὶ φθάσῃ κοντὰ εἰς τὸν πανάγαθον Κυβερνήτην καὶ Δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος Θεόν.

Ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ κατάνυξις πλημμυρίζει τὰς καρδίας ὄλων τῶν πιστῶν καὶ μᾶς κάμνει νὰ λησμονῶμεν τελείως τὴν ὑλικὴν μας ὑπαρξιν· γινόμεθα πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ὑψώνεται ἀνάλαφρον, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ γονατίσῃ ἔμπρὸς εἰς τὰ πόδια τοῦ αἰωνίου Πατρός.

Ἄλλὰ διὰ νὰ γίνη δεκτὴ ἡ προσευχή μας, πρέπει νὰ γίνηται: α) μὲ κατάνυξιν τῆς καρδίας, μὲ εὐλάβειαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὲ προσοχὴν τοῦ νοῦ μας εἰς ἐκεῖνο ποῦ ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, β) μὲ ταπεινώσιν καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας, ὅπως ἔπραξεν ὁ Τελώνης, καὶ ὄχι μὲ ἐπίδειξιν, ὅπως ἔπραξεν ὁ Φαρισαῖος, γ) μὲ ἐμπιστοσύνην καὶ ἐλπίδα, ὅτι αὐτὸ ποῦ ζητοῦμεν, θὰ τὸ λάβωμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, δ) μὲ ἀγνήν ψυχὴν, ἡ ὁποία ζῆ καὶ πράττει ἔργα σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ε) μὲ ἐπίγνωσιν ὅτι αὐτὸ ποῦ ζητοῦμεν, εἶναι ὀρθόν, λογικόν καὶ δίκαιον.

5. Ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς διηγεῖται εἰς τὸ ἱερόν του Εὐαγγέλιον, ὅτι κάποτε ὁ Ἰησοῦς ἀπεσύρθη ὀλίγον μακρὰν τῶν Μαθητῶν Του, διὰ νὰ προσευχηθῆ, ὅπως ἔκαμε συνήθως. Ὅταν δὲ ἐτελείωσε τὴν προσευχὴν, τὸν ἐπλησίασεν ἓνας ἀπὸ τοὺς Μαθητὰς καὶ τοῦ εἶπε: « *Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ* » (Λουκ. ια' 1).

Προθύμως τότε ὁ Κύριος τοὺς ὑπηγόρευσε τὴν μοναδικὴν εἰς νοήματα προσευχὴν (Ματθ. στ' 9 - 14), ἡ ὁποία διεδόθη ἀπὸ τότε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν γνωρίζομεν ὅλοι. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, τὴν ὀνομάζομεν Κυριακὴν προσευχὴν. Ἡ προσευχὴ αὕτη εἶναι τὸ « Πάτερ ἡμῶν », χωρίζεται δὲ εἰς ἑννέα προτάσεις καὶ εἶναι ἡ ἑξῆς:

*« Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου·
Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου·
Γενηθῆτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον·
Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·
Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,
Ἄλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
Ὅτι Σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις
καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν. »*

6. Ἡ ἐξήγησις τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς

1. « Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».

Μὲ τὴν πρώτην πρότασιν προσφωνοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ τὸν ὀνομάζομεν Πατέρα, διότι Αὐτὸς μᾶς ἐπλασε. Τὸν ὀνομάζομεν δὲ οὐράνιον, διὰ νὰ δεῖξωμεν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν Του. Εἰς Αὐτὸν ἐρχόμεθα νὰ προσευχηθῶμεν καί, ὡς φιλόστοργα τέκνα, νὰ τοῦ ἀνοίξωμεν τὴν καρδίαν μας.

2. « Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου ».

Παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ φωτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξάζουν καθημερινῶς τὸ ὄνομά Του καὶ νὰ Τὸν παραδέχωνται ὡς ἅγιον καὶ πολυέλεον. Νὰ Τὸν παραδέχωνται δὲ ὄχι μόνον οἱ δίκαιοι, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ νὰ Τὸν προσκυνοῦν καὶ νὰ Τὸν λατρεύουν.

Τοῦτο βεβαίως θὰ γίνῃ, ὅταν ἡμεῖς κάμνωμεν θεαρέστους πράξεις, ὅταν ἀποφεύγωμεν τοὺς ὄρκους, τὰς ὕβρεις καὶ τὰς κακὰς ὁμιλίας καὶ ὅταν τὰ ἔργα μας ἀκτινοβολοῦν καὶ ἀποτελοῦν παράδειγμα, ὥστε νὰ συνεισθεοῦν καὶ οἱ ἄλλοι, νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ ἀγιάζουν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.

3. « Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου ».

Ζητοῦμεν καὶ εὐχόμεθα νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὥστε τίποτε νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ τὴν διασαλεύσῃ. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὸν κόσμον ἡ βασιλεία τοῦ Κυρίου, πρέπει προηγουμένως νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων ὁ Νόμος Του. Καὶ αὐτὸν τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ ὀφειλομεν νὰ ἀκολουθοῦμεν ὅλοι εἰς τὸν βίον μας. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐκλείψῃ ἡ πλὴν ἢ ἁμαρτία καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

4. « Γενηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ».

Μὲ αὐτὴν τὴν πρότασιν εὐχόμεθα νὰ γίνεταί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως γίνεται εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Τότε θὰ ἐπικρατήσῃ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου.

5. « Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον ».

Παρακαλοῦμεν τὸν Ὑψιστὸν νὰ μᾶς δίδῃ δύναμιν, διὰ νὰ κερδίζωμεν τὸν καθημερινὸν μας ἄρτον καὶ τὰ ἄλλα ὑλικά ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα μᾶς χρειάζονται, διὰ νὰ ζῶμεν ἕνα φρόνιμον χριστιανικὸν βίον.

6. « Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν ».

Μὲ τὴν ἕκτην πρότασιν παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς συγχωρῇ τὰς ἀμαρτίας μας· ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἀκούσῃ ὁ Κύριος, πρέπει προηγουμένως καὶ ἡμεῖς νὰ συγχωρῶμεν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔτυχε νὰ μᾶς κάμουν οἰοδήποτε κακόν.

7. « Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν ».

Ἐπειδὴ ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἀδυναμία μας δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὸν πειρασμόν, πού μᾶς παρασύρουν τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἱκετεύομεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς προφυλάξῃ καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Ὅπισθεν βεβαίως τοῦ πειρασμοῦ κρύπτεται πάντοτε τὸ πνεῦμα τοῦ Σατανᾶ.

Ὁ Θεὸς πολλάκις ἐπιτρέπει εἰς τὸν Σατανᾶ νὰ πειράζῃ τὸν ἀνθρωπὸν χάριν δοκιμασίας. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται ὁ ἀνθρωπὸς ἰσχυρότερος καὶ ἠθικώτερος, ὅπως τὸ δένδρον γίνεται ἰσχυρότερον καὶ εὐφορώτερον ἔπειτα ἀπὸ τὸ κλάδευμα τοῦ κηπούρου.

Παρακαλοῦμεν ὁμῶς τὸν Θεὸν νὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν δοκιμασίαν τοῦ Σατανᾶ, ἐπειδὴ γνωρίζομεν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀδυναμίαν τὴν ἰδικὴν μας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν δύναμιν τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ καὶ τὴν παντοδυναμίαν καὶ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς.

8. « Ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ ».

Ἐὰν ὁμῶς καμμίαν φοράν χάσωμεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ πέσωμεν εἰς τὰ δολερὰ δίκτυα τοῦ πονηροῦ, παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἀπελευθερώσῃ καὶ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

9. « Ὅτι Σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν ».

Μὲ τὴν τελευταίαν πρότασιν ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δοξασιμὸς, παντοδύναμος καὶ αἰώνιος βασιλεὺς τοῦ κόσμου ὅλου. Διὰ τοῦτο πιστεύομεν ὅτι ἔμπορεῖ νὰ μᾶς χάρισῃ ὅσα τοῦ ζητοῦμεν. ✓

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

✓ Ἡ Χριστιανικὴ λατρεία

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου μας, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Κατήχησιν, ἐμάθαμεν α') τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ β') τί πρέπει νὰ πράττωμεν, ὡς Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί.

Αἱ θρησκευτικαὶ ὁμοίως αὐταὶ γνώσεις μας ἔχουν ἀνάγκη συμπληρώσεως. Θὰ τὰς συμπληρώσωμεν δὲ εἰς τὸ δεῦτερον τοῦτο μέρος τοῦ βιβλίου μας, εἰς τὴν Λειτουργικὴν.

Γνωρίζομεν ὅτι κάθε ἄνθρωπος αἰσθάνεται ζωηρὰν τὴν ἀνάγκην νὰ ἔρχεται εἰς τακτικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν μέγαν του Πατέρα, τὸν Δημιουργόν.

Ἡ ἐπικοινωνία δὲ αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸν γίνεται διὰ τῆς προσευχῆς, διὰ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν, διὰ τῶν ὕμνων καὶ διὰ τῶν διαφόρων ἄλλων συμβολικῶν σημείων καὶ πράξεων.

Διὰ τῶν θρησκευτικῶν τούτων πράξεων ἐξωτερικεύομεν τὴν πίστιν μας, τὴν ἀγάπην, τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἐλπίδα ποῦ ἔχομεν πρὸς τὸν Πλάστην. Ἡ ἐξωτερικεύσις αὐτῆ τῆς εὐλαβείας μας διὰ τῶν συμβολικῶν αὐτῶν πράξεων καὶ σημείων λέγεται **λατρεία**.

Τὸ παράδειγμα τῆς λατρείας μᾶς τὸ ἔδωσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-

σοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐπήγγαινε τακτικὰ εἰς τὸν ναόν, διὰ νὰ προσευ-
χηθῆ καὶ νὰ παρακολουθήσῃ τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς τελετάς.

Διὰ τοῦτο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ εἶχον ὀργανώσῃ
τὰς ἰδιαιτέρας τῶν θρησκευτικὰς τελετάς, τὴν ἰδιαιτέραν τῶν λατρειῶν,
τὴν χριστιανικὴν.

Ἄργότερον ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἐσυστηματοποιήθη καὶ ἔλαβε
περισσότεραν μεγαλοπρέπειαν. Καθωρίσθησαν αἱ ἡμέραι τῶν ἑορτῶν,
αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ τὰ διάφορα σύμβολα. Αὐτὸ ἐγίνε κυρίως
κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Μεγάλων Πατέρων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ἡμεῖς δὲ οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ διατηροῦμεν ἀμετόβλητον τὴν
λατρείαν, ὅπως τὴν καθώρισαν οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι Πατέρες καὶ αἱ Οἰκου-
μενικαὶ Σύνοδοι.

Ἡ σημασία τῆς λατρείας εἶναι βεβαίως μεγάλη, διότι μᾶς κάμνει
νὰ ζῶμεν μέσα εἰς μίαν θρησκευτικὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐνδυναμώνει τὴν εὐ-
σέβειάν μας καὶ μᾶς κρατεῖ εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεόν.

Τί μᾶς διδάσκει ἡ Λειτουργικὴ

Ἀφοῦ ὠμιλήσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον γενικῶς περὶ
τῆς λατρείας καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς,
ἡμποροῦμεν πλέον νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν Λειτουργικὴν, διὰ νὰ συμ-
πληρώσωμεν τὰς θρησκευτικὰς μας γνώσεις.

Λειτουργικὴ λοιπὸν εἶναι τὸ μάθημα, τὸ ὁποῖον μᾶς διδάσκει
περὶ τῶν ἐξωτερικῶν πράξεων τῆς θείας λατρείας καὶ πρὸ παντὸς περὶ
τῆς θείας Λειτουργίας τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν θρησκείας.

Θὰ διδαχθῶμεν δηλαδὴ εἰς τὴν Λειτουργικὴν :

1. Διὰ τοὺς ἱεροὺς τόπους, δηλαδὴ τοὺς Ναοὺς, ὅπου συγκεν-
τρωνόμεθα, διὰ νὰ λατρεύσωμεν τὸν Θεόν.
2. Διὰ τὰς ὠρισμένας ἡμέρας αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὴν
λατρείαν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ διὰ τὰς Ἑορτάς.
3. Διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐκδηλώνωμεν τὴν λα-
τρείαν μας, δηλαδὴ διὰ τὰς ἱεράς Ἀκολουθίας.
4. Διὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς Ὑμνοὺς, τοὺς ὁποῖους ψάλλομεν κατὰ
τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς τελετάς.

Διὰ τὰ τέσσαρα λοιπὸν αὐτὰ ζητήματα, δηλ. τοὺς Ναοὺς, τὰς
Ἑορτάς, τὰς ἱεράς Ἀκολουθίας καὶ διὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς Ὑμνοὺς,
μᾶς ὁμιλεῖ ἡ Λειτουργικὴ.

ΟΙ ΝΑΟΙ

1. Διατί γίνεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς Ναοὺς

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ γνωρίζομεν ὅτι ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρισκώμεθα, ἠμποροῦμεν νὰ προσευχηθῶμεν καὶ ὅτι τὴν προσευχήν μας θὰ τὴν ἀκούσῃ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι Πνεῦμα καὶ πανταχοῦ παρών. Ὅμως ὀφείλομεν νὰ συγκεντρωνώμεθα καὶ εἰς ὠρισμένα μέρη, δηλαδὴ εἰς τοὺς ναοὺς, καὶ ἐκεῖ νὰ λατρεύωμεν τὸν μέγαν μας Πατέρα.

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ὅταν ἐξεδίωξε μὲ τὸ φραγγέλιον τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, εἶπεν εἰς αὐτούς: « Ὁ οἶκος μου οἶκος προσευχῆς ἐστίν » (Λουκ. 19' 46). Ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους βλέπομεν, ὅτι ὁ Κύριος ὀνομάζει τὸν ναὸν οἶκον προσευχῆς.

Ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς τὴν καρδίαν κάθε Χριστιανοῦ εἶναι ριζωμένη ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ναὸς εἶναι ἡ κατοικία τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, ὅταν περνῶμεν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τοὺς ναοὺς, κάμνομεν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὅταν εἰσερχώμεθα, προσκυνοῦμεν καὶ στεκόμεθα μὲ εὐλάβειαν. Ἐκεῖ μέσα μοζι μὲ τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς Χριστιανοὺς παρακολουθοῦμεν κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς τὴν τελετὴν τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ὅλοι μαζί ἐνώνομεν τὴν προσευχήν μας πρὸς τὸν Κύριον.

Ὅπως εὐρισκόμεθα μέσα εἰς τὸ θρησκευτικὸν ἐκεῖνο περιβάλλον, μὲ τὰς ἱερὰς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων, μὲ τὰς κατανυκτικὰς ψαλμωδίας τῶν ἱερέων καὶ τῶν ψαλτῶν, μὲ τὸ ἱλαρὸν φῶς τῶν κηρίων καὶ τὴν εὐωδίαν τοῦ θυμιάματος, αἰσθανόμεθα τὴν ψυ-

χήν μας να φεύγη από τὰ γήινα καὶ νὰ ἀνυψώνεται, ἐλαφρὰ καὶ ἀγνή, πρὸς τὰ οὐράνια, πρὸς τὸν Πλάστην καὶ Δημιουργὸν μας Θεόν.

Ἡ δὲ θρησκεία μας ρητῶς μᾶς τὸ συνιστᾷ: «*Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν, Κύριον, ἐκ πηγῶν Ἰσραήλ*».

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔχομεν χρέος ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ πηγαίνωμεν τακτικὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ προσευχώμεθα μὲ εὐλάβειαν.

2. Ἡ ἱστορία τῶν Ναῶν πρὸ τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου

Κατὰ τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχον ἀκόμη ἰδικούς των ναοὺς. Διὰ τοῦτο συνεκεντρώνοντο εἰς ὠρισμένας οἰκίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἓνα μεγάλο δωμάτιον καὶ ἐκεῖ ἐτέλουν τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Τὰς οἰκίας αὐτὰς τὰς ὠνόμασαν «οἴκους προσευχῆς ἢ κατ' οἶκον ἐκκλησίας».

Ἀλλὰ ὅσον ἐπερνοῦσαν τὰ χρόνια, τόσον περισσότερο ἐπληθύνοντο οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἐπεθύμουν νὰ ἀποκτήσουν πραγματικούς ναοὺς, διὰ νὰ λατρεύουν ἐκεῖ τὸν Θεὸν καὶ νὰ μὴ κάμνουν τὰς συγκεντρώσεις των εἰς τὰς οἰκίας. Διὰ νὰ κτίσουν ὁμοῦς ναοὺς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, δὲν ἦτο εὐκολον, διότι τότε ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν διωγμῶν καὶ οἱ ὁπαδοὶ τῆς θρησκείας τοῦ Ναζωραίου κατεδιώκοντο μὲ πείσμα καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτραις.

Ἐξ αἰτίας τῶν φοβερῶν διωγμῶν, οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ ἐτέλουν τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα κρυφίως. Ἄλλοι εἰς οἰκίας, ἄλλοι εἰς σπήλαια καὶ ἄλλοι, διὰ νὰ εἶναι περισσότερο ἀσφαλεῖς, ἐχρησιμοποιοῦν ὑπογείους στοάς, τὰς λεγομένας κατακόμβας.

Ἐκεῖ μέσα εἰς τὰς κατακόμβας συνεκεντρώνοντο κρυφίως, διὰ νὰ τελέσουν τὴν θείαν Εὐχαριστίαν καὶ νὰ ἀκούσουν τὸ κήρυγμα. Ἐκεῖ δὲ ἔθαπτον καὶ τὰ ἅγια λείψανα τῶν Μαρτύρων.

Τοιαῦται κατακόμβαι μὲ ἀτελειώτους διαδρόμους καὶ διαμερίσματα εὐρέθησαν εἰς τὴν Μῆλον, εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, εἰς τὴν Κύπρον καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Ρώμην. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἐκράτησε περισσότερο ἀπὸ τρεῖς αἰῶνας. Ἦσαν τὰ χρόνια τῶν διωγμῶν, τὰ χρόνια τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἁγίων τῆς χριστιανικῆς Πίστεως.

Ὅστε κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας οἱ Χριστιανοὶ ἐχρησιμοποιοῦν ὡς τόπους λατρείας τοὺς οἴκους προσευχῆς ἢ συνεκεντρώνοντο εἰς τὰς κατακόμβας. Πραγματικοὶ ναοὶ κτισμένοι εἰδικὰ δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἦσαν πολὺ ὀλίγοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

3. Οί Ναοί ἔπειτα ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον

Ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους αἰῶνας οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ κατεδιώκοντο καὶ δὲν ἦσαν ἐλεύθεροὶ νὰ κτίσουν ναοὺς. Τέλος κατὰ τὸ ἔτος 313 μ. Χ. ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ Ἰσαπόστολος, διέταξε νὰ παύσουν οἱ διωγμοί. Ἀπὸ τότε καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἤρχισαν ἐλευθέρως νὰ κτίζουν τοὺς ναοὺς των, διὰ νὰ λατρεύουν φανερὰ πλέον τὸν ἀληθινὸν Θεόν.

Τὸ παράδειγμα μάλιστα τὸ ἔδωσεν ὁ ἴδιος ὁ φιλόχριστος αὐτοκράτωρ, ὁ ὁποῖος ἵδρυσεν εἰς τὴν νέαν του πρωτεύουσαν, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ πολλοὺς ἄλλους. Ἡ δὲ εὐσεβὴς μήτηρ του, ἡ ἁγία Ἐλένη, ἔκτισεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ εἰς τὴν Βηθλεὲμ τὴν Βασιλικὴν τῶν Γενεθλίων.

Μὲ πολὺ μεγάλην χαρὰν οἱ Χριστιανοὶ προσέφερον ἄφθονα χρήματα καὶ τὴν ἐργασίαν των, διὰ νὰ κτίσουν τοὺς οἴκους τοῦ Θεοῦ, τοὺς ναοὺς Του, καὶ νὰ Τὸν λατρεύουν χωρὶς τὸν φόβον πλέον τοῦ διωγμοῦ.

Παντοῦ, εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς ἀπεράντου ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν ἐκτίσθησαν ἀμέτρητοι χριστιανικοὶ ναοί.

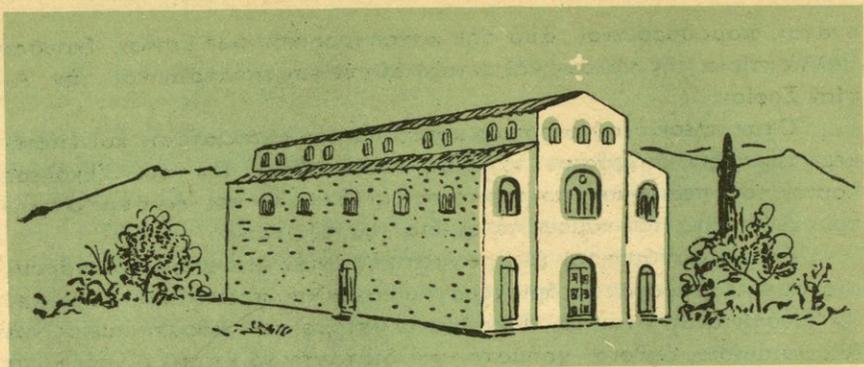
Φυσικὰ οἱ ναοὶ αὐτοὶ δὲν εἶχον τὴν ὠραιότητα καὶ τὸν πλοῦτον, πού ἔχουν αἱ σημεριναὶ μας Ἐκκλησίαι. Κατ' ἀρχὰς τὸ σχέδιόν των ἦτο ἀπλοῦν. Οἱ μεταγενέστεροὶ ὁμως ἀρχιτέκτονες, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ δώσουν περισσοτέραν μεγαλοπρέπειαν καὶ κομψότητα εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς, ἐπενόησαν νέα σχέδια, νέους ρυθμούς, ὅπως λέγονται εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς τέχνης.

Διὰ τοὺς ρυθμοὺς τῶν ναῶν θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον μάθημα.

4. Οἱ ρυθμοὶ τῶν Ναῶν

α'. Ὁ ρυθμὸς τῆς Βασιλικῆς

Οἱ πρῶτοι χριστιανικοὶ ναοί, καθὼς εἶδομεν, ἦσαν τελείως ἀπλοὶ καὶ δὲν εἶχον ὁμοίομορφον σχέδιον. Ἀργότερον ὁμως ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ κτίζωνται οἱ ναοὶ σύμφωνα μὲ ἓν ὠρισμένον σχέδιον, μὲ ὠρισμένον ρυθμόν, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη ρυθμὸς Βασιλικῆς.

Διὰ νὰ κτίσουν οἱ Χριστιανοὶ ἀρχιτέκτονες τοὺς ναοὺς μὲ τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς, ἀπεμιμήθησαν τὰ ρωμαϊκὰ οἰκοδομήματα τῆς τότε ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς δικαστήρια.

Οἱ ναοὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι κτισμένοι κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς, δὲν παρουσιάζουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν των τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν. Ἔχουν σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου καὶ ἡ στέγη των εἶναι ξυλίνη. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἔχουν μίαν ἡμικυκλικὴν κόγχην (ἀψίδα) καὶ ἡ θύρα των εἶναι συνήθως εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν. Τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμά των εἶναι ἡ εὐθεῖα γραμμὴ.

Τὸ ἐσωτερικόν των χωρίζεται μὲ δύο σειρὰς κιόνων εἰς τρεῖς διαδρόμους, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται κλίτη. Τὸ μεσαῖον ὁμως κλίτος εἶναι πλατύτερον ἀπὸ τὰ δύο ἄλλα.

Αὐτὸν τὸν ρυθμὸν, δηλαδὴ τὸ σχέδιον, εἶχον οἱ χριστιανικοὶ ναοὶ εἰς τὰς ἀρχάς. Ἄλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη οἱ ναοὶ τῶν μικρῶν χωρίων καὶ τὰ περισσότερα ἐξωκκλήσια μὲ αὐτὸν τὸν ρυθμὸν εἶναι κτισμένα.

Μὲ τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς εἶναι κτισμένοι εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τῶν Δυτικῶν, ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

β'. Ὁ Βυζαντινὸς ρυθμὸς

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, λέγει ἡ Βυζαντινὴ Ἱστορία, ἐγένετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μία μεγάλη ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Στάσις τοῦ Νίκα. Οἱ ἐπανα-

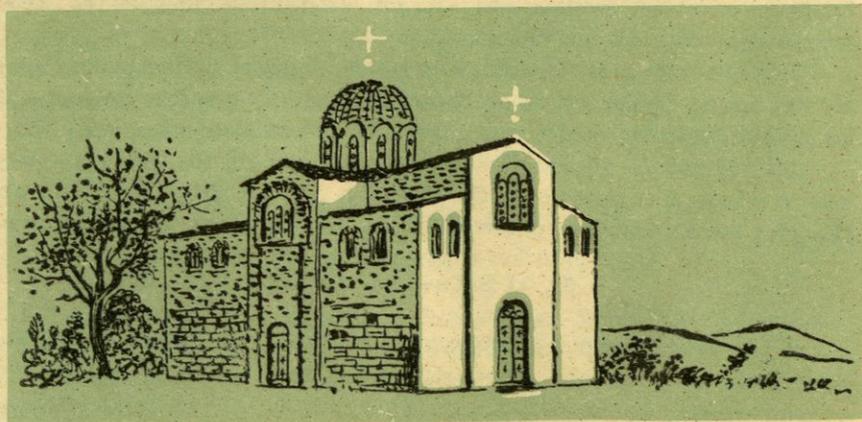
στάται, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν καταστροφικὴν τῶν μανίαν, ἔκαυσαν πολλὰ κτίρια τῆς πόλεως καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐπυρπόλησαν καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν.

Ὅταν πλέον ὁ αὐτοκράτωρ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπανεφέρε τὴν τάξιν, ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ πάλιν αὐτὸν τὸν ναόν. Ἐκάλεσε λοιπὸν τοὺς περιφήμους ἀρχιτέκτονας Ἰσίδωρον καὶ Ἀνθέμιον καὶ τοὺς ἀνέθεσε νὰ τοῦ κάμουν τὰ σχέδια τοῦ νέου ναοῦ.

Ἐκεῖνοι εἰργάσθησαν μὲ πραγματικὴν θείαν ἐμπνευσιν καὶ παρουσίασαν ἐν λαμπρότατον, ἀριστουργηματικὸν καὶ πρωτότυπον σχέδιον. Ὁ Ἰουστινιανός, ὅταν τὸ εἶδεν, ἔμεινεν ὑπερβολικὰ ἐνθουσιασμένος καὶ ἔδωσεν ἀμέσως ἄφθονα χρήματα καὶ διαταγὴν νὰ κτισθῇ ὁ ναὸς κατὰ τὸ σχέδιον αὐτό.

Τοιοιουτρόπως ἐκτίσθη ὁ περίλαμπρος ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὸ μέγα καύχημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ κόσμημα τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανοσύνης.

Ὁ ἔξοχος αὐτὸς ναὸς εἶχε σχῆμα σταυροῦ, ἡ δὲ στέγη του δὲν ἦτο ἰσοψῆς, ἀλλὰ θολωτὴ. Εἰς τὸ μέσον δηλαδὴ τῆς στέγης ὑψώνεται ἓνας ἐλαφρὸς τροῦλλος μὲ πολλὰ μικρὰ παράθυρα, τὰ ὅποια ἔχουν χρωματιστὰ τζάμια. Ὁ τροῦλλος αὐτὸς στηρίζεται ἐπάνω εἰς τέσσαρας μεγάλους κίονας. Τὸ κύριον δὲ χαρακτηριστικὸν τοῦ ναοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ καμπύλη γραμμὴ.

Τὸ σχέδιον τοῦτο τῶν ναῶν ὠνομάσθη Βυζαντινὸς ρυθμὸς, διότι πρώτην φοράν ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὁ Βυζαντινὸς ρυθμὸς ἔχει μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβλητικότητα καὶ διὰ τοῦτο τὸν συνηθίζομεν πολὺ ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέχρι σήμερον.

Οἱ ναοὶ τοῦ Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἐξωτερικῶς σχεδὸν ἀπλοῖ, μὲ μικρὰς θύρας καὶ μὲ μικρὰ παράθυρα. Ὅταν ὁμως εἰσέρχεται κανεὶς μέσα, τοῦ κάμνει μεγάλην ἐντύπωσιν ὁ ἐσωτερικὸς πλοῦτος, καὶ πρὸ πάντων ὁ θόλος, ὁ ὁποῖος ἔχει ζωγραφισμένην τὴν εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορος.

Τοιουτοτρόπως ὁ Χριστιανὸς αἰσθάνεται ὅτι εὐρίσκειται κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Ὑψίστου. Ἐπίσης αἱ ἅγιοι εἰκόνες, ποὺ εἶναι ζωγραφισμέναι γύρω εἰς τοὺς τοίχους καὶ ἔμπρὸς εἰς τὸ εἰκονοστάσιον, δημιουργοῦν ἓνα περιβάλλον θρησκευτικόν, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ βαθυτάτην εὐλάβειαν πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ κατασκευή τῶν ναῶν αὐτῶν ἔχει βεβαίως ὠρισμένην συμβολικὴν σημασίαν. Δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπίδειξιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίζῃ διὰ τὸν ἐσωτερικόν του πλοῦτον, διὰ τὴν ψυχὴν του. Ἡ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην στολισμοῦ. Καὶ ὁ στολισμὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἀγνότης καὶ τὰ καλὰ ἔργα.

Ναοὶ Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, παλαιοὶ μάλιστα, εἶναι εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἐλευθερίου πλησίον τῆς Μητροπόλεως, ὁ ναὸς τῆς Καπνικαρέας, ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Θεοδώρων καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἐπίσης ὁ ναὸς τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκά καὶ ὁ ναὸς τῆς μονῆς τοῦ Δαφνίου.

✓ γ'. Ὁ Γοτθικὸς ρυθμὸς

Κατὰ τὸν Γοτθικὸν ρυθμὸν προτιμοῦν νὰ κτίζουν τοὺς ναοὺς των οἱ Διαμαρτυρόμενοι καὶ γενικῶς οἱ Δυτικοί. Ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ὀνομάζεται Γοτθικὸς καὶ ἐνεφανίσθη κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα μ.Χ. εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἡ βᾶσις τῶν ναῶν τοῦ Γοτθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι συνήθως ὀρθογώνιος, ὅπως καὶ τῆς Βασιλικῆς. Ἐχουν ὁμως θόλον οἱ ναοὶ αὐτοί, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι σφαιρικός, ἀλλὰ τελειώνει εἰς ὀξείαν γωνίαν. Εἰς ὀξείας γωνίας καταλήγουν ἐπίσης τὰ ἐσωτερικὰ τόξα τῶν στοῶν, τῶν παραθύ-

ρων και τῶν θυρῶν. Ἄλλο ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ Γοθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι τὰ πολλὰ παράθυρα μεῖζον χρωμα εἰκονογραφημένα τζάμια. Αὐτὰ ἀφίουν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ ἄφθονον φῶς, ποῦ δημιουργεῖ πολυχρόμους ἀνταυγείας.

Οἱ Γοθικοὶ ναοὶ εἶναι κτισμένοι συνήθως μετὰ πελεκητοῦς λίθους καὶ ἔχουν ἐξωτερικῶς διαφόρους ἀναγλύφους θρησκευτικὰς παραστάσεις.

Μετὰ Γοθικὸν ρυθμὸν ἔχομεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων, πλησίον εἰς τὸ Ζάππειον.

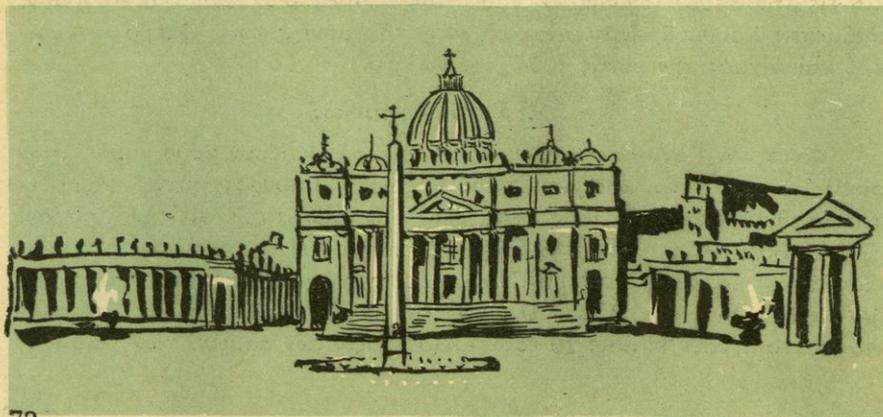
δ'. Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα μ.Χ., κατὰ τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐν νέον πνεῦμα, ὅπως γνωρίζομεν, ἤρχισε νὰ πνέῃ εἰς τὴν ζωὴν, εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας τῆς Δύσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρουσιάσθη καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἕνα νέον σχέδιον, ἕνας νέος ρυθμὸς.

Ὁ νέος αὐτὸς ρυθμὸς ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὠνομάσθη ρυθμὸς Ἀναγεννήσεως. Διότι καὶ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἀπὸ τὸν 15ον ἕως τὸν 17ον αἰῶνα, ὀνομάζεται εἰς τὴν Ἱστορίαν ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως ἐνώνει τοὺς δύο γνωστοὺς ρυθμοὺς, τὸν ρυθμὸν τῆς Βασιλικῆς μετὰ τὸν Βυζαντινὸν ρυθμὸν.

Οἱ ναοὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως ἔχουν πρὸ πάντων μεγαλοπρέπειαν καὶ θαυμασίαν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἰς τὴν Ρώμην.

✓ 5. Τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ

✓ Μέχρις ἐδῶ ἐξετάσαμεν τὰ ἐξωτερικά γνωρίσματα τῶν χριστιανικῶν ναῶν καὶ εἶδομεν ὅτι κατὰ τὴν πάροδον τῶν αἰῶνων διεμορφώθησαν καὶ ἐπεκράτησαν τεσσάρων εἰδῶν ρυθμοὶ ναῶν.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ναῶν, πῶς δηλαδὴ εἶναι διηρημένοι ἐσωτερικῶς καὶ τί περιέχουν οἱ ναοί.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: α) τὸν Νάρθηκα, β) τὸν κυρίως Ναόν καὶ γ) τὸ Ἅγιον Βῆμα.

✓ α'. Ὁ Νάρθηξ

Οἱ παλαιότεροι χριστιανικοὶ ναοὶ ἐμπρὸς εἰς τὴν κυρίαν των εἴσοδον, πρὸς τὴν δυτικὴν πλευράν, εἶχον καὶ ἄλλον χῶρον, ὁ ὁποῖος ἐπεκοινωνεὶ μὲ τὸν κυρίως Ναόν διὰ τριῶν θυρῶν. Ὁ χῶρος αὐτὸς ἐλέγετο Πρόναος ἢ Νάρθηξ καὶ ἦτο προωρισμένος διὰ τοὺς κατηχομένους. Αὐτοὶ δὲν ἐπετρέπετο νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸν κυρίως Ναόν, πρὶν βαπτισθοῦν καὶ γίνουν τέλειοι πιστοί. Σήμερον ὁμως οἱ Χριστιανοὶ βαπτίζονται ἀπὸ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν· ἐπομένως κατηχομένοι δὲν ὑπάρχουν. Διὰ τοῦτο οἱ νεώτεροι ναοὶ κτίζονται χωρὶς Νάρθηκα.

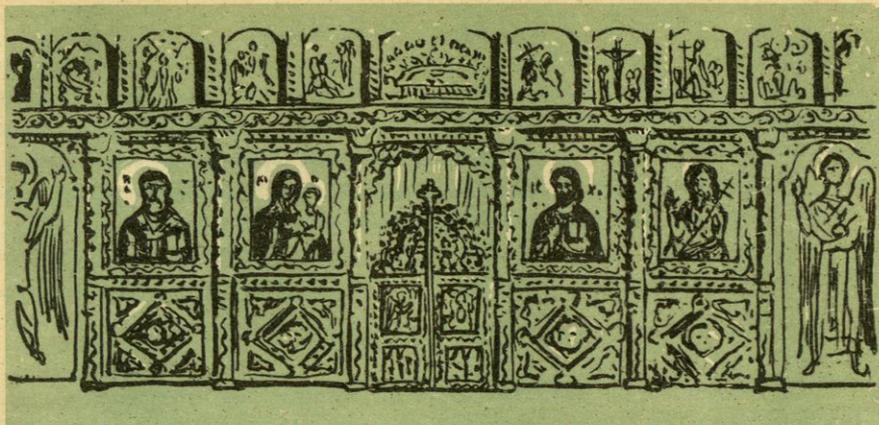
✓ β'. Ὁ κυρίως Ναός

Ὅταν εἰσέλθωμεν ἀπὸ τὴν κυρίαν εἴσοδον εἰς τὸν ναόν, θὰ εὐρεθῶμεν εἰς ἓνα μεγάλον χῶρον, ὅπου ἴστανται οἱ πιστοὶ καὶ παρακολουθοῦν τὰς ἱερὰς τελετάς. Αὐτὸς ὁ χῶρος ὀνομάζεται κυρίως Ναός.

Ὁ κυρίως Ναός χωρίζεται μὲ διπλὴν σειρὰν κιόνων εἰς τρία μέρη, πού τὸ ὀνομάσαμεν κλίτη. Τὸ μεσαῖον κλίτος εἶναι τὸ εὐρυχωρότερον.

Εἰς τὸν κυρίως Ναόν ὑπάρχουν:

1. Τὸ εἰκονοστάσιον πού χωρίζει τὸ Ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως Ναόν. Τὸ εἰκονοστάσιον εἶναι ξύλινον ἢ μαρμάρινον μὲ τρεῖς πύλας, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ τρία κλίτη. Ἡ μεσαία, ἢ Ὠραία Πύλη, ἔχει δεξιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ δίπλα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἔχει τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ ἔπειτα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένος ὁ ναός. Εἰς τὴν ἰδίαν σειρὰν ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ εἰκόνες ἄλλων Ἁγίων. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰς ὑπάρχουν ἄλλαι μικρότεραι εἰκόνες κατὰ σειρὰν καὶ εἰς τὸ μέ-

σον, επάνω από την Ύψαιαν Πύλην, είναι η εικόν του Μυστικού Δείπνου.

Εις τὰς δύο πλαγίας θύρας είναι ζωγραφισμένοι οί αρχάγγελοι ὡς φρουροί του Ίεροῦ καί εις τήν μεσαίαν, τήν Ύψαιαν Πύλην, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἀπό τήν Ύψαιαν Πύλην μόνον οί ἱερεῖς οί ὁποῖοι ἱερουργοῦν εισέρχονται καί ἐξέρχονται. Εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἀπαγορεύεται ἡ χρῆσις αὐτῆς.

Ἐμπρὸς εις τὰς μεγάλας εἰκόνας του εἰκονοστασίου κρέμανται κομψότατα ἀργυρᾶ ἢ ἐπίχρυσα κανδήλια. Ἐπίσης ἐκεῖ ὑφοῦνται καί τὰ δύο ὑψηλά μανουάλια, τὸ ἐν ἔμπρὸς εις τήν εἰκόνα του Χριστοῦ καί τὸ ἄλλο ἔμπρὸς εις τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς του ναοῦ κρέματα ἀπὸ τήν ὀροφήν ὁ πολυέλαιος.

2. Ἡ σολέα. Εἰς μερικοὺς ναοὺς, ἔμπροσθεν του εἰκονοστασίου, τὸ δάπεδον εἶναι ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ δάπεδον του ἄλλου μέρους του ναοῦ καί λέγεται σολέα. Ἀπὸ τήν σολέαν κοινωνοῦν σήμερον οί πιστοί. Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους εις τήν σολέαν εὐρίσκετο ἡ ἔδρα του αὐτοκράτορος καί τῶν ἀρχόντων.

3. Τὰ ἀναλόγια. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσιον εὐρίσκονται τὰ δύο ἀναλόγια, τὸ ἐν ἀριστερὰ καί τὸ ἄλλο δεξιὰ. Εἶναι περιστροφικά ξύλινα στηρίγματα, ὅπου τοποθετοῦν οί ψάλται τὰ βιβλία των.

4. Ὁ δεσποτικὸς θρόνος. Παραπλεύρως τοῦ δεξιοῦ ψάλτου εἶναι τοποθετημένος ὁ ὠραῖος ὑψηλὸς δεσποτικὸς θρόνος, ὅπου ἴστανται ὁ ἐπίσκοπος, ὅταν ἱεουργῇ.

Εἰς τὸν δεσποτικὸν θρόνον εἰκονίζεται ὁ Χριστὸς, τοῦ ὁποῖου ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ ἐπίσκοπος.

5. Ο ἄμβων. Ἐναντι τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου ὑπάρχει μία ξυλινὴ ἢ μαρμαρινὴ ἐξέδρα, ὁ ἄμβων, στηριγμένος εἰς τὸν δευτέρου ἀριστερὸν στῦλον. Εἰς τὸν ἄμβωνα ἀναβαίνει ὁ διάκονος ἀπὸ περιστροφικὴν κλίμακα καὶ ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀπὸ ἐκεῖ κηρύττει τὸν θεῖον λόγον καὶ ὁ ἱεροκέρυξ.

6. Τὰ στασίδια. Εἶναι ἀπλᾶ ξύλινα καθίσματα τοποθετημένα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τοὺς τοίχους καὶ χρησιμεύουν νὰ ἴστανται ἢ νὰ κάθωνται οἱ ἡλικιωμένοι Χριστιανοί.

7. Ὁ γυναικωνίτης. Εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τοῦ ναοῦ καὶ ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἰσοδὸν ὑπάρχει μία μεγάλη ἐξέδρα. Ἐκεῖ ἀναβαίνουν αἱ γυναῖκες, διὰ νὰ ἴμωροῦν νὰ παρακολουθοῦν καλλίτερον τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν.

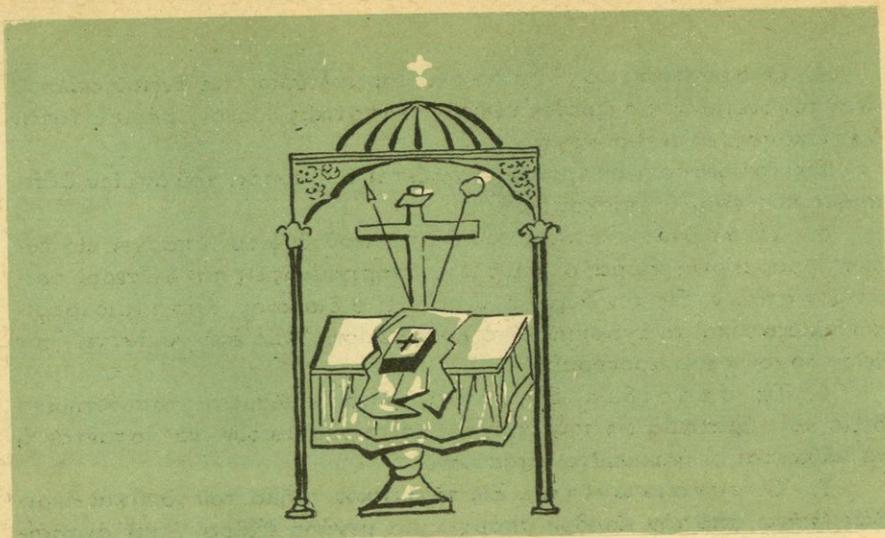
γ'. Τὸ Ἅγιον Βῆμα

Εἰς τὸ βάθος ἐμπρὸς μας βλέπομεν τὸ εἰκονοστάσιον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ τέμπλον. Τὸ εἰκονοστάσιον χωρίζει τὸν κυρίως Ναὸν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Βῆμα, τὸ ὁποῖον προορίζεται διὰ τοὺς ἱερεῖς. Τὸ Ἅγιον Βῆμα εὑρίσκεται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ εἶναι κατὰ τρεῖς βαθμίδας ὑψηλότερον ἀπὸ τὸν κυρίως Ναόν. Τὸ Ἅγιον Βῆμα καὶ ὁ κυρίως Ναὸς ἐπικοινωνοῦν μεταξύ των μὲ τρεῖς πύλας. Ἡ μεσαία εἶναι μεγαλυτέρα καὶ λέγεται Ὠραία πύλη.

Εἰς τὰς πρώτας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἢ Ἱερόν, ἦτο χωρισμένον ἀπὸ τὸν κυρίως Ναόν μὲ χαμηλὰ κάγκελα, μαρμάρια ἢ ξύλινα. Ἀλλὰ ἀργότερον προσέθεσαν τὰς εἰκόνας καὶ ἐδημιουργήθη τὸ εἰκονοστάσιον, τὸ ὁποῖον ὑψώθη καὶ ἐχώρισε τὸ Ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως Ναόν. Τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι τὸ ἱερώτερον μέρος τοῦ ναοῦ. Ἐκεῖ παραμένουν οἱ ἱερεῖς καὶ ἐκεῖ τελεῖται τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Βήματος ὑπάρχουν:

1. Ἡ Ἁγία Τράπεζα. Εἶναι κατεσκευασμένη ἀπὸ ξύλον ἢ ἀπὸ μάρ-

μαρον. Ἡ Ἁγία Τράπεζα εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ Ἱεροῦ, ἀντικρὺ εἰς τὴν Ὁραϊαν Πύλην καὶ εἶναι τὸ ἱερώτερον ἔπιπλον τοῦ ναοῦ. Στηρίζεται εἴτε εἰς ἓνα στῦλον, πού συμβολίζει τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, εἴτε εἰς τέσσαρας στύλους, πού συμβολίζουν τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς.

Διὰ νὰ γίνῃ λειτουργία εἰς ἓνα ναόν, πρέπει προηγουμένως νὰ ἔχη οὗτος ἐγκαινισθῆ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοποθετοῦν μέσα εἰς τὸν στῦλον τῆς Ἁγ. Τραπέζης ἱερὰ λείψανα Μαρτύρων, διὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐστερεώθη μὲ τὸ αἷμα πού ἔχυσαν οἱ Μάρτυρες.

Ἡ Ἁγία Τράπεζα εἶναι πάντοτε σκεπασμένη μὲ ὠραῖα κεντημένα καθαρά καλύμματα.

Τὰ καλύμματα τῆς Ἁγίας Τραπέζης εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Τὸ εἰλητόν, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον εἰκονίζεται ὁ τάφος τοῦ Σωτῆρος. β) Τὸ κατασάρκιον εἶναι λευκὴ σινδὼν καὶ συμβολίζει τὸ νεκρικὸν σάβανον, μὲ τὸ ὁποῖον περιετύλιξαν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν τὸ κατεβίβασαν ἀπὸ τὸν σταυρόν. γ) Τὸ ἀντιμήνσιον εἶναι ἓνα ἰσόπλευρον τετράγωνον ὕφασμα μὲ ραμμένα γύρω ἅγια λείψανα Μαρτύρων, τὸ ὁποῖον ἀγιάζεται κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ καὶ παριστάνει τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου. Τὸ ἀντιμήνσιον τὸ μεταχειρίζεται ὁ ἱερεὺς, ὅταν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ εἰς ναοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν

ἔχουν ἐγκαινιασθῆ, ἢ εἰς πλοῖα καὶ εἰς στρατόπεδα. δ) Ὁ ἄ ἡ ρ. Εἶναι ἐν τετράγωνον μεταξωτὸν καὶ χρυσοκέντητον ὕφασμα, ποῦ τὸ χρησιμοποιεῖ ὁ ἱερεὺς, διὰ νὰ σκεπάζῃ τὰ Τίμια Δῶρα. Συμβολίζει δὲ τὴν καθαρὰν σινδὸνα μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ Ἰωσήφ ὁ Ἀριμαθαίας περιετύλιξε τὸ σῶμα τοῦ Ἐσταυρωμένου κατὰ τὸν ἐνταφιασμόν. Ὁ ἄ ἡ ρ. σείεται ἀπὸ τὸν ἱερέα ἐπάνω εἰς τὰ Τίμια Δῶρα, ὅταν ἀναγινώσκεται τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σεισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγινε κατὰ τὴν σταύρωσιν.

Ἐπάνω τῆς Ἀγ. Τραπεζῆς ὁ ἱερεὺς τοποθετεῖ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐκεῖ ἐπίσης ὑπάρχει τὸ ἄρτοφόριον, τὰ δύο κηροπήγια καὶ τὸ βιβλίον τῆς Θείας Λειτουργίας.

Τὸ ἄρτοφόριον. Εἶναι ἐν μικρὸν κιβώτιον ξύλινον ἢ ἀργυροῦν. Ἐντὸς αὐτοῦ φυλάσσεται ὁ Ἅγιος Ἄρτος, τὸν ὁποῖον μεταλαμβάνουν οἱ πιστοί, ὅταν ὑπάρχῃ ἔκτακτος ἀνάγκη, ὅταν δηλαδὴ κανεὶς Χριστιανὸς εἶναι ἀσθενὴς ἢ ἐτοιμοθάνατος, ἢ ὅταν τελεῖται Προηγιασμένη Λειτουργία.

2. Ἡ προσκομιδὴ. Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ὑπάρχει μία μικρὰ κόγχη εἰς τὸν τοῖχον, ἢ ὁποία λεγεται προσκομιδὴ ἢ ἡ πρόθεσις. Εἰς τὴν προσκομιδὴν προετοιμάζονται καὶ εὐλογοῦνται ἀπὸ τὸν ἱερέα τὰ Τίμια Δῶρα, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ Θεία Λειτουργία.

Ἀπὸ τὴν προσκομιδὴν λαμβάνει κατόπιν ὁ ἱερεὺς τὰ Τίμια Δῶρα, ὅταν κάμῃ τὴν μεγάλην εἴσοδον, καὶ τὰ μεταφέρει εἰς τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, ὅπου γίνεται τὸ Μυστήριον. Ἡ κόγχη τῆς προσκομιδῆς συμβολίζει τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ εἰς τὸ βῆθος τῆς εἶναι ζωγραφισμένη ἡ γέννησις καὶ ὁ ἀστὴρ μὲ τοὺς τρεῖς Μάγους.

3. Τὸ σκευοφυλάκιον. Εἰς τὰ δεξιὰ τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς εὐρίσκεται ἐν μέγα ἐρμάριον, τὸ σκευοφυλάκιον, ὅπου φυλάσσονται τὰ διάφορα σκεύη τοῦ ναοῦ καὶ τὰ ἄμφια τῶν ἱερέων.

4. Τὸ σύνθρονον. Εἰς τὴν κόγχην τοῦ Ἀγίου Βήματος, ἀκριβῶς ὀπισθεν τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς, εἶχον αἱ παλαιότεραι Ἐκκλησίαι μίαν σειρὰν ἀπὸ θρόνους μαρμαρίνους ἢ ξυλίνους, ὅπου ἐκάθητο ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ ἱερεῖς, ὅταν οἱ ψάλλται ἀνεγίνωσκον προφητείας ἢ ψαλμούς, τὸν Ἀπόστολον κ.λ.π. Σήμερον εἰς ὀλίγας μόνον μεγάλας Ἐκκλησίας ὑπάρχει τοιοῦτο σύνθρονον, π.χ. εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν.

✓ 6. Τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ Ναοῦ

Ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερεὺς, διὰ νὰ τελέσῃ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, χρησιμοποιοῖ ὠρισμένα ἱερὰ σκεύη. Τὰ ἱερὰ σκεύη διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Τὸ ἅγιον ποτήριον. Εἶναι ἀσημένιον ἢ ὀλόχρυσον καὶ συμβολίζει τὸ ποτήριον μὲ τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Μαθητάς Του νὰ πίοιεν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ὅταν τοὺς εἶπε: « *πῖετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου...* ».

2. Ὁ ἅγιος δίσκος. Εἶναι ὁ δίσκος ὅπου τοποθετεῖ ὁ ἱερεὺς τὸν ἱερὸν Ἄρτον ἀπὸ τὴν προσκομιδῆν, διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν καὶ νὰ τελέσῃ τὸ Μυστήριον. Ὁ ἅγιος δίσκος εἶναι χρυσοῦς ἢ ἀσημένιος καὶ συμβολίζει τὴν φάνην ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστός.

3. Ὁ ἀστερίσκος. Εἶναι κυρτὸς σταυρὸς ἀπὸ χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν καὶ τοποθετεῖται ἐπάνω εἰς τὸν ἅγιον δίσκον. Συμβολίζει δὲ τὸν ἀστέρα, πού ὠδήγησε τοὺς Μάγους ἀπὸ τὴν Ἄνατολὴν ἕως τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ.

4. Ἡ λόγχη. Εἶναι μικρὸν μαχαιρίδιον εἰς σχῆμα λόγχης καὶ συμβολίζει τὴν λόγχην, μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ἐκέντησε τὴν πλευρὰν τοῦ Ἑσταυρωμένου. Μὲ τὴν λόγχην κόπτει ὁ ἱερεὺς τὸν ἅγιον

Ἄρτον ἀπὸ τὸ πρόσφορον καὶ τὸν τοποθετεῖ εἰς τὸν δίσκον, ὅταν ἐτοιμάζη τὰ Τίμια Δῶρα εἰς τὴν προσκομιδὴν.

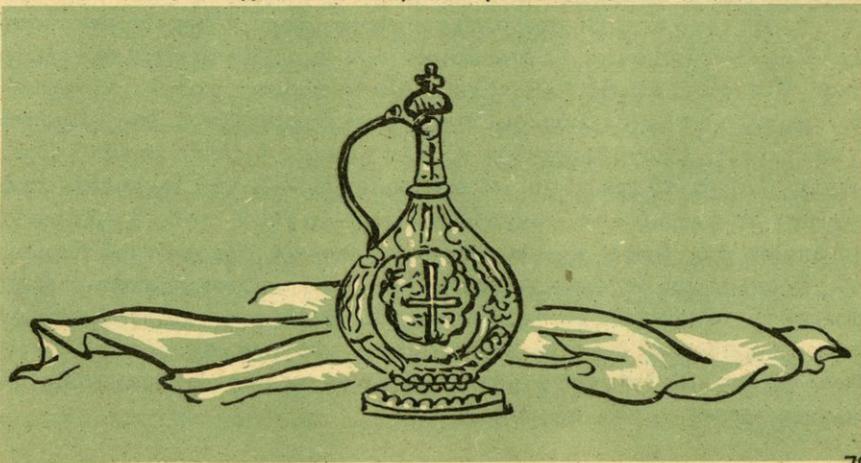
5. Ἡ λαβίς. Εἶναι τὸ κουταλάκι ποῦ χρησιμοποιεῖ ὁ ἱερεὺς διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς Θείας Κοινωνίας.

6. Ὁ σπόγγος. Μὲ τὸν σπόγγον καθαρίζει ὁ ἱερεὺς τὸν δίσκον καὶ τὸ ἅγιον ποτήριον, συμβολίζει δὲ τὸν σπόγγον ποῦ μετεχειρίσθη ὁ στρατιώτης, διὰ τὴν δώση τὴν χολὴν καὶ τὸ ὄσος εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον.

7. Τὸ ζέον. Εἶναι μικρὸν δοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον θερμαίνουν τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον χύνει ὁ ἱερεὺς εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον, ὅπου ὑπάρχει ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος. Τὸ ζέον συμβολίζει τὴν « ζέσιν τῆς Πίστewος », δηλαδὴ τὴν θερμότητα τὴν ψυχικὴν, μὲ τὴν ὁποῖαν προσέρχονται οἱ πιστοί, διὰ τὴν δεχθοῦν τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν.

✓ 7. Ἄλλα ἱερά ἀντικείμενα τοῦ Ναοῦ

1. Τὸ θυμιατήριον. Εἶναι δοχεῖον ἀργυροῦν ἢ ἀπὸ ἄλλο στιλπνὸν μέταλλον, κρεμασμένον μὲ τέσσαρας λεπτὰς ἀλυσσίδας, αἱ ὁποῖαι συμβολίζουν τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς. Ἔχει δὲ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τρεῖς κωδωνίσκους, ἐν ὧν δηλαδὴ δώδεκα. Αὐτοὶ οἱ δώδεκα κωδωνίσκοι συμβολίζουν τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους. Μέσα εἰς τὸ θυμιατήριον καίει ὁ ἱερεὺς τὸ θυμίαμα καὶ θυμιατίζει τὰς ἁγίας εἰκόνας καὶ τοὺς πιστούς. Ὁ καπνὸς τοῦ θυμιάματος ποῦ ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν, συμβολίζει τὴν προσευχὴν τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, διότι κατ' αὐτὸν τὸν

τρόπον και ἐκείνη ἀναβαίνει εἰς τὸν Πλάστην μας, ὅπως λέγει καὶ ὁ προφητὰναξ Δαβὶδ εἰς τοὺς ψολμούς του : « Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν Σου ».

2. Τὸ μυροδοχεῖον. Εἶναι ἐν μικρὸν δοχεῖον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσεται τὸ Ἅγιον Μύρον. Μὲ τὸ Ἅγιον Μύρον μυρώνονται τὰ νήπια κατὰ τὸ Μυστήριον τοῦ Χρίσματος.

3. Τὰ ἑξαπτέρυγα. Εἶναι στρογγυλαὶ ἀνάγλυφοι εἰκόνες ἀπὸ ξύλον ἢ μέταλλον ἐπιχρυσωμένον ἢ ἐπαργυρωμένον. Τὰ ἑξαπτέρυγα ἔχουν δύο ὄψεις καὶ εἶναι τοποθετημένα εἰς ὑψηλὰ κοντάρια. Γύρω αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἔχουν ἑξ πτέρυγας καὶ συμβολίζουν τοὺς ἄγγελους.

4. Τὰ ἱερά λάβαρα. Καμωμένα ἀπὸ πολύτιμον ὕφασμα μὲ εἰκόνας ζωγραφιστάς ἢ κεντητάς. Συνήθως τὰ ἱερά λάβαρα τὰ ἔχουν τοποθετημένα ὀπίσω ἀπὸ τὰ στασίδια τῶν ψαλτῶν. Τὰ ἱερά λάβαρα προπορεύονται μαζί μὲ τὰ ἑξαπτέρυγα κατὰ τὰς μεγάλας ἐκκλησιαστικὰς πομπὰς καὶ λιτανείας.

5. Ὁ ἐπιτάφιος. Εἶναι ἐν παραλληλόγραμμον τεμάχιον ὕφασματος μεταξωτόν, μὲ χρυσὰ κρόσια, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ζωγραφισμένη ἢ κεντημένη ἡ ἁγία ταφή τοῦ Κυρίου.

Ἡ εἰκὼν τοῦ ἐπιταφίου τοποθετεῖται κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, μετὰ τὴν ἀποκαθήλωσιν, εἰς ἀνθοστόλιστον κουβούκλιον, τοῦ ὁποῖου γίνεται ἡ περιφορὰ κατὰ τὴν ἰδίαν νύκτα.

6. Τὸ προσκυνητᾶριον, ὅπου προσκυνοῦμεν καὶ ἀσπαζόμεθα τὴν εἰκόνα ὅταν εἰσερχώμεθα εἰς τὸν ναόν.

7. Αἱ εἰκόνες. Οἱ πρῶτοι χριστιανικοὶ ναοί, ὅπως εἶπομεν, ἦσαν ἀπλᾶ μεγάλα δωμάτια, τὸ ἐσωτερικόν των ὅμως δὲν τὸ εἶχον ἀκαλλώπιστον. Παντοῦ γύρω εἰς τοὺς τείχους, εἰς τοὺς κίονας καὶ εἰς τὸ χαμηλὸν τέμπλον ὑπῆρχον διάφοροι ὀυμβολικαὶ παραστάσεις, ζωγραφισταὶ ἢ ἀνάγλυφοι. Ἐζωγράφιζον τὴν περιστράν, ἢ ὁποία ἐσυμβόλιζε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐσυμβόλιζε τὴν Ἐκκλησίαν πρὸ πάντων δὲ συνήθιζον νὰ ζωγραφίζουσαν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, τὸ ὁποῖον τοὺς ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου.

Πρέπει ὅμως νὰ εἴπωμεν καὶ τὸ ἐξῆς : Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἀπέφυγον νὰ τοποθετοῦν εἰς τοὺς ναοὺς των ἀγάλματα καὶ εἰκόνες τῶν ἁγίων προσώπων, διότι ἐφοβοῦντο μήπως τοὺς κατηγορήσουσαν ὡς εἰδωλολάτραις καὶ ἐπὶ πλέον διότι ἐφοβοῦντο μήπως παρασυρθοῦσαν οἱ ἀμαθεῖς πιστοὶ εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν.

Ἄλλὰ ἀπὸ τὸν 3ον αἰῶνα καὶ ἔπειτα, ὅταν εἶχε πλέον στερεωθῆ ἡ χριστιανικὴ πίστις, ἤρχισαν νὰ προβάλλουν σιγὰ σιγὰ εἰς τοὺς τοίχους τῶν Ἐκκλησιῶν παραστάσεις ἀπὸ τὰς διηγήσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (ἡ θυσία τοῦ Ἄβελ, ἡ πώλησις τοῦ Ἰωσήφ, ἡ θυσία τοῦ Ἀβραὰμ κλπ.). Ἀργότερον ἤρχισαν νὰ ζωγραφίζουσιν καὶ εἰκόνας ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὰ θαύματα καὶ τὰς παραβολὰς τοῦ Κυρίου, σκηνὰς ἀπὸ τὴν ζωὴν Του, εἰκόνας τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων κλπ.

Οἱ Χριστιανοὶ δὲν λατρεύουσιν βεβαίως τὰς εἰκόνας, ἀποδίδουσιν ὅμως εἰς αὐτὰς μεγάλην τιμὴν, διότι ὡς ἀνοικτὰ βιβλία παρουσιάζουσιν τὸν βίον τῶν ἁγίων προσώπων, τὰ ὅποια πρέπει νὰ μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ζωὴν μας.

9. Τὰ κανδηλία, τὰ κηρία, τὰ μανουάλια, οἱ πολυέλειοι. Ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χριστιανικοὺς χρόνους διατηροῦμεν τὴν συνήθειον νὰ ἀνάπτωμεν ἔμπρὸς εἰς τὰς ἁγίας εἰκόνας κανδηλία μὲ ἔλαιον· τὸ ἔλαιον αὐτὸ εἶναι σύμβολον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ. Τὰ κανδηλία τὰ ἀνάπτωμεν, διὰ νὰ δεῖξωμεν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εὐλάβειάν μας πρὸς τὰ ἅγια πρόσωπα τὰ ὅποια παριστάνουσιν αἱ εἰκόνας.

Μέσα εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα καὶ ὀπισθεν ἀκριβῶς τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου καίει διαρκῶς, ἡμέραν καὶ νύκτα, ἓν κανδηλίον, πού λέγεται ἀκοίμητος λυχνία καὶ συμβολίζει τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ μας, τὸ ὁποῖον φωτίζει πάντοτε τοὺς Χριστιανοὺς.

Ἡ ἀκοίμητος λυχνία καίει συνεχῶς χάριν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄρτοφόριον. Ἀπὸ τὴν ἀκοίμητον λυχνίαν ἀνάπτει τὴν λαμπάδα ὁ ἱερεὺς τὴν ὥραν τῆς Ἀναστάσεως καὶ ψάλλει τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ».

Ἐπίσης ἀνάπτωμεν εἰς τὰς Ἐκκλησίας κηρία καὶ λαμπάδας. Τὸ ἴλαρον φῶς τῶν κανδηλίων καὶ τῶν κηρίων, μαζὶ μὲ τὸ φῶς πού ἐκπέμπουσιν τὰ μανουάλια καὶ οἱ κρυστάλλινοι πολυέλειοι, δίδουσιν περισσοτέραν μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸν ναὸν καὶ προκαλοῦν θρησκευτικὴν συγκίνησιν εἰς τὰς ψυχὰς μας.

10. Ἡ κολυμβήθρα. Εἶναι δοχεῖον χάλκινον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει διὰ τὴν βάπτισιν. Ἡ κολυμβήθρα συμβολίζει τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ὅπου ἔβαπτίσθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

11. Οἱ κώδωνες. Προσκολλημένον εἰς τὸν ναὸν εἶναι τὸ κωδωνοστάσιον, ὅπου κρέμανται οἱ κώδωνες (καμπάνες). Οἱ κώδωνες σημαίνουν, διὰ νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς πιστοὺς νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰς τὰ πρῶτα χριστιανικά χρόνια εἶχον μόνον σήμαντρα ξύλινα ἢ σιδηρᾶ. Σήμαντρα ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ τώρα εἰς μερικά μοναστήρια.

Διὰ πρώτην φοράν ἐχρησιμοποιήθησαν οἱ κώδωνες, ὅταν ἐβασίλευεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Γ' (850 μ. Χ.). Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἕνας Ἑνετὸς ἔστειλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὡς δῶρον 12 κώδωνας. Τότε ὁ Μιχαὴλ διέταξε νὰ κτίσουν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἕν ἰδιαίτερον κωδωνοστάσιον καὶ ἐκεῖ ἐπάνω νὰ κρεμάσουν αὐτοὺς τοὺς κώδωνας. Ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν διεδόθη ἔπειτα εἰς ὁλόκληρον τὴν Χριστιανοσύνην.

8. Τὰ ἱερά βιβλία

Εἰς τὰς Ἐκκλησίας μας ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὑπάρχουν καὶ ἄλλα βιβλία, τὰ ὁποῖα περιέχουν διαφόρους προσευχάς, ὕμνους, ψαλμούς, τροπάρια, παρακλήσεις, κανόνες, καταβασίας κλπ. Τὰ βιβλία αὐτὰ τὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλται, ὅταν τελοῦν τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ τὰς ἄλλας καθιερωμένας ἀκολουθίας τῆς θρησκείας μας.

Τὰ κυριώτερα ἱερά βιβλία εἶναι :

1. Τὸ Εὐαγγέλιον. Περιέχει περικοπὰς ἀπὸ τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. Εἶναι ὠραῖον βιβλίον στολισμένον ἀπ' ἔξω μὲ ἄργυρον καὶ ἔχει ἐμπρὸς τὴν σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος καὶ ὀπισθεν τὴν Ἁγίαν Του Ἀνάστασιν.

2. Ὁ Ἀπόστολος. Περιέχει περικοπὰς ἀπὸ τὰς Πράξεις καὶ τὰς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων.

3. Τὰ Δώδεκα Μηναιᾶ. Περιέχουν ὕμνους, τροπάρια, ἀπολυτικά καὶ βίους τῶν Ἁγίων ὅλου τοῦ ἔτους, χωρισμένους κατὰ μῆνας.

4. Τὸ Ψαλτήριον. Περιέχει τοὺς ψαλμούς τοῦ Δαβὶδ.

5. Τὸ Εὐχολόγιον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει εὐχάς, δεήσεις καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀκολουθίαν τῆς θείας Λειτουργίας, τῶν ἄλλων Μυστηρίων καὶ ὅλων τῶν τελετῶν.

6. Ἡ Ὁκτώηχος. Περιέχει ὕμνους καὶ τροπάρια διὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὴν Ἀνάστασίν Του, χωρισμένα εἰς τοὺς ὀκτὼ ἤχους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ψαλμοδίας. Τὸ ἴδιον βιβλίον λέγεται καὶ Παρακλητικὴ, διότι περιέχει καὶ παρακλητικούς κανόνες εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

7. Τὸ Τριψῆδιον. Περιέχει τοὺς ὕμνους ποὺ ψάλλονται ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου ἕως τὸ Μέγα Σάββατον.

8. Τὸ Πεντηκοστᾶριον. Περιλαμβάνει τοὺς ὕμνους οἱ ὅποιοι ψάλλονται ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἕως τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.

9. Τὸ Ὠρολόγιον. Περιλαμβάνει προσευχάς, ψαλμούς, ἀπολυτίκια, κοντάκια καὶ διάφορα ἄλλα ἐκκλησιαστικά ποιήματα.

10. Τὸ Λειτουργικόν. Περιλαμβάνει τὴν Λειτουργίαν τοῦ Μ. Βασίλειου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν Προηγιασμένων Δώρων.

11. Τὸ Τυπικόν. Ὅριζει μὲ ποίαν τάξιν πρέπει νὰ γίνωνται οἱ τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας μας.

✓ 9. Τὰ ἱερά ἄμφια

✓ Ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἔχει καθιερωθῆ νὰ ἔχουν οἱ κληρικοὶ διαφορετικὴν ἐνδυμασίαν ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς. Οἱ κληρικοὶ φοροῦν ὡς καθημερινὸν ἐνδυμα τὰς μαύρας μακρὰς ἐκείνας στολάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται ράσα, καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν φοροῦν τὸ καλυμμαύχιον. Ὅταν ὁμως ἱεουργοῦν, φοροῦν τὰ ἱερά ἄμφια.

Ἱερά ἄμφια ὀνομάζομεν τὰ πολυτελεῖ μεταξωτὰ ἀσημοκέντητα καὶ χρυσοποίκιλτα ἐνδύματα, τὰ ὅποια φοροῦν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι, ὅταν τελοῦν τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς τελετάς. Ὁ κληρικός πρὶν ἐνδυθῆ τὰ ἄμφια, τὰ εὐλογεῖ κάμνων τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ τὰ ἀσπάζεται, διὰ νὰ δείξη τὴν εὐλάβειάν του.

Τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν δὲν εἶναι ὅμοια. Ἄλλὰ φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος, ἄλλα ὁ ἱερεὺς καὶ ἄλλα ὁ διάκονος.

✓ α'. Τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου

Τὰ ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Τὸ στιχάριον. Εἶναι ἐσωτερικὸν φόρεμα μὲ στενὰ μανίκια, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τῶν ποδῶν. Συμβολίζει δὲ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς τοῦ κληρικοῦ.

2. Τὰ ἐπιμανίκια. Εἶναι στενὰ χρυσοκέντητα μανικέτια, τὰ ὅποια προσαρμύζονται εἰς τὸ ἄκρον τῶν μανικίων τοῦ στιχαρίου. Συμβολίζουν δὲ τὴν θεῖαν δύναμιν, ἢ ὁποῖα κατανικᾷ τοὺς ἔχθρους.

3. Τὸ ἐπιτραχήλιον. Εἶναι στενόμακρον χρυσοποίκιλτον ὕφασμα, τὸ ὁποῖον φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὸν λαιμόν του καὶ φθάνει μέχρι τῶν ποδῶν. Συμβολίζει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ἀπαραίτητον ἄμφιον διὰ τὴν τέλεσιν εἰσασδήποτε θρησκευτικῆς τελετῆς ἢ Μυστηρίου.

4. Ἡ ζώνη. Εἶναι κεντημένη με χρυσαῦς ἢ ἀργυρᾶς κλωστὰς καὶ τὴν φορεῖ εἰς τὴν μέσην του ὅπ' ἔξω ἀπὸ τὸ στιχάριον. Ἡ ζώνη συμβολίζει τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

5. Ὁ σάκκος. Εἶναι ἐν εὐρύχωρον χρυσοκέντητον ἄμφιον, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τῶν γονάτων καὶ ἔχει κοντὰ μονίκια. Συμβολίζει δὲ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἔχη κάθε λειτουργός.

6. Τὸ ὠμοφόριον. Εἶναι μακρόστενον βαρύτιμον ὕφασμα, τὸ ὁποῖον ἔχει κατὰ μήκος κεντημένους σταυρούς καὶ κλωστήν χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν. Αὐτὸ τὸ φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος εἰς τοὺς ὤμους του, διὰ τοῦτο λέγεται ὠμοφόριον. Ἔχει ὁμως δύο ὠμοφόρια, τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. Τὸ μέγα τὸ φορεῖ ἀπὸ τὴν δοξολογίαν ἕως τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ δὲ μικρόν τὸ φορεῖ μέχρι τέλους τῆς θείας Λειτουργίας. ✓

7. Ἡ μίτρα. Εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστατον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὅμοιον με στέμμα, τὸ ὁποῖον φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος τὴν ὥραν τῆς Λειτουργίας. Ἡ μίτρα εἶναι καμωμένη ἀπὸ βελούδον κεντημένον με χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν καὶ στολισμένη με πολυτίμα πετράδια καὶ με τὰς εἰκόνας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν. Συμβολίζει δὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ Χριστοῦ.

8. Ὁ σταυρὸς καὶ τὸ ἐγκόλπιον κρέμονται με χρυσοῦν ἀλυσίδα ἀπὸ τὸν λαιμόν του καὶ φθάνουν ἔμπρὸς εἰς τὸ στήθος. Εἶναι ὀλόχρυσα καὶ ἀδαμαντοκόλλητα. Τὸ ἐγκόλπιον ἔχει ἐπάνω τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας.

Ὁ σταυρὸς συμβολίζει τὴν αὐταπάρησιν τοῦ ἐπισκόπου, τὸ δὲ ἐγκόλπιον τὴν καθαρὰν του καρδίαν. Σταυρὸν φέρουν καὶ οἱ ἀρχιμανδρίται.

9. Ὁ μανδύας. Εἶναι πολυτελέστατον ἄμφιον χωρὶς μονίκια. Δένεται εἰς τὸν λαιμόν, εἶναι ἔμπρὸς ἀνοικτὸς καὶ ὀπίσω ἔχει μεγάλην οὐράν, τὴν ὁποῖαν κρατεῖ ὁ διάκονος. Τὸν μανδύαν τὸν φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὰς ἀκολουθίας τῶν ἑσπερινῶν καὶ εἰς τὰς διαφόρους ἄλλας τελετὰς ἔκτος ἀπὸ τὴν θείαν Λειτουργίαν.

10. Τὸ ἐπιγονάτιον. Εἶναι ὕφασμα εἰς σχῆμα ρόμβου κεντημένον με σταυρούς καὶ ἔχει κρόσσια. Κρέματα ἀπὸ τὴν ζώνην καὶ φθάνει ἀκριβῶς

δίπλα εἰς τὸ δεξιὸν γόνατον. Τὸ ἐπιγονάτιον συμβολίζει τὸ πανίον μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἐσπόγγισε τοὺς πόδας τῶν Μαθητῶν Του, πρὶν καθίσουν εἰς τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον.

11. Ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος (πατερίτσα). Εἶναι ὑψηλὴ ράβδος ἐκ πολυτίμου μετάλλου. Φέρει εἰς τὴν κορυφὴν δύο ἀντιμέτωπους κεφαλὰς ὄφειων καὶ εἰς τὸ μέσον τὸν σταυρόν. Ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος συμβολίζει τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν. Αἱ κεφαλαὶ τῶν ὄφειων συμβολίζουν τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς τῆς πίστεως, τοὺς ὁποίους νικᾷ ὁ σταυρός, ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὸ μέσον αὐτῶν.

12. Τὸ ἐπανωκαλύμμαυχον. Εἶναι λεπτὸν μαῦρον ὕφασμα, τὸ ὁποῖον φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος ἐπάνω ἀπὸ τὸ καλυμμαύχιον καὶ φθάνει ὀπίσω εἰς τοὺς ὤμους του. Φορεῖ ἐπανωκαλύμμαυχον, ὅταν εἶναι ἐνδυμένος τὰ μαῦρα ράσα. Τὸ φορεῖ ἐπίσης καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης. Τὸ ἐπανωκαλύμμαυχον συμβολίζει τὴν αὐτοθυσίαν τῶν ἀρχιερέων.

β'. Τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ ἱερέως

Τὰ ἄμφια τοῦ ἱερέως, δηλαδὴ τὸ στιχάριον, ἡ ζώνη, τὰ ἐπιμανίκια, τὸ ἐπιτραχήλιον καὶ τὸ ἐπιγονάτιον, εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ ὄχι τόσο βαρύτερα. Τὸ ἐπιγονάτιον τὸ φοροῦν μόνον ἐκεῖνοι οἱ ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὸν τίτλον τοῦ οἴκονόμου, τοῦ ἀρχιμανδρίτου ἢ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου.

Ὁ ἱερεὺς φορεῖ ἐπίσης καὶ φαιλόνιον. Τὸ φαιλόνιον εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν ἄμφιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μανίκια, καὶ εἶναι μακρὸν ὡς μανδύας. Ἐμπρὸς εἶναι ἀνοικτὸν ἀπὸ τὴν μέση καὶ κάτω. Εἰς τὸ ἐπάνω μέρος ἔχει ἀνοιγμα, διὰ νὰ τὸ φορῇ ὁ ἱερεὺς. Τὸ φαιλόνιον εἶναι καμωμένον ἀπὸ πολύχρωμον μεταξωτὸν ὕφασμα καὶ φέρει σταυροὺς καὶ χρυσᾶ σειρήτια. Συμβολίζει δὲ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἱερέων.

γ'. Τὰ ἱερά ἄμφια τοῦ διακόνου

Ὁ διάκονος φέρει μόνον στιχάριον καὶ ἐπιμανίκια, ὅπως καὶ ὁ ἱερεὺς. Φορεῖ ὅμως καὶ ἐν διακριτικὸν ἄμφιον ὁ διάκονος. Τὸ διακριτικὸν αὐτὸ ἄμφιον τοῦ διακόνου εἶναι τὸ ὀράριον, δηλαδὴ ἐν στενὸν καὶ μακρὺ ὕφασμα πολύχρωμον στελισμένον μὲ σταυροὺς, ποὺ καταλήγει εἰς κρόσσια ἐπίχρυσα ἢ ἐπάργυρα. Τὸ ὀράριον τὸ φορεῖ ὁ διάκονος κατὰ τὰς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς ὤμους του. Τὸ φορεῖ δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ ἐν ἄκρον νὰ κρέμαται ὀπίσω καὶ τὸ ἄλλο ἐμπρὸς ὡς ἐπιτραχήλιον. Συμβολίζει δὲ τὰς πτέρυγας τῶν ἀγγέλων.

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

1. Τὰ εἶδη τῶν ἐορτῶν

✓ Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν καὶ ὅτι κάθε ὥραν εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀκούσῃ τὴν προσευχὴν μας, ὅπως ἀκούει ὁ καλὸς πατὴρ τὰ παιδιὰ του.

Ἡ Ἐκκλησία μας ὁμῶς ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων ἔχει καθιερώσει ὠρισμένας ἡμέρας, διὰ νὰ συγκεντρωθῶμεθα εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἐκεῖ ὅλοι μαζί νὰ λατρεύωμεν τὸν Πλάστην μας καὶ νὰ τιμῶμεν τὴν Παναγίαν, τοὺς Ἀγγέλους, τοὺς Ἁγίους κλπ.

Τὰς ἡμέρας λοιπὸν αὐτάς, ὅπου συγκεντρωνόμεθα εἰς τοὺς ναοὺς διὰ νὰ λατρεύσωμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ τιμήσωμεν τὴν μνήμην τῶν ἁγίων προσώπων, τὰς ὀνομάζομεν ἐορτάς.

Οἱ Ἑβραῖοι σύμφωνα μετὰ τὴν τετάρτην ἐντολὴν εἶχον ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως καὶ λατρείας τὸ Σάββατον. Οἱ Χριστιανοὶ καθιέρωσαν ὡς πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος τὴν Κυριακὴν, διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀνεστήθη ὁ Κύριος. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Κυριακῆ.

Ἡ Κυριακὴ ἀρχικῶς ἦτο ἡ μοναδικὴ ἑορτὴ τῶν Χριστιανῶν. Κατό-

πιν ὁμως ἤρχισαν νὰ προσθέτουν καὶ ἄλλας ἑορτάς, διὰ νὰ τιμήσουν διάφορα περιστατικά ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἁγίων. Τοιοῦτοτρόπως ὠρίσθησαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας τριῶν εἰδῶν ἑορταί :

α. Αἱ Δεσποτικαὶ ἑορταί, ἀφιερωμέναι εἰς τὸν Μεγάλον μας Δεσπότην, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

β. Αἱ Θεομητορικαὶ ἑορταί, ἀφιερωμέναι εἰς τὴν Θεοτόκον.

γ. Αἱ ἑορταὶ τῶν Ἁγίων, ἀφιερωμέναι εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς πίστεώς μας.

Εἰς τὰ ἐπόμενα μαθήματα θὰ ἐξετάσωμεν τὰς σπουδαιότερας καθιερωμένας ἑορτάς τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας.

2. Αἱ Δεσποτικαὶ ἑορταί

Αἱ Δεσποτικαὶ ἑορταὶ διαιροῦνται εἰς κινητὰς καὶ ἀκίνητους. Κινηταὶ εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι δὲν ἑορτάζονται πάντοτε κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν, ἀλλὰ μετακινοῦνται.

Ἄκίνητοι εἶναι ὅσαι ἑορτάζονται κατ' ἔτος τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν.

α'. Αἱ ἀκίνητοι Δεσποτικαὶ ἑορταί

✓ Αἱ κυριώτεραι ἀκίνητοι Δεσποτικαὶ ἑορταὶ εἶναι :

1. Τὰ Χριστούγεννα. Ἐορτάζονται τὴν 25ην Δεκεμβρίου καὶ εἶναι μία ἀπὸ τὰς δύο μεγαλυτέρας ἑορτάς τῆς Χριστιανοσύνης. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πανηγυρίζομεν τὴν γέννησιν τοῦ Θεοῦ Βρέφους εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ.

2. Ἡ περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἐορτάζεται ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν, δηλαδὴ τὴν 1ην Ἰανουαρίου, διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἔδωσαν εἰς τὸ νεογέννητον τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ὅπως ὠρίζεν ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία.

3. Τὰ Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια. Εἰς τὰς 6 Ἰανουαρίου ἑορτάζομεν καὶ πανηγυρίζομεν τὴν βάπτισιν τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν.

4. Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἐορτάζεται τὴν 2αν Φεβρουαρίου, δηλαδὴ 40 ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Παναγία ἔφερε τὸν Ἰησοῦν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν Ναόν. Ἐκεῖ τὴν ὑπεδέχθη ὁ γέρον προφήτης Συμεὼν καὶ τῆς ἀνέγνωσε τὰς κανονισμένας εὐχάς.

5. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ κατ' ἀρχὰς ἐωρτάζετο πρὸ τοῦ Πάσχα. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως πού ἡ Ἁγία Ἑλένη ἐώρτασε τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως, πού ἔκτισεν εἰς τὸ ὄρος Θαβώρ, καθιερώθη νὰ ἐορτάζεται ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος εἰς τὰς 6 Αὐγούστου.

6. Ἡ Ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἐορτάζεται τὴν 14ην Σεπτεμβρίου εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἔστησεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως τῆς Ἱερουσαλήμ τὸν Τίμιον Σταυρόν, διὰ πρῶτην φορὰν ἡ Ἁγία Ἑλένη, ὅταν τὸν εὔρε, καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ὁ οὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ὅταν τὸν ἀνέκτησεν ἀπὸ τοὺς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι τὸν εἶχον ἀρπάσει. ✓

✓ β'. Αἱ κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἑορταὶ

Ὅπως μεταξὺ τῶν ἀκινήτων Δεσποτικῶν ἑορτῶν ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι τὰ Χριστούγεννα, τοιουτοτρόπως καὶ μεταξὺ τῶν κινητῶν ἡ πλεόν σπουδαία ἑορτὴ εἶναι τὸ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα εἶναι τὸ κέντρον γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖον κανονίζονται ὅλαι αἱ ἄλλαι κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἑορταί. Ἀπὸ αὐτὰς αἱ μὲν ἐορτάζονται πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα, αἱ δὲ ἄλλαι ἔπειτα ἀπὸ τὸ Πάσχα.

✓ I. Αἱ κινηταὶ Δεσποτικαὶ ἑορταὶ πρὸ τοῦ Πάσχα

1. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου. Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἀνογινώσκει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τὴν παραβολὴν διὰ τὸν Τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον (Λουκ. ιη' 10 - 14).

Ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, ὡς γνωστόν, ἀνοίγει τὸ Τριώδιον, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἕως τὸ Μ. Σάββατον ψάλλονται αἱ ἀκολουθίαι τῶν κινητῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὸ βιβλίον πού λέγεται Τριώδιον. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου εἶναι ἡ δεκάτη Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα.

2. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. Εἶναι ἡ ἐπομένη Κυριακὴ. Τὸ ὄνομά της τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου Υἱοῦ, τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκει ὁ ἱερεὺς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον (Λουκ. ιε' 11 - 32).

3. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω. Εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς

κρεοφαγίας. Ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὴν περικοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου περὶ τῆς Μελλούσης Κρίσεως (Ματθ. κε' 31 — 46).

4. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. Ἔως αὐτὴν τὴν Κυριακὴν ἐπιτρέπεται νὰ τρώγωμεν γαλακτερά. Ἡ ἄλλη ἡμέρα εἶναι ἡ Καθαρὰ Δευτέρα καὶ ἀρχίζει ἡ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Τυροφάγου ἀναγινώσκειται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου περὶ τῆς νηστείας καὶ τῆς ματαιότητος τῶν ἐπιγείων ἀγοθῶν (Ματθ. στ' 14 — 21).

5. Ἡ Α' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας (Ἰωάν. α' 44 — 52). Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐορτάζομεν τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων, ἡ ὁποία ἐγινε τὸ ἔτος 843 μ. Χ. ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειραν Θεοδώραν.

6. Ἡ Β' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν. Ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ὁ ὁποῖος ἐζήσῃ κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα μ. Χ. καὶ κατεπολέμησε τὰς αἱρέσεις. Τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς αὐτῆς ὁμιλεῖ διὰ τὸν παραλυτικὸν τῆς Καπερναοῦμ (Μάρκ. β' 1 — 12).

7. Ἡ Γ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴν οἱ Χριστιανοὶ προσκυνοῦν τὸν Τίμιον Σταυρὸν καὶ ὀπλίζονται ψυχικῶς πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ὑπολοίπου χρόνου τῆς νηστείας, διὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὸν δρόμον τοῦ Κυρίου, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν Του: « ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι » (Μάρκ. η' 34 — 38, θ' 1).

8. Ἡ Δ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν (Μάρκ. θ' 17 — 31).

Εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τοῦ μοναχοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος. Ὁ μοναχὸς αὐτὸς ἐγεννήθη τὸ 525 μ. Χ. καὶ ἐζήσῃ ὡς ἀσκητῆς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐγραψε δὲ ἓν περίφημον βιβλίον, τὴν Κλίμακα τῶν ἀρετῶν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει 33 κεφάλαια, ὅσα εἶναι καὶ τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ. Κάθε κεφάλαιον περιγράφει καὶ μίαν ἀρετὴν, ἀπὸ τὴν κατωτέραν ἕως τὴν ἀνωτέραν. Ὄταν ἀναβῆ κανεὶς αὐτὴν τὴν Κλίμακα τῶν ἀρετῶν, γίνεται τέλειος Χριστιανός.

9. Ἡ Ε' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν (Μάρκ. ι' 32 — 45).

Τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἐορτάζεται ἡ μνήμη τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Τὸ βράδυ τῆς Τετάρτης τῆς ἰδίας ἐβδομάδος ψάλλεται ὁ Μέγας Κανὼν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ 280 τροπάρια. Τὸ βρά-

δυ δὲ τῆς Παρασκευῆς τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος ψάλλεται ὁλόκληρος ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος. Ἐκάστην δὲ Παρασκευὴν τῶν τεσσάρων προηγουμένων ἑβδομάδων ψάλλονται ἀνά ἕξ μέρη τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου.

10. Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων. Εἶναι ἡ τελευταία Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ ἑορτάζομεν τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα (Ἰωάν. ιβ' 1 - 18). Τὴν προηγουμένην ἡμέραν, δηλαδὴ τὸ Σάββατον, ἑορτάζομεν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου.

11. Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς.

Ἀπὸ τὴν Μεγάλην Δευτέραν ἀρχίζει ἡ Ἑβδομὰς τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου. Ὅλας τὰς ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ψάλλονται εἰς τὰς Ἐκκλησίας μὲ πένθιμον τόνον αἱ ἀκολουθίαι, αἱ ὁποῖαι ὑμνοῦν τὰ ἅγια Πάθη τοῦ Χριστοῦ μας. Ἀκούομεν τότε τὰ ὠραιότατα καὶ συγκινητικώτατα τροπάρια διὰ τὰ μαρτύρια τοῦ Νυμφίου τῆς Ἐκκλησίας.

Τὴν Μεγάλην Δευτέραν ἑορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἰωσήφ, διότι ἡ ζωὴ του ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ μας. Ὅπως ὁ Ἰωσήφ ἐπωλήθη ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐπωλήθη καὶ ἐσταυρώθη ἀπὸ τοὺς ἀνόμους Ἰουδαίους.

Τὴν Μεγάλην Τρίτην ἀναγινώσκειται ἡ παραβολὴ τῶν Δέκα Παρθένων καὶ τῶν Ταλάντων, καθὼς καὶ ἡ περικοπὴ περὶ τῆς Μελλούσης Κρίσεως.

Τὴν Μεγάλην Τετάρτην ψάλλονται τροπάρια διὰ τὴν μετανοημένην ἐκείνην ἁμαρτωλὴν, ἡ ὁποία ἤλειψε μὲ μύρα τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος τοῦ Λεπρού εἰς Βηθανίαν. Ἐπίσης ψάλλεται καὶ τὸ μελωδικὸν τροπάριον τῆς Κασσιανῆς « *Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσούσα γυνή ...* ».

Τὴν Μεγάλην Πέμπτην ἀναγινώσκονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια διὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, τὴν σύλληψιν καὶ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ. Τότε ψάλλομεν καὶ τὸ συγκινητικώτατον τροπάριον « *Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας ...* ».

Τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν ἡ Ἐκκλησία μας πενθεῖ τὸν Ἐσταυρωμένον τῆς Χριστόν. Ψάλλονται τὰ πένθιμα ἐγκώμια, ὁ Ἐπιτάφιος θρῆνος, καὶ γίνεται ἡ ἐπιβλητικὴ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου.

Τὸ Μέγα Σάββατον. Τὸ πρῶτῳ τελεῖται ἡ ἀκολουθία, ἡ ὁποία μᾶς προετοιμάζει νὰ δεχθῶμεν τὴν Ἀνάστασιν. Ὁ ἱερεὺς σκορπᾷ εἰς τὸν ναὸν φύλλα δάφνης καὶ ψάλλει: « *Ἀνάστα, ὁ Θεός, κείνων τὴν γῆν ...* ».

Ἀπὸ τῶρα πλέον ὅλοι ἀρχίζουν νὰ προετοιμάζωνται διὰ τὸν μέγαν

πανηγυρισμόν τῆς Ἀναστάσεως. Ὀλόκληρος ἡ πρωϊνὴ ἀκολουθία, καθὼς καὶ ἡ θεία Λειτουργία τῆς ἡμέρας αὐτῆς ὑπευθυμίζει τὴν κάθοδον τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν Ἄδην καὶ τὸ κήρυγμά Του πρὸς τοὺς νεκρούς.

Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἑορτὴ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι καὶ ἀνάστασις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ψάλλεται το μεσουύκτιον. Τότε ὁ ἱερεὺς ἐξέρχεται εἰς τὴν Ὑραϊάν Πύλην μὲ ἀναμμένας λομπάδας καὶ πρσκαλεῖ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἀνάψουν τὰς ἰδικὰς των, ψάλλων : « *Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός ...* ».

Κατόπιν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν ναὸν μετὰ τῶν ψαλτῶν καὶ ἀναβαίνει εἰς τὴν ἀνθοστόλιστον ἐξέδραν, ἡ ὁποία εἶναι στημένη εἰς τὴν αὐλήν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει μὲ κατάνυξιν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, τὸ ὁποῖον περιγράφει τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὑμνεῖ μὲ καταλλήλους ὕμνους τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ ἀμέσως κατόπιν ψάλλει πανηγυρικῶς τὸ ὠραϊότατον τροπάριον :

*Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν,
θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
ζωὴν χαρισάμενος.*

Καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ θεία Λειτουργία, ἀλληλοχαιρετῶνται οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὰς χαρμωδέουσ φράσεις :

« *Χριστὸς Ἀνέστη!* », « *Ἀληθῶς Ἀνέστη!* ».

Ἡ ἑβδομὰς τοῦ Πάσχα ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ λέγεται ἑβδομὰς τῆς Διακαινησίμου, δηλαδὴ τῆς καινούργιας, τῆς ἀνανεωμένης ζωῆς, ἡ ὁποία ἐκαθαρίσθη μὲ τὸ Πάθος καὶ τὴν θείαν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου.

Π. Αἱ Κινητὰ Δεσποτικὰ ἑορτὰ μετὰ τὸ Πάσχα

1. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ. Τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἐορτάζομεν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς ἕνδεκα Μαθητάς. Τότε ὁ δὺσπιστος Θωμᾶς, ἀφοῦ ἐπίστευεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, ἀνεφώνησεν : « *Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου* », ὁμολογῶν μὲ τοὺς λόγους τούτους τὴν πίστιν του εἰς τὸν Χριστὸν (Ἰωάν. κ' 19 – 31).

2. Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων. Εἶναι ἡ δευτέρα Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα, ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τῶν μυροφόρων γυναικῶν, ποὺ ἦλθον νὰ ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μετὰ μύρα, κατὰ τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως (Μάρκ. ιε' 43 — 47, ιστ' 1 — 8).

3. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου. Τὴν Κυριακὴν αὐτὴν διαβόζεται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον ἡ περικοπὴ, ἡ ὁποία λέγει πῶς ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσε τὸν παραλυτικὸν πλησίον εἰς τὴν προβατικὴν πύλιν τῆς Ἱερουσαλήμ (Ἰωάν. ε' 1 — 15).

4. Ἡ Μεσοπεντηκοστή. Ἔρχεται 25 ἡμέρας ἔπειτα ἀπὸ τὸ Πάσχα (Ἰωάν. ζ' 14 — 30).

5. Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος. Εἶναι ἡ τετάρτη Κυριακὴ μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα. Ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὸν διάλογον τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος (Ἰωάν. δ' 5 — 42).

6. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ. Ἀναγινώσκεται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ ὁποία λέγει πῶς ὁ Κύριος ἐθεράπευσε τὸν τυφλὸν (Ἰωάν. θ' 1 — 38).

7. Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου. Ἐορτάζεται τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔπειτα ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ εἶναι ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος Πέμπτη.

8. Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πατέρων. Εἶναι ἡ ἕκτη Κυριακὴ μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα, ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τῶν 318 Θεοφόρων Πατέρων τῆς πρώτης Οἰκουμένης Συνόδου (Ἰωάν. ιζ' 1 — 13).

9. Ἡ Πεντηκοστή. Εἶναι ἡ Κυριακὴ ἡ ὁποία ἔρχεται πενήκοντα ἡμέρας μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ πανηγυρίζομεν τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους (Ἰωάν. ζ' 37 — 52, ἡ' 12).

10. Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἀγίων Πάντων. Εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην ὄλων τῶν Ἀγίων, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίσθησαν καὶ ἔμαρτύρησαν, διὰ νὰ θεμελιώσουν μετὰ τὸ αἷμά των τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ μας (Ματθ. ι' 32 — 38, ιθ' 27 — 30).

✓ 3. Αἱ Θεομητορικὰ ἑορτὰ

Τὴν Παναγίαν καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ τιμῶμεν καὶ ὑμνοῦμεν ἰδιαιτέρως ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Τὴν θεωροῦμεν δὲ ὡς ἀνωτέραν τῶν Ἀγίων καὶ τιμιωτέραν τῶν Ἀγγέλων. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς κάθε δύσκολον περίστασιν τῆς ζωῆς μας καταφεύγομεν μετὰ βαθυτάτης εὐλαβείας εἰς Αὐτήν,

τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ ζητοῦμεν τὴν βοήθειάν της. Πιστεύομεν ὅτι ἡ ὑπερένδοξος Μήτηρ συμμερίζεται τὸν πόνον καὶ τὴν δυστυχίαν μας καὶ ἠμπορεῖ, μὲ τὴν μεσιτείαν της πρὸς τὸν Υἱὸν της, νὰ μᾶς δώσῃ παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν.

Ἡ Ἐκκλησία μας καθιέρωσεν ἀρκετὰς ἑορτὰς πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται Θεομητορικαὶ ἑορταί. Αἱ Θεομητορικαὶ ἑορταὶ εἶναι ἀκίνητοι. Σπουδαιότεραι δὲ ἐξ αὐτῶν εἶναι τέσσαρες, αἱ ἐξῆς:

1. Ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου εἰς τὰς 8 Σεπτεμβρίου.
2. Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου εἰς τὰς 21 Νοεμβρίου. Ἐορτάζομεν αὐτὴν τὴν ἡμέραν εἰς ἀνάμνησιν τῆς εἰσόδου τῆς Παναγίας εἰς τὸν Ναόν, ὅπου ὑπηρέτησεν ἐπὶ δώδεκα ἔτη.
3. Ὁ Εὐαγγελισμὸς εἰς τὰς 25 Μαρτίου.
4. Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου εἰς τὰς 15 Αὐγούστου. Εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ θανάτου της καὶ τῆς μεταστάσεώς της εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

4. Αἱ ἑορταὶ τῶν Ἁγίων

Ἡ Ἐκκλησία μας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων ἔχει ὀρίσει καὶ ἰδιαιτέρας ἑορτὰς διὰ τοὺς Ἁγίους της. Καὶ πολὺ δίκαιως τοὺς τιμᾷ, διότι αὐτοὶ οἱ Ἅγιοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μὲ τὴν ἀκλόνητον πίστιν των, μὲ τὸν ἠθικὸν των βίον, μὲ τοὺς σκληροὺς των ἀγῶνας καὶ μὲ τὸν μαρτυρικὸν των θάνατον συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ στερέωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς ἡμῶν θρησκείας.

Ἡ Ἐκκλησία μας τοὺς Ἁγίους τοὺς χωρίζει ἀναλόγως μὲ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰ ἔργα των εἰς ἀποστόλους, πατέρας, ἱεράρχας, μάρτυρας, ὁσίους, ἀσκητάς, διδασκάλους, ἁγίους προφήτας κλπ.

Οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ τιμοῦν ὅλους τοὺς Θεοφόρους αὐτοὺς ἄνδρας, ἑορτάζουν τὴν μνήμην των, κτίζουν ναοὺς ἀφιερωμένους εἰς τὸ ὄνομα των καὶ οἱ ἁγιογράφοι ζωγραφίζουν τὰς ἱεράς των εἰκόνας.

Ὅλοι οἱ ἑορταὶ τῶν Ἁγίων εἶναι ἀκίνητοι. Ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιον τῶν Ἁγίων θὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ, εἰς τὴν σειρὰν κατὰ μῆνα, μόνον τὰς σπουδαιότερας ἑορτάς.

Τὸν Ἰανουάριον ἑορτάζομεν τὴν μνήμην :

1. Τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τὴν 1ην.
2. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 7.
3. Τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ ἀσκητοῦ εἰς τὰς 17.
4. Τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἰς τὰς 18.
5. Τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰς 25.
6. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς 27.
7. Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἰς τὰς 30.

Τὸν Φεβρουάριον

1. Τοῦ Ἁγίου Χαράλαμπος εἰς τὰς 10.
2. Τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου εἰς τὰς 17.
3. Τὴν εὐρεσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 24.

Τὸν Μάρτιον

1. Τῶν 40 Μαρτύρων εἰς τὰς 9.

Τὸν Ἀπρίλιον

1. Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τὰς 23.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου εἰς τὰς 25.

Τὸν Μάιον

1. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἰς τὰς 8.
2. Τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἰς τὰς 21.

Τὸν Ἰούνιον

1. Τὴν Γέννησιν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 24.
2. Τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου εἰς τὰς 29.
3. Τῶν Ἁγίων Δώδεκα Ἀποστόλων εἰς τὰς 30.

Τὸν Ἰούλιον

1. Τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ τὴν 1ην.
2. Τῆς Ἁγίας Μαρίνης εἰς τὰς 17.
3. Τοῦ Προφήτου Ἡλίας εἰς τὰς 20.
4. Τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εἰς τὰς 26.
5. Τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος εἰς τὰς 27.

Τὸν Αὐγούστον

1. Τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 29.

Τὸν Σεπτέμβριον

1. Τοῦ ὁσίου Συμεῶν τοῦ Στυλίου τὴν 1ην.
2. Τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννης εἰς τὰς 9.
3. Τὴν σύλληψιν τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 23.
4. Τὴν μετάστασιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰς 26.

Τὸν Ὀκτώβριον

1. Τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου εἰς τὰς 3.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ εἰς τὰς 18.
3. Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τὰς 26.

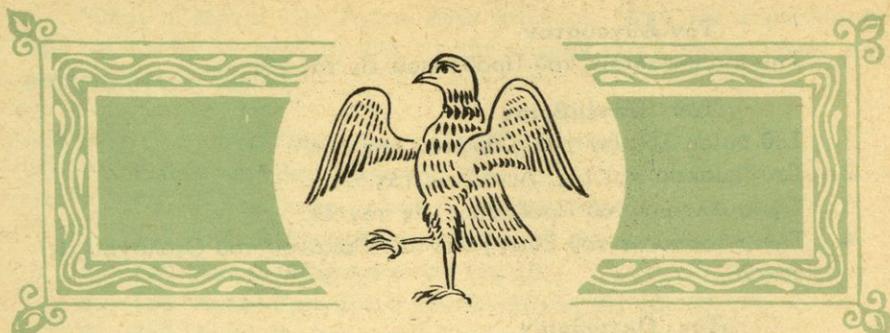
Τὸν Νοέμβριον

1. Τῶν Ταξιάρχων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ εἰς τὰς 8.
2. Τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς 23.
3. Τοῦ Ἁγίου Φιλίππου εἰς τὰς 14.
4. Τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης εἰς τὰς 25.
5. Τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου εἰς τὰς 30.

Τὸν Δεκέμβριον

1. Τῆς Ἁγίας Βαρβάρας εἰς τὰς 4.
2. Τοῦ Ἁγίου Σάββα εἰς τὰς 5.
3. Τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὰς 6.
4. Τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος εἰς τὰς 12.
5. Τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τῆς Ζακύνθου εἰς τὰς 17.
6. Τοῦ Ἁγίου Στεφάνου εἰς τὰς 27. ✓

ΑΙ ΙΕΡΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

1. Ἡ ἱστορία τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια, ὅπως εἶδομεν, οἱ Χριστιανοὶ συνεκεντρῶνοντο εἰς τὰς Ἐκκλησίας των με εὐλάβειαν, διὰ νὰ λατρεύσουν τὸν Θεόν. Ἐκεῖ ἤκουον περικοπὰς ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἤκουον τὸ κήρυγμα καὶ ἐτέλουν κατὰ τρόπον ἀπλοῦν τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ὁμως, ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης, ἐσκέφθησαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ ὀρίσουν ἀκριβῶς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τελεῖται ἡ θεία Εὐχαριστία, ἡ ὁποία ἦτο ἡ σπουδαιότερα ἀπὸ ὅλας τὰς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ τὸ ἔκαμε πρῶτος ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφός, ὁ Μαθητὴς τοῦ Κυρίου.

Σιγὰ σιγὰ ὁμως διεμορφώθησαν καὶ αἱ ἄλλαι τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἡ τελετὴ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ γάμου, τῆς κηδείας, τοῦ μνημοσύνου, με ἀναλόγους εὐχὰς καὶ ψαλμωδίας.

Βεβαίως αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ τελεταὶ, ὡς γνωστόν, εἰς τὰς ἀρχὰς δὲν ἦσαν ὁμοιόμορφοι εἰς ὅλα τὰ μέρη. Τοῦτο τὸ ἀντελήφθησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ ὥρισαν νὰ γίνωνται αἱ ἱεραὶ τελεταὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον παντοῦ. Μάλιστα δὲ ἐκανόνισαν με λεπτομέρειαν ὅλας αὐτὰς τὰς ἱεροπραξίας, αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς τοὺς ναοὺς, εἴτε εἰς τὰς οἰκίας, εἴτε εἰς τὸ ὑπαίθρον, καὶ τὰς ὠνόμασαν ἱεράς ἀκολουθίας.

2. Ἡ διαίρεσις τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν

Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι ἡ λατρεία τῶν πιστῶν γίνεται κάθε φορὰν σύμφωνα με ὠρισμένους τύπους, με ὠρισμένους τρόπους, πού τοὺς ὠνομάσαμεν ἱερὰς ἀκολουθίας. Δηλαδή οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλται, οἱ ὁποῖοι τελοῦν τὰς ἀκολουθίας αὐτάς, ἀναγινώσκουν ὠρισμένας περικοπὰς ἀπὸ τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην.

Συγχρόνως ὁμως ψάλλουν καὶ ὠραιότατα θρησκευτικὰ ποιήματα με θεόπνευστον νόημα. Τὰ ἱερὰ αὐτὰ ποιήματα εἶναι τὰ τροπάρια, τὰ ἀπολυτικά, τὰ καθίσματα, τὰ δοξαστικά, οἱ αἶνοι αἰ εὐχαὶ κλπ.

Ὅλα αὐτὰ ἀναγινώσκονται καὶ ψάλλονται κατὰ ὠρισμένην σειρὰν εἰς κάθε εἶδος τελετῆς, δηλαδή εἰς κάθε ἀκολουθίαν.

Πρέπει ὁμως νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀπὸ τὰς ἱερὰς αὐτάς ἀκολουθίας ἄλλαι μὲν τελοῦνται τακτικῶς καὶ λέγονται τακτικαὶ ἀκολουθίαι, ὅπως οἱ ὠραι, ὁ ὄρθρος, ὁ ἔσπερινός, ἡ θεία Εὐχαριστία κλπ. Ἄλλαι δὲ τελοῦνται εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις καὶ διὰ τοῦτο λέγονται ἐκτακτοὶ ἀκολουθίαι, ὅπως τὸ βάπτισμα, ὁ γάμος, ἡ δοξολογία, τὸ μνημόσυνον, τὰ ἐγκαίνια κλπ.

3. Αἱ ἐκτακτοὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι

Αἱ ἐκτακτοὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι τελοῦνται εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Αἱ ἐκτακτοὶ αὐταὶ ἀκολουθίαι τελοῦνται εἴτε μέσα εἰς τὸν ναόν, εἴτε ἔξω ἀπὸ τὸν ναόν εἰς διάφορα μέρη, ὅπου τὸ καλεῖ ἡ ἀνάγκη.

Ἐκτακτοὶ ἀκολουθίαι εἶναι τὰ Μυστήρια, ἐκτὸς τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ ἀκολουθία τοῦ μικροῦ καὶ μεγάλου ἀγιασμοῦ, τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, οἱ παρακλητικοὶ κανόνες, ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἡ ἀκολουθία τῶν μνημοσύνων, ἡ δοξολογία, ὁ ἀκάθιστος ὕμνος καὶ ἄλλα. ✓

4. Αἱ τακτικαὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὡς εὐγνώμονα τέκνα τοῦ καλοῦ Θεοῦ, πρέπει « ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ᾧρα » νὰ εὐλογοῦμεν τὸν μέγαν μας Πατέρα

καὶ νὰ δοξάζωμεν τὸ Ἅγιόν Του ὄνομα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ὠρίσε τακτικὰς τελετάς, δηλαδὴ τακτικὸς ἀκολουθίας καὶ διὰ τὴν ἡμέραν καὶ διὰ τὴν νύκτα.

Αἱ τακτικαὶ ἀκολουθίαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. Αἱ ὥραι. Εἶναι τέσσαρες :

Ἡ πρώτη ὥρα εἰς τὰς 7 τὸ πρωί. Ἡ τρίτη ὥρα εἰς τὸς 9 τὸ πρωί. Ἡ ἕκτη ὥρα, εἰς τὰς 12 τὴν μεσημβρίαν. Ἡ ἐνάτη ὥρα, εἰς τὰς 3 μετὰ μεσημβρίαν.

Αἱ ὥραι μᾶς ὑπεθυμίζουν γεγονότα ἀπὸ τὰ Πάθη τοῦ Σωτῆρος.

2. Ὁ ἔσπερινός, ὁ ὁποῖος τελεῖται τὸ δειλινόν.

3. Τὸ ἀπόδειπνον, τὸ ὁποῖον τελεῖται μετὰ τὸ δεῖπνον.

4. Τὸ μεσονυκτικόν, τὸ ὁποῖον τελεῖται τὸ μεσονύκτιον.

5. Ὁ ὕρθρος, ὁ ὁποῖος τελεῖται μόλις χαράξη ἡ αὐγή.

6. Ἡ Θεία Εὐχαρστία, ἡ ὁποία τελεῖται μετὰ τὸν ὄρθρον.

Δηλαδὴ ἀνὰ τρεῖς ὥρας πρέπει νὰ τελεῖται καὶ χωριστὴ ἀκολουθία. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον βεβαίως ἐτέλουν τὰς τακτικὰς αὐτὰς ἀκολουθίας οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Καὶ σήμερον οἱ μοναχοὶ εἰς τὰ μοναστήρια, ὅπου εἶναι ἐντελῶς ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Κυρίου, τηροῦν μὲ ἀκρίβειαν τὴν τάξιν τῆς λατρείας καὶ τελοῦν αὐτὰς τὰς ἀκολουθίας.

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως ἀπὸ τὰς τακτικὰς ἀκολουθίας εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία ἢ θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία τελεῖται κάθε Κυριακὴν καὶ κάθε μεγάλην ἑορτήν. Δι' αὐτὴν θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὰ ἀκόλουθα μαθήματα.

5. Ἡ Θεία Εὐχαριστία καὶ ἡ ἀκολουθία τῆς

Τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας τὸ ἴδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ βράδυ ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ποῦ ἔφαγε διὰ τελευταίαν φορὰν μὲ τοὺς Μαθητὰς Του.

Ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ἡ μεγάλη θυσία τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐθυσιάσθη ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Διὰ τοῦ Μυστηρίου τούτου, τὸ ὁποῖον τὸ τελεῖ ἐπίσκοπος ἢ ἱερεὺς, μεταβάλλεται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τῆς Χάριτος καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦτο τοῦ Κυρίου μεταλαμβάνουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸ τέλος τῆς θείας Εὐχαριστίας, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν

Ἐκείνου: Τοῦτο νὰ κάμνετε, διὰ νὰ μὲ ἐνθυμῆσθε διότι, « ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ » (Ἰωάν. στ' 56).

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐτέλουν τακτικὰ τὴν θεῖαν Λειτουργίαν κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ ἀπλούστατον τρόπον. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμως ἤρχισαν νὰ τὴν τελοῦν μὲ περισσοτέραν μεγαλοπρέπειαν, διότι προσέθεσαν ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ἀναγνώσματα ἀπὸ τὰς Προφητείας, περικοπὰς ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια, ἀπὸ τὰς Ἐπιστολάς καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, καὶ πρὸ πάντων προσέθεσαν διαφόρους ὕμνους θρησκευτικοὺς καὶ εὐχάς.

Τοιοιτοτρόπως ἡ θεία Εὐχαριστία ἔλαβε τὸν τύπον μιᾶς θαυμασίας τελετουργίας θρησκευτικῆς, ὅπου τελετάρχης εἶναι ὁ ἱερεὺς καὶ βοηθοὶ τοῦ ὁ διάκονος καὶ οἱ δύο χοροὶ τῶν ψαλτῶν. ✓

6. Ἡ Λειτουργία Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου

✓ Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας δὲν ἐτελεῖτο παντοῦ κατὰ τρόπον ὁμοίομορφον. Κάθε Ἐκκλησία ἠκολούθει ἰδικόν της σύστημα, ἰδικόν της τύπον. Διὰ τοῦτο, ὅπως εἶδομεν, ὁ Ἀπόστολος Ἰακώβος ὁ ἀδελφοθέος ἔγραψεν ἕνα ὠρισμένον τύπον θείας Λειτουργίας, τὸν ὁποῖον παρεδέχθησαν ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τὸν ἐφήρμοζον.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ Λειτουργία αὕτη τοῦ Ἰακώβου εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη, δὲν τὴν χρησιμοποιεῖ πλέον ἡ Ἐκκλησία μας. Τελεῖται σήμερον μόνον μίαν φορὰν τὸ ἔτος, εἰς τὰς 23 Ὀκτωβρίου, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν ποὺ ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου.

7. Ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου

Τριακόσια πρίπου ἔτη ἀργότερον ἀπὸ τὸν Ἰακώβον τὸν ἀδελφοθέον ἔγραψε ἄλλην θεῖαν Λειτουργίαν ὁ Μέγας Βασίλειος, ἡ ὁποία ἦτο ἡ συντομωτέρα.

Σήμερον ἡ Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου τελεῖται 10 φορὰς τὸ ἔτος: τὰς πέντε πρώτας Κυριακὰς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, τὸ Μέγα Σάββατον, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

8. Ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων

Κάθε Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν Μεγάλην Δευτέραν, τὴν Μεγάλην Τρίτην καὶ τὴν Μεγάλην Τετάρτην τελεῖται εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων.

Ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι αὐταὶ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι πένθιμοι, διὰ τοῦτο δὲν τελεῖται κατ' αὐτὰς ἡ θεία Εὐχαριστία, ἡ ὁποία περιλαμβάνει χαρμόσυνα τροπάρια.

Ἡ Λειτουργία αὐτὴ ἔχει τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι τὰ Τίμια Δῶρα τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοεῖ ὁ ἱερεὺς διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἶναι ἡγιασμένα ἀπὸ τὴν προηγουμένην Κυριακὴν. Τὴν Λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων Δώρων δὲν εἶναι γνωστὸν ἀκριβῶς ποῖος τὴν ἔγραψεν.

9. Ἡ Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Μ. Βασίλειον ἄλλος ἱεράρχης, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἔγραψεν ἀκόμη συντομωτέραν ἀκολουθίαν τῆς θείας Λειτουργίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε καθιερώθη εἰς ὅλην τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τελεῖται τακτικῶς μέχρι σήμερον.

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου διαιρεῖται εἰς δύο μέρη:

α'. Εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Κατηχουμένων

β'. Εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Πιστῶν.

Πρὶν ὅμως ἀρχίσῃ ἡ θεία Λειτουργία, τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ ὁρθοῦ, δηλαδὴ διάφοροι ὕμνοι, δεήσεις καὶ εὐχαί, διὰ τῶν ὁποίων εὐχαριστοῦμεν τὸν Πανάγαθον Θεόν, διότι μᾶς προεφύλαξε τὴν νύκτα ἀπὸ κάθε κακόν, καὶ τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς προφυλάσῃ καὶ προστατεύῃ ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν.

Κατὰ τὴν ὥραν δὲ κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ψάλται ἀναγινώσκουν ἡ ψάλλουν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁρθοῦ, ὁ ἱερεὺς μέσα εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα καὶ ἔμπροσθεν τῆς τραπέζης τῆς προσκομιδῆς προετοιμάζει τὰ Τίμια Δῶρα, δηλαδὴ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον. Ἡ τελετὴ αὐτὴ λέγεται προσκομιδὴ.

Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, εἶπομεν, ὅτι ὑπάρχει μία κόγχη εἰς τὸν τοῖχον, ἡ ὁποία λέγεται καὶ αὐτὴ προσκομιδὴ. Ἐκεῖ κάμνει ὁ

ιερεὺς τὴν προσκομιδὴν, δηλαδή τὴν προετοιμασίαν τῶν Τιμίων Δώρων, τὰ ὅποια θὰ μεταφέρῃ κατόπιν εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν κατὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον.

Ὁ ἄρτος (τὸ πρόσφορον) εἶναι ἐπάνω ἐσφραγισμένος μὲ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Ὄταν δὲ ὁ ἱερεὺς κάμνη τὴν προετοιμασίαν τῶν Τιμίων Δώρων, χαράζει μὲ τὴν λόγχην ἐπάνω εἰς τὸν ἐσφραγισμένον ἄρτον ἐν τετράγωνον, τὸ ὁποῖον χωρίζεται εἰς τέσσαρα μικρότερα. Κάθε τετραγωνίδιον ἔχει δύο γράμματα ἀπὸ τὰ ἀρχικά γράμματα ΙΣ, ΧΡ (Ἰησοῦς Χριστὸς) καὶ τῆς λέξεως ΝΙ ΚΑ.

Τὸ τετράγωνον αὐτὸ μὲ τὰ γράμματα τὸ κόπτει ὁ ἱερεὺς διὰ τῆς λόγχης καὶ τὸ τοποθετεῖ μέσα εἰς τὸν ἱερὸν δίσκον. Τὸ τετράγωνον τοῦτο λέγεται Ἄμνος καὶ συμβολίζει τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖται ὡς ἄμνος εἰς τὴν σφαγὴν. Κατόπιν χωρίζει ὁ ἱερεὺς διὰ τῆς λόγχης τὸ τετράγωνον σταυροειδῶς λέγων: «*Θύεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ ἵσον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*». Καὶ πάλιν κεντᾶ μὲ τὴν λόγχην τὸ μικρὸν τετραγωνίδιον πού ἔχει τὰ γράμματα ΝΙ λέγων: «*εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν πλευρὰν Ἀδοῦ ἐνυξε καὶ εὐθέως ἐξηλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ*». Ἐνῶ δὲ ψιθυρίζει ἀκόμη τᾶς δύο τελευταίας λέξεις, χύνει συγχρόνως ἐντὸς τοῦ ἁγίου Πσ-τηρίου τὸν οἶνον.

Ἐποῦ τέλος ἐτοιμάσῃ τὰ Τιμία Δῶρα μέσα εἰς τὸν δίσκον, τοποθετεῖ ἐπάνω τὸν ἀστερίσκον καὶ τὸν σκεπάζει μὲ κάλυμμα. Κατόπιν σκεπάζει καὶ τὰ δύο, δηλαδή τὸν δίσκον καὶ τὸ ἅγιον Ποτήριον μὲ τὸν ἀέρα. Τότε πλέον τὰ Τιμία Δῶρα εἶναι ἐτοιμασμένα διὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον. Εἰς ὅλον τὸ διάστημα αὐτὸ ἀκαταπαύστως λέγει εὐχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὴν Θεοτόκον καὶ ὅλους τοὺς Ἁγίους, διὰ νὰ μεσιτεύσουν, ὥστε νὰ εὐλογηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ προετοιμασία τῶν Τιμίων Δώρων.

Ἐπίσης κατὰ τὴν προσκομιδὴν μνημονεύονται ἀπὸ τὸν ἱερέα τὰ ὀνόματα τῶν πιστῶν Χριστιανῶν ὑπὲρ ὑγείας, διαφωτίσεως κλπ. τῶν ζώντων καὶ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῶν νεκρῶν.

Τὴν μικρὰν αὐτὴν τελετὴν, ἡ ὅποια γίνεται εἰς τὴν προσκομιδὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὄρθρου, τὴν ὠνόμασαν καὶ αὐτὴν, ὡς εἶπομεν, προσκομιδὴν.

10. Ἡ Λειτουργία τῶν Κατηχομένων

Ὅταν τελειώσῃ ὁ ὄρθρος καὶ συγχρόνως ἢ προσκομιδῇ, τότε ἀρχίζει τὸ πρῶτον μέρος τῆν θείας Λειτουργίας, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Λειτουργία τῶν κατηχομένων.

Σήμερον βεβαίως δὲν ὑπάρχουν κατηχούμενοι, διότι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι βαπτισμένοι ἀπὸ τὴν νηπιακὴν των ἡλικίαν. Ἡ Ὁρθόδοξος ὁμῶς Ἐκκλησία μας διατηρεῖ τοὺς παλαιοὺς τύπους, διότι τοὺς καθώρισαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ Λειτουργία τῶν κατηχομένων ἦτο προπαρασκευὴ διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Λειτουργίας τῶν πιστῶν.

Ἡ Λειτουργία τῶν κατηχομένων ἡμπορεῖ νὰ χωρισθῇ εἰς τὰ ἐξῆς μέρη: τὸ προοίμιον, τὴν μικρὰν εἴσοδον, τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰς ἐκτενεῖς δεήσεις διὰ τοὺς κατηχομένους.

1. Τὸ προοίμιον. Ὁ ἱερεὺς ἀφοῦ τελειώσῃ τὸν ὄρθρον καὶ τὴν προσκομιδὴν, ἔρχεται ἐμπρὸς εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, τὴν προσκυνεῖ καὶ τὴν ἀσπάζεται. Ἐπειτα ἀσπάζεται τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον καὶ ἀναφωνεῖ: « *Ἐδόξημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων* ». Μετὰ τὴν εὐλογίαν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ θεία Λειτουργία.

Ὁ διάκονος λέγει τὰ εἰρηνικά, τὰ ὁποῖα λέγονται καὶ συναπτῇ, διότι εἶναι σειρὰ ἀπὸ πολλὰς δεήσεις καὶ συνδέονται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἡ συναπτὴ ἀρχίζει ὡς ἐξῆς: « *Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Ὑπὲρ τῆς ἁνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν...* »

Ὅταν τελειώσῃ ὁ διάκονος τὴν συναπτὴν, ψάλλουν οἱ ψάλται μεγαλοπρεπῶς τὰ ἀντίφωνα: « *Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου. Σῶτερ, σῶσον ἡμᾶς* », « *Σῶσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ, ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν, ψάλλοντάς Σοι, ἀλληλοῦϊα* ». Ἐπίσης καὶ τὸν ὕμνον: « *Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, σταυρωθεὶς τε, Χριστὲ ὁ Θεός, θανάτῳ θάνατον πατήσας, εἰς ὦν τῆς Ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς* ».

Ἐπειτα ψάλλονται οἱ Μακαρισμοὶ καὶ διάφορα ἄλλα τροπάρια καθὼς καὶ τὸ Ἀπολυτίκιον τοῦ Ἁγίου τοῦ ὁποῖου ἐορτάζεται τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἢ μνήμη.

2. Ἡ μικρὰ εἴσοδος. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀνοίγουν αἱ θύραι τοῦ Ἁγ. Βήματος καὶ ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν θύραν κρατῶν ὑψηλὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Προπορεύονται δὲ αὐτοῦ παιδία φέροντα ἀναμμένες λαμπάδας καὶ τὸ θυμιατήριον. Ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, ὁ ἱερεὺς σταματᾷ καὶ ἀναφωνεῖ: «*Σοφία, ὀρθοί*». Δηλαδή: Χριστιανοί, τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι Θεία Σοφία, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ πρέπει ὀρθοὶ νὰ τὸ ὑποδεχθῶμεν, μὲ εὐλάβειαν. Ἐπειτα προχωρεῖ καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἱερόν. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη μικρὰ εἴσοδος.

Ἀκολουθῶς ψάλλεται ὁ τρισάγιος ὕμνος:

3. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐν συνεχείᾳ ἀναγινώσκει ὁ ψάλτης τὸν Ἀπόστολον. Κατόπιν δὲ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὴν ὠραίαν Πύλιν ἀναγινώσκει μίαν περικοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐὰν ὑπάρχῃ διάκονος, λέγει αὐτὸς τὸ Εὐαγγέλιον ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἄμβωνα. Καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου, ἀρχίζει τὸ θεῖον κήρυγμα.

4. Ἡ δέησις διὰ τοὺς κατηχουμένους. Τέλος ὁ ἱερεὺς ἀπαγγέλλει τὴν ἐκτενῆ δέησιν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «*Εἰπῶμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἰπῶμεν...*». Ἡ μεγάλη αὐτὴ δέησις εἶναι διὰ τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανούς, τοὺς κληρικοὺς καὶ δι' ὅλους ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν διὰ τὴν πρόοδον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειτα δέεται ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς κατηχουμένους καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τοὺς φωτίσῃ νὰ δεχθῶν τὴν θρησκείαν τοῦ Σωτῆρος, νὰ βαπτισθῶν καὶ νὰ γίνων καλοὶ Χριστιανοί.

Ὅταν τελειώσῃ αὐτὴ ἡ δέησις, τότε ὁ ἱερεὺς ἀναφωνεῖ: «*Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. Μὴ τις τῶν κατηχουμένων ὄσοι πιστοί*».

Μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀναφώνησιν προέτρεπεν ὁ ἱερεὺς τοὺς κατηχουμένους νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν ναόν, διότι ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ Λειτουργία τῶν πιστῶν, τὴν ὁποίαν μόνον οἱ βαπτισμένοι ἠμποροῦσαν νὰ παρακολουθήσουν.

11. Ἡ Λειτουργία τῶν Πιστῶν

Εἰσερχόμεθα τώρα πλέον εἰς τὸ καθατὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, καὶ μάλιστα εἰς τὸ σπουδαιότερον σημεῖον αὐτῆς, ὅπου γίνεται ἡ μετουσίωσις, δηλαδή ἡ μεταβολὴ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ Λειτουργία τῶν πιστῶν ἡμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη.

1. Τὴν Μεγάλην εἴσοδον.
2. Τὴν Ὁμολογίαν τῆς Πίστεως
3. Τὸ ἁγιασμὸν τῶν Τιμίων Δώρων
4. Τὴν θείαν Κοινωνίαν καὶ τὴν ἀπόλυσιν.

α'. Ἡ Μεγάλη εἴσοδος. Ἡ Λειτουργία τῶν πιστῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱερεὺς ἀναφωνεῖ: « *Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν* ». Καὶ ἀμέσως ἔπειτα ὁ δεξιὸς ψάλτης ἀργὰ καὶ με θρησκευτικὴν κατάνυξιν ψάλλει τὸν χερουβικὸν ὕμνον: « *Οἱ τὰ Χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδοντες, πᾶσαν τὴν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν, ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὄλων ὑποδεξόμενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν. Ἀλληλούϊα* ».

Εἰς τὸ μεταξύ ὁ ἱερεὺς προσέρχεται εἰς τὴν προσκομιδὴν, λαμβάνει τὰ Τίμια Δῶρα καὶ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν πύλην, διὰ νὰ κάμῃ τὴν Μεγάλην εἴσοδον. Προπορεύονται δὲ αἱ λαμπάδες, τὰ ἑξαπτέρυγα καὶ τὸ θυμιατήριον. Μόλις ἐξέληθ' ἐκ τῆς θύρας ὁ ἱερεὺς, ἀναφωνεῖ ἀργὰ καὶ κατανυκτικὰ: « *Πάντων ἡμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων* ».

Καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, σταματᾷ καὶ εὔχεται ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ στρατοῦ, ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν καὶ ὅλης τῆς χριστιανικῆς ἀδελφότητος. Τέλος εἰσέρχεται ἀπὸ τὴν Ὑραίαν Πύλην εἰς τὸ Ἱερὸν καὶ ἀφήνει τὰ Τίμια Δῶρα ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν.

β'. Ἡ Ὁμολογία τῆς Πίστεως. Ἐπειτα λέγει διαφόρους προσευχάς, ἐνῶ ὁ ψάλτης κατανυκτικῶς ψάλλει: « *Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον* », δηλαδὴ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ὁμολογοῦμεν τὴν πίστιν εἰς τὴν Ἅγιαν Τριάδα, τὴν ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον. Ἀμέσως κατόπιν ὁ δεξιὸς ψάλτης ἀπαγγέλλει τὸ Πιστεύω.

Μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Πιστεύω εἰσερχόμεθα εἰς τὸ κυριώτερον μέρος τῆς θείας Λειτουργίας.

γ'. Ὁ ἁγιασμὸς τῶν Τιμίων Δώρων. Ὅλη ἡ τελετὴ ἡ ὁποία ἔχει γίνεσθαι ἕως τὴν ὥραν αὐτὴν, εἶναι μία προπαρασκευὴ, μία προετοιμασία τῶν πιστῶν διὰ τὴν μεγάλην στιγμήν πού θὰ ἀκολουθήσῃ. Καὶ ἡ στιγμή αὕτη εἶναι τὸ κέντρον τῆς λατρείας μας. Εἶναι ἡ στιγμή κατὰ

τὴν ὁποῖαν συντελεῖται ἢ ἀναίμακτος θυσία τοῦ Κυρίου ἡμῶν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Εἶναι ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποῖαν συντελεῖται ἡ ἀναπαράστασις τοῦ θεοῦ δράματος.

Μᾶς εἰδοποιεῖ δὲ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὸ ἅγιον Βῆμα ὅτι εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ἱερώτερον σημεῖον τοῦ Μυστηρίου, ὅταν ἀναφωνεῖ: «*Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν Ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν*».

Καὶ ὁ ψάλτης ἀπαντᾷ: «*Ἐλεον εἰρήνης θυοῖαν αἰνέσεως*», δηλαδὴ προσφέρομεν τὴν μεταξύ μας ἀγάπην καὶ τὰς εὐχαριστίας μας πρὸς τὸν Θεόν.

Ὁ δὲ ἱερεὺς εὐλογοεῖ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν Ὑραίαν Πύλῃν λέγων: «*Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν*».

Κατόπιν ὁ λειτουργὸς ἀρχίζει τὴν μυστικὴν ἀνάγνωσιν ἑνὸς εὐχαριστηρίου ὕμνου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐκφωνεῖ μεγαλοφώνως τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους λόγους πού εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τοὺς Μαθητάς Του τὴν νύκτα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ὅταν παρέδωσεν εἰς ἡμᾶς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας: «*Λάβετε φάγετε· τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου...*» Καὶ ἀμέσως πάλιν προσθέτει μεγαλοφώνως: «*Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου...*»

Εἰς κάθε ἐκφώνησιν τοῦ ἱερέως οἱ ψάλται ἀπαντοῦν «*Ἀμήν*», δηλαδὴ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ μεταβολὴ τῶν Τιμίων Δῶρων διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ κοινωνήσωμεν ἐξ αὐτοῦ.

Ἐπειτα ἀναφωνεῖ πάλιν ὁ λειτουργὸς ἀπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν: «*Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν Σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα*», δηλαδὴ δι' ὅσα ἀγαθὰ μᾶς ἔδωκες ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι σήμερον, ἡμεῖς εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ λατρείας Σοῦ προσφέρομεν αὐτὰ τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἰδικὰ Σου καὶ τὰ ὁποῖα Σὺ μᾶς τὰ παρέδωκες.

Τότε ἀπαντῶν ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ἀργὰ καὶ μὲ κατάνυξιν ψάλλει: «*Σὲ ὑμνοῦμεν, Σὲ ἐδλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κῆριε, καὶ δεόμεθά Σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν*».

Ὁ ἱερεὺς ἐξακολουθεῖ τὰς δεήσεις του λέγων μυστικῶς: «*Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά Σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα· καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄριστον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ Σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ Σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματι*

Σου τῷ Ἁγίῳ ». Ἀκριβῶς δὲ τὴν στιγμὴν αὐτὴν γίνεται ἡ μετουσίωσις τῶν Τιμίῳν Δώρων, δηλαδὴ ἡ μεταβολὴ τούτων εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ἱερεὺς ὁμολογεῖ ὅτι προσφέρομεν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν α) διὰ τὴν ἄφεισιν τῶν ἁμαρτιῶν, τὸν ἀγιασμὸν καὶ τὴν κληρονομίαν τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θὰ μεταλάβουν καὶ β) ὑπὲρ ὄλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς πίστεως, δηλαδὴ ὑπὲρ τῶν προπατόρων, τῶν πατέρων, τῶν πατριαρχῶν, τῶν ἀποστόλων, τῶν κηρύκων τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν ἁγίων, τῶν μαρτύρων, τῶν ὁμολογητῶν κλπ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Θεοτόκος περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἅγιον συνετέλεσεν εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο προσφέρομεν ἰδιαιτέρως τὴν ἀναίμακτον θυσίαν διὰ τῆς Θεοτόκου. Πρὸς τοῦτο ὁ ἱερεὺς ἀναφωνεῖ: « *Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* ».

Ὁ ψάλτης τότε ἀπαντῶν ψάλλει τὸν ὕμνον: « *Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζεῖν σε τὴν Θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφείμ, τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως Θεοτόκον σὲ μεγαλύνομεν* ».

Μετ' ὀλίγον ὁ ψάλτης ἀπαγγέλει τὴν Κυριακὴν Προσευχὴν: « *Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...* ». Κατόπιν δὲ ψάλλει τὸ κοινωνικόν: « *Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἀλληλουῖα* ». Τὴν στιγμὴν αὐτὴν οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα κοινωνοῦν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

δ'. Ἡ ἁγία Κοινωνία καὶ ἡ ἀπόλυσις. Μόλις τελειώσῃ ἡ ψαλμωδία τοῦ κοινωνικοῦ, ἀνοίγει ἡ Ὑραία Πύλη καὶ ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς κρατῶν τὸ ἅγιον Ποτήριον. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπιφωνεῖ: « *Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε* ». Διὰ τῆς προσφωνήσεώς του αὐτῆς ὁ λειτουργὸς προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσέλθουν, διὰ νὰ κοινωνήσουν μὲ τὴν καρδίαν γεμάτην πίστιν καὶ ἀγάπην.

Τότε δὲ ὅσοι Χριστιανοὶ εἶναι ἑτοιμοὶ, πλησιάζουν καὶ κοινωνοῦν, ἐνῶ ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ψάλλει: « *Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε, πηγῆς ἀθανάτου γέυσασθε...* ». Ἀκολουθῶς ὁ χορὸς ψάλλει τὸν ὕμνον τῆς Πεντηκοστῆς.

«Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον,
εὗρομεν πίστιν ἀληθῆ,
ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες·
αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσε».

Κατόπιν ὁ ἱερεὺς ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ λαμβάνει τὰ ἄχραντα μυστήρια, διὰ τὰ μεταφέρει πάλιν εἰς τὴν Ὑραϊαν Πύλην, καὶ ἀναφωνεῖ : « Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ».

Ἐποῦ δὲ ἀφήσῃ τὰ Τιμίαι Δῶρα ἐκεῖ εἰς τὴν προσκομιδῆν, ἔρχεται πάλιν εἰς τὴν Ὑραϊαν Πύλην καὶ ἀπαγγέλλει κατανυκτικὰς εὐχαριστίας εἰς τὸν Ὑψιστον, ἐνῶ ὁ δεξιὸς χορὸς τῶν ψαλτῶν ψάλλει : « *Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος* ».

Ἀκολουθῶς ὁ ἱερεὺς ἀναπέμπει εὐχὰς πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἐπικαλεῖται ὅλους τοὺς Ἁγίους νὰ μεσιτεύουν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας.

Καὶ μετὰ τὸ : « *Δι' ἐδῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, Κόριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμήν* », τελειώνει ἡ ἀκολουθία τῆς θείας Λειτουργίας.

Κατόπιν ὁ ἱερεὺς μοιράζει τὸ ἀντίδωρον εἰς τοὺς Χριστιανούς. Τὸ ἀντίδωρον εἶναι εὐλογημένος ἄρτος ἀπὸ τὸ πρόσφορον, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὁ λειτουργὸς, διὰ τὴν ἐτοιμάσῃ τὰ Τιμίαι Δῶρα. Λέγεται δὲ ἀντίδωρον, διότι δίδεται ἀντὶ τῶν Τιμίων Δώρων εἰς πάντος τοὺς πιστοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν κοινωνοῦν.

12. Ἡ σημασία τῆς Θείας Λειτουργίας διὰ τοὺς Χριστιανούς

Ἐποῦ ἐμάθαμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ἐξετάσαμεν πῶς τελεῖται αὕτη, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν πλέον καὶ διὰ ποίους λόγους ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς νὰ παρακολουθῶμεν τὴν θείαν Λειτουργίαν τακτικὰ, κάθε Κυριακὴν καὶ κάθε μεγάλην ἑορτήν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας.

Ἐὰν ἀναλογισθῶμεν μετὰ ποῖα αἰσθήματα εἶναι πλημμυρισμένη ἡ ψυχὴ μας, ὅταν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας Λειτουργίας ἐξερχώμεθα ἀπὸ τοὺς ναοὺς, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐνοήσωμεν τὴν σημασίαν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Μυστηρίου.

Αισθανόμεθα ὅτι μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας ἀνθίζει ἐκείνην τὴν ὥραν τὸ εὖσομον ἄνθος τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ὅλα γύρω μας τὰ βλέπομεν μὲ κάποιο ἄλλο ἔνδυμα, διότι καὶ ἡ ψυχὴ μας ἔχει ἀνανεώσει τὸ χριστιανικὸν τῆς ἔνδυμα.

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας ποῦ παρηκολουθήσαμεν, συνέβη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας κάποια μεταβολή, κάποια ἀλλαγὴ. Καὶ ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἔγινε, χωρὶς κἄν νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν, ἔγινε κατὰ τρόπον μυστηριώδη καὶ μὲ τὴν δύναμιν βεβαίως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν ἀλλαγὴν καὶ ψυχικὴν ἀνανέωσιν τὴν αἰσθανόμεθα ἀκόμη μεγαλυτέραν, ὅταν μὲ προσοχὴν καὶ μὲ εὐλάβειαν παρακολουθῶμεν τὸ νόημα τῶν λόγων τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ψαλτῶν, ὅταν γνωρίζωμεν τὴν σημασίαν τῶν ἱερῶν φράσεων καὶ ὅταν νοερῶς συμμετέχωμεν εἰς τὴν ψαλμωδίαν.

Μένει τότε μέσα μας βαθύτερον τὸ ἄρωμα τῶν θείων λόγων καὶ μᾶς ἐνδυναμώνει, διὰ νὰ ἐφαρμόζωμεν εἰς τὴν ζωὴν μας τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τοῦ Κυρίου.

Ὁ τακτικὸς ἐκκλησιασμὸς ἀνανεώνει συνεχῶς τὸν δεσμόν μας μὲ τὸν Οὐράνιον Πατέρα, μᾶς ὑπευθυμίζει νὰ ἐκτελῶμεν τὰς ἐντολάς Του, μᾶς ὀπλίζει μὲ θάρρος εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ μᾶς γειμίζει τὴν ψυχὴν μὲ ἱερὰν ἀγαλλίασιν.

Τοιουτοτρόπως ἔχομεν τὸ αἶσθημα ὅτι βαδίζομεν τὸν δρόμον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία μᾶς ἐξασφαλίζει τὴν εὐτυχίαν τὴν ἰδικὴν μας, τὴν εὐτυχίαν τῆς οἰκογενείας μας, τὴν εὐτυχίαν τῆς Πατρίδος μας. Συγχρόνως ὁμοῦς ὁ δρόμος αὐτὸς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης μᾶς ὀδηγεῖ ἐτοιμοὺς εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν καὶ μᾶς ἀνοίγει τὰς μεγαλειώδεις πύλας τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

Ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι καὶ προσευχαὶ

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, ὅταν συνεκεντρώνοντο διὰ νὰ λατρεύσουν τὸν Ὑψιστον, ἐτέλουν, ὅπως εἶδομεν, μίαν ἀπλήν, ἀλλὰ κατανουκτικὴν ἐρορτήν. Ἐψαλλον ὕμνους τοῦ Δαβίδ, ἀνεγίνωσκον καταλλήλους περικοπὰς ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, περικοπὰς ἀπὸ τὰ ἱερά Εὐαγγέλια, περικοπὰς ἀπὸ τὰς Πράξεις ἢ ἀπὸ τὰς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων καὶ ἤκουον τὸ θεῖον κήρυγμα. Τέλος παρηκολούθουν τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ἐκοινωνοῦν ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου.

Ἀργότερον ἤρχισαν σιγὰ σιγὰ νὰ προσθέτουν εἰς τὴν ἀπλήν αὐτὴν τελετὴν περισσοτέρους θρησκευτικούς ὕμνους, οἱ ὅποιοι εἶχον ὡς ὑπόθεσιν χριστιανικὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἀποστόλων, τῶν Ἁγίων καὶ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ὠραῖοι αὐτοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ὠνομάζοντο συνήθως τροπάρια, ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ἐψάλλοντο. Κατόπιν ὁμως ἔλαβον καὶ διάφορα ἄλλα ὀνόματα. ὠνομάσθησαν κοντάκια, καταβασίαι, ἐξαποστειλάρια, ἀπολυτικά, καθίσματα, κανόνες, ἔ πόστιχα κλπ.

Τοὺς θρησκευτικούς αὐτοὺς ὕμνους τοὺς ἔγραψαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐξέχοντες ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνογράφοι. Οἱ ἐπιφανέστεροι ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνογράφοι εἶναι οἱ ἑξῆς: Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, ὁ Πατριάρχης Σέργιος, ὁ Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, ὁ Γεώργιος Πισίδης, Κοσμάς ὁ Μαΐουμα, ὁ Πατριάρχης Φώτιος, ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, ἡ μοναχὴ Κασσιανὴ καὶ ἄλλοι πολλοί.

Πρωϊνή Προσευχή

Κύριε, ὁ τὸ Πανάγιόν Σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ
τοῖς Ἀποστόλοις Σου καταπέμψας,
τοῦτο, Ἀγαθέ, μὴ ἀντανέλης ἀφ' ἡμῶν,
ἀλλ' ἐγκαίρῃσιν ἡμῖν τοῖς δεομένοις Σου.

Προσευχὴ πρὸ τοῦ ὕπνου

Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ
ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς
προσκυνούμενος καὶ δοξαζόμενος Χριστὸς ὁ Θεός,
ὁ μακρόθυμος, ὁ πολυέλεος, ὁ πολυεύσπλαγχνος,
ὁ τοὺς δικαίους ἀγαπῶν καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεῶν,
ὁ πάντα καλῶν πρὸς σωτηρίαν
διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.
Αὐτός, Κύριε, πρόσδεξαι
καὶ ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὰς ἐντεῦξεις
καὶ ἕθνον τὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς τὰς ἐντολάς σου.
Τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀγίασον· τὰ σώματα ἄγισσον·
τοὺς λογισμοὺς διόρθωσον· τὰς ἐννοίας κάθαρσον
καὶ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, κακῶν καὶ δόξης.
Τελίχσον ἡμᾶς Ἀγίοις Σου ἀγγέλοις,
ἵνα, τῇ παρεμβολῇ αὐτῶν φρουρούμενοι καὶ ὁδηγούμενοι,
καταντήσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως
καὶ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀπροσίτου Σου δόξης,
ὅτι εὐλογητός εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχαριστία μετὰ τὸν δεῖπνον

Εὐφρανας ἡμᾶς, Κύριε, ἐν τοῖς ποιήμασί Σου
καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν Σου ἠγαλλιασάμεθα.
Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου Σου, Κύριε·
ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν.
Ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου ἐνεπλήσθημεν.
Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθησόμεθα καὶ ὑπνώσομεν,
ὅτι Σὺ, Κύριε, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκεσας ἡμᾶς.

Προσευχαὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον

Δέσποινα, πρόσδεξαι τὰς δεήσεις τῶν δούλων Σου
καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνάγκης καὶ θλίψεως.
Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς σέ ἀνατίθημι,
Μῆτερ τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην Σου.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ θρησκεία ✓	Σελ.	3
2. Αἱ πολυθεϊστικαὶ θρησκείαι ✓	»	4
3. Αἱ μονοθεϊστικαὶ θρησκείαι ✓	»	5
4. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ✓	»	7

Η ΟΡΘΟΔΟΣΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΚΑΙ ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ

1. Τί εἶναι ἡ Κατήχησις ✓	»	9
2. Ἡ Ἱστορία τῆς Κατηχήσεως ✓	»	10
3. Τὰ σύγχρονα Κατηχητικὰ σχολεῖα ✓	»	10
4. Ἡ Ἁγία Γραφή ✓	»	11
5. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ✓	»	12
6. Ἡ Καινὴ Διαθήκη ✓	»	13
7. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις ✓	»	14
8. Ἡ Ἀποκάλυψις ✓	»	15

Τ Ο Δ Ο Γ Μ Α Τ Ι Κ Ο Ν

Τί μᾶς διδάσκει τὸ Δογματικόν ✓	»	17
Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως ✓	»	18
1. Ὁ Θεός	»	19
2. Ἡ οὐσία καὶ αἱ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ ✓	»	20
3. Ἡ Ἁγία Τριάς	»	21
4. Ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου ✓	»	22
5. Οἱ Ἄγγελοι ✓	»	23
6. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ προορισμός του ✓	»	24
7. Τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα	»	24
8. Ἡ Θεία Πρόνοια	»	26
9. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ✓	»	27
10. Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ✓	»	28
11. Τὸ ἐπίγειον ἔργον τοῦ Σωτῆρος ✓	»	29
12. Ἡ δευτέρα Παρουσία τοῦ Σωτῆρος ✓	»	31
13. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ✓	»	32
14. Ἡ Ἐκκλησία	»	33
15. Τὸ σωτήριον Βάπτισμα ✓	»	34
16. Ἡ Μέλλουσα ζωὴ ✓	»	34
17. Τὰ Μυστήρια	»	37
18. Τὸ Βάπτισμα	»	39
19. Τὸ Χρίσμα	»	40
20. Ἡ Ἐξομολόγησις ✓	»	41
21. Ἡ Θεία Εὐχαριστία ✓	»	42
22. Ὁ Γάμος ✓	»	44
23. Τὸ Εὐχέλαιον	»	45
24. Ἡ Ἱερωσύνη	»	46

Τ Ο Η Θ Ι Κ Ο Ν

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Ἠθικόν ✓	» 48
2. Αἱ Δέκα Ἐντολαί ✓	» 49
3. Ἡ Προσευχὴ ✓	» 59
4. Ποῦ, εἶναι καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ Προσευχὴ ✓	» 60
5. Ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ ✓	» 61
6. Ἡ ἐξήγησις τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς ✓	» 62

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Ἡ Χριστιανικὴ λατρεία ✓	» 64
Τί μᾶς διδάσκει ἡ Λειτουργικὴ ✓	» 65

Ο Ι Ν Α Ο Ι

1. Διατί γίνεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς Ναοὺς ✓	» 66
2. Ἡ ἱστορία τῶν Ναῶν πρὸ τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου ✓	» 67
3. Οἱ Ναοὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντίνου ✓	» 68
4. Οἱ ρυθμοὶ τῶν Ναῶν ✓	» 68
5. Τὰ μέρη τοῦ Ναοῦ ✓	» 73
6. Τὰ ἱερά σκεύη τοῦ Ναοῦ ✓	» 78
7. Ἄλλα ἱερά σκεύη τοῦ Ναοῦ ✓	» 79
8. Τὰ ἱερά βιβλία ✓	» 82
9. Τὰ ἱερά ἄμφια ✓	» 83

Α Ι Ε Ο Ρ Τ Α Ι

1. Τὰ εἶδη τῶν ἑορτῶν ✓	» 86
2. Αἱ Δεσποτικαὶ ἑορταί ✓	» 87
3. Αἱ Θεομητορικαὶ ἑορταί ✓	» 92
4. Αἱ ἑορταί τῶν Ἁγίων ✓	» 93

Α Ι Ι Ε Ρ Α Ι Α Κ Ο Λ Ο Υ Θ Ι Α Ι

1. Ἡ ἱστορία τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ✓	» 96
2. Ἡ διαίρεσις τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ✓	» 97
3. Αἱ ἔκτακτοι ἱεραὶ Ἀκολουθίαι ✓	» 97
4. Αἱ τακτικαὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι ✓	» 97
5. Ἡ Θεία Εὐχαριστία καὶ ἡ ἀκολουθία τῆς ✓	» 98
6. Ἡ Λειτουργία τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου ✓	» 99
7. Ἡ Λειτουργία τοῦ Μεγ. Βασιλείου ✓	» 99
8. Ἡ Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων ✓	» 100
9. Ἡ Λειτουργία τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ✓	» 100
10. Ἡ Λειτουργία τῶν Κατχοιμένων ✓	» 102
11. Ἡ Λειτουργία τῶν πιστῶν ✓	» 103
12. Ἡ σημασία τῆς θείας Λειτουργίας διὰ τοὺς πιστοὺς	» 107

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ

ΤΑΣΙΣ Α'

No 4. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

ΤΑΣΙΣ Β'

No 6. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

» 8. ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

» 9. ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΑΣΙΣ Γ'

No 10. ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

» 12. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

» 14. ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΡΩΕΣ

» 15. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

» 16. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

» 17. ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΑΣΙΣ Γ'—Δ'

συνδιδασκόμεναι

No 21. ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ α' έτος

» 22. ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ β' έτος

» 24. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

» 25. ΧΑΡΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΑΣΙΣ Δ'

No 31. ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

» 32. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

» 33. ΤΕΤΡΑΔ. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

» 34. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

» 35. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

» 36. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΑΣΙΣ Ε'

No 41. ΕΚΚΛΗΣ. ΙΣΤΟΡΙΑ

» 42. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

» 43. ΤΕΤΡΑΔ. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

» 44. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΗΠΕΙΡΩΝ

» 45. ΧΑΡΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΝ

» 46. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ

» 47. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

» 53. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

» 54. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

ΤΑΣΙΣ Ε'-ΣΤ'

συνδιδασκόμεναι

No 51. ΕΥΑΓΓΕΛ. ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ

» 53. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

» 54. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

» 55. ΦΥΣ. ΠΕΙΡΑΜ. α' έτος

» 56. ΦΥΣ. ΠΕΙΡΑΜ. β' έτος

» 57. ΦΥΣ. ΙΣΤΟΡΙΑ α' έτος

» 58. ΦΥΣ. ΙΣΤΟΡΙΑ β' έτος

ΤΑΣΙΣ ΣΤ'

No 53. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

» 54. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

» 61. ΚΑΤΗΧ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

» 62. ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

» 63. ΤΕΤΡΑΔ. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

» 64. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ

» 65. ΧΑΡΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

» 65. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ

» 67. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- 'Επιτελετόν εκ των άριστων συγγραφέων βοηθητικών βιβλίων
- Περιεχόμενον σύμφωνον με τας νεωτέρας διδακτικάς αρχάς, επιστημονικώς ήλεγμένον, μεθοδικόν και εύληπτον ● **Εικονογράφησις** άρτιωτάτη με συνεργασίαν διακεκριμένων ειδικών καλλιτεχνών
- 'Εκτύπωσις εις τας τελειότερας χρωμολιθογραφικάς έγκαταστάσεις
- 'Εμφάνισις με έξωφυλλον πολύχρωμον και έσωτερικάς σελιδας έγχρώμουσ ● 'Εκδοσις επί έκλεκτου χάρτου και εις σχήμα πρακτικόδ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ 6 — ΤΗΛ. 237.647 ΑΘΗΝΑΙ

